

Poyta kí Maji kí

Luki
ndàngì

Ta-je kí dɔ Poyta kí Maji-tì kí Luki ndàngì

Luki toji Jeju Kristi kɪ to Ngon lə dow kí ree kɔ sangi nja dow-je kí 'này ə kɔ kajì-dé ('Ndó 19:10). E toji ta kí ò mɛɛ Jeju kɔ njéndoo-je, kì dené-je, kì ngan-je kí dow-je d'oo-dé kɪ né al. E toji kullə kí Ndil kí aa njay ra mɛɛ né-je-tì kí Jeju ra.

Njèndàngì mbete kinlé to Dòktur kí to jipi al, ə kí boy nà lé, ɛ ndàngì mbete kin kɔ kilə-né mɛɛ Poyta kí Maji kí sɔbì dɔ kajì kí tò kì takul Jeju Kristi kadi dow-je kí 'to jipi-je al. Luki ndàngì mbete kullə lə njékɔwkuɔlə-je tɔ; ə ɛ ndàngì mbete-je kí joo kinlé adi Teopil kí to dow kí ri-é ɔa nà kí to jipi al. Luki lé, ɛ ya kì dɔ-é gə Jeju al, ngà né-je kí sɔbì dɔ kisi kì dɔ taá lə Jeju ɔá ɛ ndər gin-é nà rɔ dow-je-tì kí 'gə Jeju maji.

Mbete kinlé, ngal itə mbete-je kí mɛɛ kunmindì-tì kí sigi lay. Luki ulə gin-é dɔ né-je kí beti-beti kí sɔbì dɔ kɔji Jeju ya pa ta dɔ-tì nà kì gangi-é berere-berere (Luk 1-2) rəm, pa ta dɔ gin kɔji-tì liə kí ɛ to-né dow rəm (Luk 3:23-38). E ɔr poy batəm kí 'ra-é rəm (Luk 3:21), nà kí Sú nà-é rəm (Luk 4:1-13), pa ta kí dɔ kullə-tì liə rəm (Luk 4-21), ɔə kí 'ɔə-é kagdəsi-tì (Luk 22-23), kì tɔsi kí ɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ rəm (Luk 24). Lo tɔl ta mbete-tì lé, Luki pa ta kí dɔ kəm rəbì-tì kí Jeju ingə-né njéndó né-je liə nja nà-nà go tɔsi-tì kí ɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ rəm, ɔá pa ta kí dɔ né-je-tì kí ɛ ndó-dé kete kadi d'ilə mɛɛ

Poyta kí Maji mbi dow-je-ti kí rangi. Go-ti, e pa ta kí do kə̀m rə̀bi-ti kí Lubə un-né Jeju ɔw-né siə dɔra-ti.

*Kulə gin ta
Mar 1:1; Knj 1:1-3*

¹ Dow-je n̄a ya d'adi rɔ-dé 'ndàngi né-je kí ra né dan-ji-ti nè lé, ² ə 'ndàngi k̄i gangi-é kí j'oo-né ta njéka lo-é-ti lo kulə gin-é-ti n̄u bá 'təl ngannjékullə-je kí njékilə mbe ta lə Lubə. ³ Bəfa loki m'dəji ta do né-je-ti kin lay k̄i gangi-é berere-berere lo kulə gin-é-ti n̄u ya lé, ma kàrè nəl-m kadi m'ndàngi k̄i go-é go-é ya m'adi-i i Teopil kí 'to dow kí boy n̄a. ⁴ M'ndàngi m'adi-i bè, kdo kadi 'gə maji kí néndó-je kí 'ingə kinlé, to néndó-je kí tɔgrɔ-ti ya.

Ta kí do koji Jeju-ti k̄i k̄i-é basa

Ta kí do koji Ja-ti kí njèra dow-je batəm

⁵ Bal-je-ti kí Erod̄i to-né ngar dɔnangi Jude-ti lé, njègugné lə Lubə kàre isi nɔɔ, ri-é lə Jakari. E to dow kí dan kuti dow-je-ti lə Abiya kí ndɔki to njègugi né* ə ne-é to kí gin ka-ti lə Arɔ tɔ. Ne-é lé ri-é lə Eljabeti. ⁶ Dɛ joo lay ya 'to dow-je kí njéra né kí njururu n̄ɔ Lubə-ti, 'təl rɔ-dé go ndukun-je-ti lə Lubə lay, bá 'təl rɔ-dé go tó mindi 'Babe-ti lay rəm, adi ta goto do-dé-ti. ⁷ Ngà dɛ d'oji ngon al, kdɔtalə Eljabeti lé to kuji rəm, bá dɛ joo lay ya 'ɔugə n̄a ngá rəm tɔ.

⁸ Ndo kàre bè, Jakari a ra kullə liə kí tò kadi-é ra n̄ɔ Lubə-ti, kdɔtalə dɛ k̄i kuti dow-je liə bá to ta ra kullə

* 1:5 1:5 Mɛɛ Kunmind̄i-ti kí Low lé, d'uwə njègugné-je lé k̄i kuti-é kuti-é lo kɔrjoo gidi-é sɔ. Adi dɛ kí gin kàre 'ra kullə logugi né-ti Dimasi kàre-kàre.

lə-dé, ⁹ beba kagi usi dɔ Jakari-ti titi kɪ njégugnɛ-je 'ra-né low-low, kadi ɛ b́a ɔw mɛɛ kəy-ti lə 'Babe, kɔɔ kadi ɔw ró pər nɔkagi kɪ ɛti maji logugi né-ti adi Lubə. ¹⁰ Dɔ kadi ró nɔkagi-je-ti kɪ ɛti maji logugi né-ti lé, kosi dow-je lay d'a 'pa ta kɪ Lubə takəy-ti lə Lubə. ¹¹ Rəmə tajinati nè ya malayka lə 'Babe tɛɛ kɪ Jakari kɔy, ɔ taá dɔ kɔl, kəl logugi né-ti kɪ to lo ró nɔkagi-je kɪ ɛti maji-maji lé. ¹² Lɔkɪ Jakari un kəm-é oo-é lé, dɔ-é təl, bəl ində bandi-é bati gangi. ¹³ Ngà malayka lé idə-é panè:

«Jakari, 'bəl al.

Kɔɔ ta kɪ 'pa kɪ Lubə lé, Lubə oo, adi ne-i Elijabeti à koji ngon kɪ dingəm kadi-i ɛ 'a kində ri-é lə ja.

¹⁴ Ngon lé, à to né rɔnəl nɔ kadi-i rəm, b́a dow-je nɔ ya d'a ra rɔnəl dɔ koji-é-ti tɔ.

¹⁵ Ɛ à to dow kɪ boy nɔ takəm 'Babe-ti.

Yibi nduu əse né kay kɪ ɛm tɔ-ti ya ɛ à kay al.

Mɛɛ kɔ-é-ti nɔ ya Ndil kɪ aa njay à rusi mɛɛ-é.

¹⁶ Ɛ à kadi Israyel-je nɔ 'təl kɪ rɔ 'Babe Lubə-ti lə-dé.

¹⁷ Ɛ à njiyə nɔ 'Babe-ti kɪ tagir-je kɪ tɔgi kɪ ndɔki Eli ɔw-né,

kɔɔ kadi adi bɔbi ngan-je d'ulə noji nati kɪ ngan-dé-je rəm,

njəmbati təl rɔ-dé go ta-ti d'ɔw kɪ tagir

kɪ titi-nɔ kɪ tagir lə njera né kɪ njururu-je rəm tɔ.

Bè kɔɔ kadi dow-je 'ra rɔ-dé

ɛ d'isi dɔ nja-dé-ti kɔɔ ra kullə lə 'Babe.»

¹⁸ Jakari dɔji malayka lé panè: «Ri b́a à tɔji-m kadi m'gə kɪ né kinlé à ra né wa? Kɔɔtalə mɔ m'bugə rəm, b́a ne-m kərə bəl-é nɔ ngá rəm tɔ.» ¹⁹ Malayka lé ilə-é-ti panè: «Mɔ lé, ri-m lə Gabriyel, njəkɔ takəm Lubə-ti. Lubə ulə-m kadi m'ree m'pa sə-i ta rəm, kadi m'ilə Poyta kɪ Maji kin mbi-i-ti rəm tɔ. ²⁰ Yən, 'a kisi bè ya, 'a

kasi pa ta al ya sar kadi né kí m'pa ta-é kinlé, né-é ra-né né. Kdotalə ta-je lə-m kí m'pa kí to ta-je kí ndo-é asi ə né-é à ra né lé, i 'oo ki ta kí tɔgrɔ-ti al.»

²¹ Gangi lo-é-ti kinlé, dow-je d'a 'ngəbi Jakari ə lo ta igi-dé səl, kdotalə ka kí ɛ a mɛɛ kəy-ti lə Lubə bəy ə bəy-bəy kinlé. ²² Loki Jakari tɛɛ ndaa-ti ngá lé, ɛ asi pa sə-dé ta al, ya rəmə də 'gə kí né ra-é toki nɪ bə mɛɛ kəy-ti lə Lubə. Ɛ ɔy ji-é ra ta-dé-ti pa-né sə-dé ta ə pa ta al bin ya ngá. ²³ Bəba loki ndo kullə liə tingə ngá lé, Jakari təl ɔw bə liə gogi. ²⁴ Go-ti, ne-é Elijabeti ndan ngon ə bɔyɔ rɔ-é kəy ya nəy mɪ ə ɛ panè: ²⁵ «Yən, ɛ kin b́a to né kí maji kí 'Babe ra adi-m dɔkaglo-ti kí nè kin, kdɔ kɔr-né rɔsɔl dɔ-m-ti takəm dow-je-ti!»

Ta kí dɔ koji Jeju-ti

Mat 1:18-25

²⁶ Nəy məkɛ go-ti lé, Lubə ulə malayka kí ri-é lə Gabriyel dɔnangi Galile-ti mɛɛ bəbo-ti káre kí 'ba-é Najareti, ²⁷ †kadi ɔw rɔ ngon mand-ti kí gə dingəm al bəy kí dingəm kí ri-é lə Jojepi kí to ngon kà Dabidi uwə dɔ-é. Ngon mand lé ri-é lə Mari. ²⁸ Malayka lé ree ɔw kəy go-é-ti ə pa siə ta panè: M'ra-i lapiya, i kí Lubə ra sə-i maji! 'Babe nəy sə-i! ²⁹ Ta kinlé təl dɔ Mari adi ɛ dəji rɔ-é ta panè sé kin to lapiya kí ban b́a tanə bə wa? ³⁰ Malayka lé idə-é panè: Mari, 'bəl al! Kdotalə Lubə ra sə-i maji! ³¹ †'Oo bə, 'a ndan ngon, 'a koji ngon kí dingəm, ə 'a kində ri-é lə Jeju. ³² Ɛ à to dow kí boy ə d'a ba-é Ngon lə Lubə kí njekisi taá dɔra-ti nɪ ə 'Babe Lubə à kadi-é isi dɔ kalikɔbɛ-ti lə ka-é Dabidi. ³³ Ɛ à kɔbɛ dɔ gin koji-ti lə Jakobi ya sartangani; tɔgrɔ-ti, kɔbɛ liə lé sɔy-é à goto. ³⁴ Bəba Mari idə malayka lé panè: Mə m'gə

† 1:27 1:27 Mat 1:18 † 1:31 1:31 Mat 1:21

dingəm al ɸəy, ngà né kin à ra né ban ɸan wa? ³⁵ Malayka lé təl ilə-é-ti panè: Ndil kí aa njay à ree dɔ-i-ti rəm, tógi Lubə kí njəkisi taá dɔra-ti nu à gəə dɔ-i sipi rəm tɔ. Gin-é kin ɸá ngon kí 'a koji-é lé à to dow kí aa njay ə d'a ɸa-é Ngon lə Lubə. ³⁶ Yən, noji-i Elijabeti kàrè ndan ngon tɔ. Ɛ ndan ngon dɔ ɸugə-é-ti ə à koji ngon kí dingəm. Ɛ kí ndɔki 'ɸa-é kuji dené lé, ndan ngon ra nay mɛkɛ ngá. ³⁷ Kdotalə né kí dum Lubə ya goto. ³⁸ Beɸa Mari panè: Mə m'to ngonnjəkullə lə 'Babe! Kadi-é ra sə-m kí go ta-ti kí i 'pa lé ya. Rəmə malayka lé inə Mari ə ɔw.

Kɔw Mari rɔ Elijabeti-ti

1Sa 2:1-10; Pa 113

³⁹ Mɛɛ ndɔ-é-je-ti kinlé ya Mari i usi rəbəə ɔw low ɸebo-ti káre kí dan mbal-je-ti dɔnangi Jude-ti. ⁴⁰ Loki ɔw tɛɛ lé, ɛ ɔw mɛɛ kəy-ti lə Jakari ə ra lapiya Elijabeti. ⁴¹ Beɸa loki Elijabeti oo lapiya kí Mari ra-é lé taá ya, ngon kí mɛɛ-é-ti lé rɔ-é nəl-é adi tɔsi mɛɛ-é gul-gul ə Ndil kí aa njay rusi mɛɛ Elijabeti. ⁴² Elijabeti pa ta kɪ ndi-é kí boy panè: Lubə tɔr ndi-é dɔ-i-ti dan dené-je-ti lay, ngon kí mɛɛ-i-ti kàrè Lubə tɔr ndi-é dɔ-é-ti tɔ. ⁴³ Ɛ mə kin ya m'asi kadi kɔ 'Babe lə-m ree ɸe lə-m wa! ⁴⁴ M'pa bè kdotalə loki lapiya kí i 'ra-m lé gangi mbi-m-ti taá ya rəmə, rɔ ngon kí mɛɛ-m-ti nəl-é adi tɔsi mɛɛ-m gul-gul. ⁴⁵ I 'to dené kí njènékumə, kdotalə i adi mɛɛ-i toki né-je lay kí 'Babe idə-i ta-é lé, à ra né ya.

⁴⁶ Mari panè:

Ndil-m ɔsi gaji 'Babe rəm,

⁴⁷ ra rɔnəl dɔ Lubə-ti kí to Njəkaji-m,

⁴⁸ kdotalə ɛ ilə rəti oo-m mə ngonnjəkullə liə

kí dené kí m'asi né al,
adi kɪ nè kɔw kɪ kete kinlé,

dow-je lay ya d'a ɓa-m njènékumə.

⁴⁹ Kdɔtalə njètógì-je lay
ra né-je kí boy-boy ya adi-m.

Ɛ to dow kí aa njay

⁵⁰ rəm, koo kəmtondoo liə nà̀y k̀ì
njéɓəl ndil-é k̀ì do ɓal-ɓal ya.

⁵¹ Ɛ ɔ̀jì tógì-é;

Dow-je kí d'ow k̀ì tagir kində kàd̀ì-dé lé,
e sane-dé kati-kati,

⁵² 'boy-je lé, e ɔ̀r-dé kɔ̀gì do kalikɔ̀ɓe-je-ti lə-dé,
dow-je kí njésɔ̀l do-dé lé, e un-dé k̀ì taá,

⁵³ dow-je kí ɓo ra-dé lé, e adi-dé nékingə-je mburuki-
mburuki,
ngà njénékingə-je rəmə, e tubə-dé adi d'ow k̀ì ji-dé kí
dɔ̀gì.

⁵⁴⁻⁵⁵ Mee-é ole do ta-ti kí ndɔ̀kì e pa adi ka-ji-je
panè, n'a koo kəmtondoo lə

Abrakam k̀ì nganka-é-je ya sartagangì lé,
beɓa e ra k̀ì gin dow-je kí 'to Israyel-je kí 'to ngan-
njékullə-je liə.

⁵⁶ Mari isi rɔ̀ Elijabeti-ti nɔ̀ɔ̀ ya à kasi nà̀y mutə je bè
ɓá təl ɔ̀w ɓe liə gogì.

Kòjì Jà kí njèra dow-je batəm

⁵⁷ Lokì ndo kòjì ngon lə Elijabeti asi lé, e òjì ngon kí
dingəm. ⁵⁸ Njétakəy-je lə Elijabeti k̀ì nòjì-é-je d'oo poy
koo kí 'Baɓe oo kəmtondoo liə lé, de 'ra rɔ̀nəl siə. ⁵⁹ Ndo
jinà̀y joo go-ti lé, de 'ree kadì d'ijə ngon lé ganjangì ə
ndigì 'ɓa-é Jakari kí to ri ɓɔ̀bì-é. ⁶⁰ Ngà kɔ̀-é un ta panè:
À-à! D'a ɓa-é Jà. ⁶¹ Rəmə de 'təl 'pa siə 'panè: Dow
kí dan nòjì-i-je-ti kí ri-é tanà̀ bè ya goto. ⁶² Go-ti, 'ra
ji-dé 'də̀jì-né Jakari sé e ndigì kadì 'ɓa ngon lé ná wa?
⁶³ Beɓa Jakari də̀jì-dé bə̀grə ə ndàngì né-ti panè: Ri-é

lə Ja. Rəmə də lay ya ndil-dé tɛɛ say. ⁶⁴ Tajinati nè ya ta Jakari tɛɛ ə ndɔ-é d̪iró b̪ərərè, adi pa ta ɔsi-né gaji Lubə. ⁶⁵ Dow-je lay kí go lo-ti kí tin kinlé, b̪əl ində bandi-dé gangi rəm, b̪á də kí d'isi dan mbal-je-ti lay kí dɔnangi Jude-ti kàrè, d'or-na poy né-je lay kí ra né kinlé rəm tɔ. ⁶⁶ Dɛ lay kí ta-je kin usi mbi-dé-ti lé, 'g̪ir dɔ-ti ə 'panè: Ngon kinlé à to dow kí ban-ban ɛn ə! Kdɔtalə tógi 'Babe n̪ay siə.

⁶⁷ Ndil kí aa njay rusi mɛɛ b̪obi-é Jakari, adi pa ta kí ta Lubə-ti panè:

⁶⁸ Kɔsgaji kí dɔ 'Babe Lubə-ti lə Israyel-je, kdɔtalə kilə kí ilə kəm-é gɔ dow-je liə rəm, taa kí ɛ taa-dé ilə-dé taá rəm tɔ.

⁶⁹ Dan nganka Dabidi-ti kí to ngonnjèkullə liə lé, 'Babe adi njètógi kí njètaa-ji kilə-ji taá tɛɛ kdɔ ta lə-ji.

⁷⁰ Ɛ adi njètaa-ji kilə-ji taá tɛɛ titi kí ɛ adi njépata-je kí ta-é-ti kí 'to dow-je kí d'aa njay 'pa-né kete low n̪u

⁷¹ 'panè: N'a taa-ji kilə-ji taá ji njéba-je-ti lə-ji, b̪á n'a kɔr-ji kɔgi gin tógi-ti lə dow-je kí njékɔsi-ji k̪i ta rəm tɔ.

⁷² Beba ɛ oo kəmtondoo lə ka-ji-je ə mɛɛ-é ole dɔ noji-ti kí aa njay kí ɛ ulə nati sə-dé,

⁷³ titi kí ndɔki ubi-né rɔ-é adi ka-ji Abrakam panè:

⁷⁴⁻⁷⁵ M'a taa-si ji njéba-je-ti lə-si kilə-si taá, m'a kad̪i ɔi takəm-m-ti 'poli-mi k̪i rɔ-si kí aa njay, a rai né kí njururu k̪i ndɔ-je lay

kí a kisi-né k̪i dɔ-si taá nal b̪əl né mad̪i.

⁷⁶ Ə i ngon kí b̪ər kinlé, d'a b̪a-i njépata kí ta Lubə-ti kí njèkisi taá dɔr̪a-ti n̪u.

Kdɔtalə i a n̪jiyə kete n̪ɔ 'Babe-ti kdɔ ra rəbi-je liə rəm,

⁷⁷ kɔɔ kadi adi kəm dow-je liə
ijə dɔ kaji-ti kí Lubə à kaji-dé,
kì takul kiŋə kí à kiŋə go majal-je lə-dé kɔgi.

⁷⁸ Kɔɔtalə Lubə lə-ji lé to njəkoo kəmtondoo kí n̄a.
Koo kəmtondoo liə lé, ɓá adi kadi ubə-né taá kɔɔ ta lə-ji,

⁷⁹ kɔɔ kadi ndógi dɔ dow-je-ti
kí d'isi lo kí ndul-ti kí d'isi 'ɓəl koy rəm,
ɓá kɔɔ kadi ɔr n̄-ji adi j'isi k̄i lapiya rəm tɔ.

⁸⁰ Ngà ngon lé, tɔgi, ɓá Ndil kí aa njay adi gosi liə usi
dɔ madi-é-ti rəm tɔ. Ẽ isi diləlo-ti ya sar ndɔ-ti kí ɛ
tɛɛ tɔji-né rɔ-é adi Israyel-je 'gə-é-né.

2

Koji Jeju
Mat 1:18-25

¹ Dɔgangi ɓal-ti kí d'oji-né Ja lé, Sejar Ogusti kí to
ngar k̄i boy un ndu kadi dow-je lay kí m̄ɛɛ ɓekɔ-je-ti
liə d'ində ri-dé m̄ɛɛ mbete tidə kɔr dow-je-ti. ² Kində
ri m̄ɛɛ mbete tidə kɔr dow-je-ti kinlé, ɛ ya to kí dɔsɔy
saki-saki loki Kiriniyusi to-né Gubərnər kí dɔnangi Siri-
ti. ³ Beɓa n̄-n̄ ya kàrè ɔw ɓebo-ti liə kɔɔ kadi d'ində
ri-é.

⁴ Gangi-é-ti kin ɓá Jojepi kàrè j̄ ɓebo Najarɛti dɔnangi
Galile-ti, ɔw dɔnangi Jude-ti m̄ɛɛ ɓebo Bɛtlekɛm-ti,
kí to ɓekoji Dabidi, kɔɔtalə ɛ to dow kí gin koji-ti lə
Dabidi.* ⁵ Jojepi k̄i Mari kí ɛ uwə dɔ-é ya é ndan ngon
lé, d'ɔw kɔɔ kadi d'ində ri-dé m̄ɛɛ mbete tidə kɔr dow-
je-ti tɔ.

⁶ Loki 'n̄ay m̄ɛɛ ɓebo Bɛtlekɛm-ti lé ya ɓəy rəmə,
ndɔ koji ngon lə Mari asi. ⁷ Mari oji ngon kí dingəm kí

* 2:4 2:4 Mis 5:1-2

to ngon dɔdɔr-é ə ɸir-é kɪ kubi, ilə-é mɛɛ bəgrə kuso né-ti lə də-je, kdɔtalə lo tò goto kəyɛmba-je-ti.

⁸ Njénékul-je kàrè d'isi dɔgore lo-ti kí káre kinlé nɔɔ, 'to ɸi ndɔɔ al, d'isi 'ngəm nékul-je lə-dé. ⁹ Rəmə, malayka lə 'Babe tɛɛ dɔ-dé-ti busi ə 'Babe ra adi lo ndógi dɔ-dé-ti doo adi ɸəl ində bandi-dé batɪ gangi. ¹⁰ Ngà malayka lé idə-dé panè: 'Bəli al, kdɔtalə m'ree kɪ Poyta kí Maji kdɔ kilə mbi-si-ti. To Poyta kí à kadi dow-je lay rɔnəl nɔ. Poyta lé ɸan: ¹¹ Bone, mɛɛ ɸebo-ti lə Dabidi, d'oji Njəkaji dow-je d'adi-si, adi to Kristi†, kí to 'Babe.‡ ¹² Ooi bè, né kí à toji kadi 'gəi-né ɔn: A kooi ngon kí bər, kí 'ɸir-é kɪ kubi, d'ilə-é mɛɛ bəgrə kuso né-ti lə də-je.

¹³ Loki idə-dé ta kinlé bè ya rəmə, tajinatɪ nè ya kosi malayka-je kí 'to njérɔ-je kí dɔrɔ-ti kí 'tò nduy-nduy d'ində ndi-dé natɪ kí malayka lé, 'tɔy Lubə 'panè:

¹⁴ Kɔsgaji kí dɔ Lubə-ti mɛɛ lo-je-ti kí taá nɔ ə lapiya tò dɔnangi-ti dɔ dow-je-ti kí Lubə ndigi-dé.

¹⁵ Loki malayka-je d'inə njénékul-je, 'təl d'ow dɔrɔ-ti gogi lé, njénékul-je d'ɔji-nɔ ta 'panè: Adɪ j'owi njal Bɛtlekɛm, j'ooi né kí ra né ɸá 'Babe tɛɛ kɪ dɔ-é adi j'gəi kin. ¹⁶ Dɛ d'ɔti kɪ nja ngɔdi-é ya d'ow ə d'ingə Jojepɪ-je kɪ Mari, kɪ ngon kí bər kí d'ilə-é mɛɛ nékuso né-ti lə də-je lé tɔ. ¹⁷ Loki njénékul-je d'oo ngon kí bər lé rəmə, dɛ d'ɔr poyta kí malayka lə 'Babe idə-dé sobi dɔ ngon kinlé. ¹⁸ Poy ta kí njénékul-je d'ɔr lé, ɔr ndil dow-je lay kí d'oo. ¹⁹ Ngà Mari rəmə, ɛ ngəm ta-je kin lay mɛɛ-é-ti ə laji dɔ-ti taá-taá. ²⁰ Loki njénékul-je d'isi 'təl kí gogi lé, dɛ 'tɔy Lubə rəm, ɸá d'ɔsi gaji-é taá-taá, kdɔtalə né-je

† 2:11 2:11 Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

‡ 2:11 2:11 Eja 9:5

lay kí d'oo ta-é kì mbi-dé rəm, d'oo kì kəm-dé lé, ɔw nati berere-berere kì ta kí malayka idə-dé lé ya.

D'ɔw kì Jeju mɛɛ kəy-ti lə Lubə

²¹ †Loki ngon ra ndo jinày joo lé, d'ijə-é ganjangi ə d'ində ri-é lə Jeju kí to ri kí malayka idə-dé kete loki 'ndan-é-né al ya bəy. ²² Loki ndo kí kadi d'aa rɔ-dé njay kí go ndukun-ti lə Moiyiji asi lé, Jojepi-je kì Mari d'un ngon lé 'ree siə mɛɛ bəbo Jorijaləm-ti kdo toji-é 'Babe. ²³ Kdotalə 'ndàngi mɛɛ mbete ndukun-ti lə 'Babe 'panè: Ngon dɔdər dɔ kí to bɔbi əse ngon kí dingəm kí to dər lé, d'a kɔr-é kində-é tagay kadi 'Babe. ²⁴ Rəm ree-dé bəbo Jorijaləm-ti lé, 'ree kdo kadi kadhare kí kadi toki kilə məsi-é nangi titi kí ndukun lə 'Babe pa-né panè: I a kadi dədum-je joo əse ngan dəngɔndə-je joo. §

²⁵ Dingəm kare bè isi bəbo Jorijaləm-ti nɔɔ ri-é lə Simiyɔ, to dow kí njera né kí njururu rəm, b́a to njèkilə kujì dɔ Lubə-ti rəm tɔ. ¶ isi ngəbi njəkaji Israyel-je; Ndil kí aa njay isi mɛɛ-é rəm tɔ. ²⁶ Ndil kí aa njay adi-é gə kete panè: 'A koy al ya sar kadi 'a koo dow kí 'Babe à kulə siə kí to Kristi lé mɔki tá. ²⁷ Ndil kí aa njay ɔsi Simiyɔ lé adi-é ɔw takəy-ti lə Lubə, rəmə Jeju kərə njəkaji-é-je d'un-é d'ɔw siə takəy-ti lə Lubə tɔ; kdo kadi 'ra né-je dɔ-é-ti kí go ndukun-ti lə Lubə. ²⁸ Simiyɔ taa Jeju uwə-é kadi-é-ti ə ɔsi gaji Lubə panè:

²⁹ Kí nè kinlé, 'Babe, 'inə-m mə ngonnjəkullə lə-i adi m'ɔw kì lapiya, kdo kun mindi lə-i lé, né-é ra né ngá.

³⁰ Kdotalə kəm-m oo njəkaji dow-je kí ulə siə lé.

³¹ Njəkaji dow-je kí 'uwə dɔ-é kete kdo gin dow-je lay.

³² ¶ to lo kí à ndógi dɔ gin dow-je-ti kí rangi rəm, b́a ɛ to riɓa lə gin dow-je lə-i kí 'to israyel-je rəm tɔ.

† 2:21 2:21 Luk 1:31 § 2:24 2:24 Mbl 12:6,8

³³ Ta-je kí Simiyɔ pa do Jeju-ti lé, or ndil njékoji-é-je.
³⁴ Simiyɔ tɔr ndi-é do-dé-ti ə idə Mari kí kɔ Jeju panè: 'Oo maji, ngon kinlé, Lubə mbəti-é kadɪ to gin kusi lə Israyel-je n̄a rəm, gin kɪ taá lə Israyel-je n̄a rəm, ɛ à to nékɔji lə Lubə kí ta dow-je à kasi-n̄a do-ti al. ³⁵ Bè kɔo kadɪ kujə tagir kí ɔɔɔ rɔ-é mɛɛ dow-je-ti n̄a. Ngà i rəmə, né kí to à t̄aə ɔəngrə-i, titi kí kiyəro mbuti-né ɔəngrə dow kin bè.

³⁶ Dené káre kí to njèpata kí ta Lubə-ti isi n̄ɔɔ to; ri-é lə An. Ẹ to ngon lə Panuwel, gin koji-ti lə Ajɛr. To dené kí ɔugə gurə-gurə ngá. Taa ngow mandɪ-é-ti ra ɔal siri-rè ɔəy ya ngəbi-é oy, ³⁷ adi ɛ təl dené kí njəngowkoy; ɔal-é ra kɔrjin̄ay joo gidi-é sɔ. An lé, in̄ə takəy lə Lubə al; ɛ pole Lubə ndɔɔ rəm, kada rəm; ɛ ɔgi rɔ-é nékuso kɪ man kay taá-taá, pa ta kɪ Lubə to. ³⁸ Dɔkadi-é-ti kí d'ow-né kɪ Jeju takəy-ti lə Lubə lé, An kàrè ree tɛɛ n̄ɔɔ to. Ẹ tóy Lubə rəm, pa ta lə Jeju adi dow-je lay kí d'isi 'ngəbi taa kí Lubə à taa ɔebo Jorijalɛm kilə-é taá.

³⁹ †Loki Jojepi-je kɪ Mari 'ra né-je lay kí ndukun lə 'Babe ɔji kadɪ 'ra lé, dɛ 'təl d'ow lo kisi-dé-ti ɔebo Najaretɪ, dɔnangi Galile-ti gogi.

⁴⁰ Ngon lé, tɔgi rəm, rɔ-é ngə rəm, ɔw kɪ gosi n̄a rəm, ɔá ramaji lə Lubə n̄ay siə rəm to.

Jeju ra ɔal dɔgi gidi-é joo ə naji ta kɪ njéndó dow-je ndukun-je

⁴¹ Jeju lé, ɔal-je lay ya njékoji-é-je d'ow ɔebo Jorijalɛm-ti lo ra n̄ay Paki-ti.

⁴² Beɔa loki ɛ ra ɔal dɔgi gidi-é joo lé, d'ow siə kəm-dé-ti ɔebo Jorijalɛm-ti lo ra n̄ay Paki-ti, titi kí 'ra-né kɪ

† 2:39 2:39 Mat 2:23

Ɔal-é Ɔal-é. ⁴³ Ngà loki ndo ra nay Paki tingə lé, njékoji-é-je 'təl d'isi d'ow kí Ɔee gogi, ngà ngon-dé Jeju lé, təl nay Ɔebo Jorijaləm-ti adi dɛ 'gə go-é al. ⁴⁴ Dɛ 'gír kí à kow dan madi kow mba-je-ti lə-dé nɔɔ, adi 'nɔjiyə ndo káre Ɔikti Ɔəy Ɔá 'tum gin ndole-é dan noji-dé-je-ti, kɪ dan dow-je-ti kí 'gə-dé. ⁴⁵ Ngà loki d'ingə-é al lé, dɛ d'osi 'təl d'ow Ɔebo Jorijaləm-ti gogi kɔo ndole-é. ⁴⁶ Ndo kí njékungi-ti mutə Ɔá d'ingə-é takəy-ti lə Lubə; ɛ isi dan njéndó dow-je ndukun-je-ti, isi oo ta lə-dé rəm, Ɔá isi dəji-dé ta rəm to. ⁴⁷ Dow-je lay kí d'isi d'oo ta liə lé, négə liə kɪ ta kí isi ilə-dé-ti lé, ɔr ndil-dé. ⁴⁸ Loki njékoji-é-je d'oo-é takəy-ti lə Lubə lé, ndil-dé tɛɛ say adi kɔ-é pa siə panè: Ngon-m! Kin to ri é 'ra sə-ji bə? 'Oo, jɛ kɪ Ɔobi-i j'ndol-i kɪ mɛɛ-ji kí a kəkəkə. ⁴⁹ Jeju təl ilə-dé-ti panè: Səi ndoli-mi kɔo ri wa? 'Gəi kí tò kadi m'ində kəm-m go kullə-je-ti lə Ɔobi-m al wa? ⁵⁰ Ngà ta kí Jeju pa sə-dé lé, dɛ 'gə mɛɛ-é al. ⁵¹ Jeju ɔti ɔw sə-dé Ɔebo Najarɛti-ti; ɛ sol dɔ-é nɔ njékoji-é-je-ti. Kɔ-é ngəm né-je kin lay mɛɛ-é-ti.

⁵² Jeju tɔgi ə gosi liə usi dɔ madi-é-ti rəm, ramaji lə Lubə nay siə rəm, Ɔá dow-je 'ndigi-é rəm to.

3

*Jə kí njèra dow-je batəm ilə mbɛ Poyta kí Maji
Mat 3:1-12; Mar 1:1-8; Jə 1:6-8,19-28*

¹ Bal kí njékungi-ti dɔgi gidi-é mi kí Tiber Sejar ngar kí boy ɔ-né Ɔe lé, Pɔsi Pilati to gubərnər kí dɔnangi Jude-ti, Erodi ɔ Ɔe dɔnangi Galile-ti, ə ngonkɔ-é Pilipi ɔ Ɔe dɔnangi Itire-ti kɪ dɔnangi Trakoniti, Lisaniyasi ɔ Ɔe dɔnangi Abilən-ti, ² Ɔal-je-ti kí An kɪ Kayipi 'to-né burə dɔ njégugnə-je; Ɔal-é-je-ti kinlé Ɔá Lubə pa-né ta kɪ Jə kí ngon lə Jakari diləlo-ti.

³ J̄a ɔw k̄i go dɔnangi lay k̄i k̄ad̄i ba Jurde-ti, ilə mbe kad̄i dow-je 'ra batem d'inə-né panjiyə-dé k̄i maji al kogi, kɔɔ kad̄i Lubə inə-né go majal-je lə-dé kogi, ⁴ titi k̄i Ejay njèpata k̄i ta Lubə-ti ndàngi-né mee mbete-ti panè:

Ndi dow ɓa diləlo-ti panè:

'Rai rəbi lə 'Babe!

'Rai ngan rəbi-je liə adi a njururu-njururu!

⁵ 'Tuləi wol lo-je lay adi asi-na pee-pee!

Mbal-je k̄i ngal k̄i k̄i goji lay ya, 'tugəi-dé k̄i nangi!

Rəbi-je k̄i ndu gundi-gundi lé, 'ndaji adi a njururu-njururu!

Rəbi-je k̄i tɔr wuti-wuti lé, 'tuləi adi asi-na pee-pee.

⁶ ɔ n̄a-n̄a ya à koo kaj̄i k̄i Lubə à kaj̄i dow-je lé.

⁷ †Beɓa J̄a idə kosi dow-je k̄i 'ree rɔ-é-ti kɔɔ kad̄i ra-dé batem lé panè: S̄əi k̄i mee-si ndul titi-na k̄i mee li pii-je bè kan! N̄a ɓa idə-si kad̄i ayi wongi k̄i à ree lé wa? ⁸ †Adi kullə ra-si tuwə kullə ra dow-je k̄i d'inə panjiyə-dé-je k̄i maji al kogi ɓane; ɓi 'giri mee-si painè 'toi nganka Abrakam ya bè par al. ɔ m'idə-si rəsi m'adi ooi k̄i ɔr-je kin ya kàrè Lubə asi təl-dé nganka Abrakam-ti kare. ⁹ †ɔ kungə ya kàrè d'ində pèrèrè k̄ad̄i kagi-je-ti k̄are-k̄are lay ngá, adi kagi k̄i kandi-é maji al lé, d'a tugə-é dɔ njirə-é-ti kɔɔ kilə-é dan pər-ti.

¹⁰ Beɓa kosi dow-je 'd̄əji-é 'panè: Bè ngà, j'a ra ban ngá wa? ¹¹ E ilə-dé-ti panè: Dow k̄i ɔw k̄i kubi joo rəmə, adi k̄are dow k̄i 'liə goto, ɔ dow k̄i ɔw k̄i nékuso kàrè kad̄i ra bè ya tɔ.

¹² †Njétaalambo-je kàrè 'ree kad̄i J̄a ra-dé batem tɔ. Beɓa 'd̄əji-é 'panè: Njèndó dow-je né, j̄e j'a ra ban wa?

† 3:7 3:7 Mat 12:34; 23:33 † 3:8 3:8 J̄a 8:33 † 3:9 3:9 Mat 7:19 † 3:12 3:12 Luk 7:29

¹³ E idə-dé panè: Né kí d'un ndu dɔ-ti kadi dow-je d'adi lé, iləi kí rangi dɔ-ti al.

¹⁴ Asgar-je 'ree 'dəji-é tɔ 'panè: ə jɛ, j'a ra ban wa? E idə-dé panè: 'Taai né lə dow kí lə njətógi-ti al, b́a iləi ta dɔ dow-ti k̀i ndángi kare 'taai-né né liə al rəm tɔ. Ngà ori kəm-si dɔ là kun-si-ti ya.

¹⁵ Titi kí kosi dow-je lay d'isi 'ngəbi-né pèrèrè lé, 'gir mɛɛ-dé-ti sé J̄a b́a to Kristi* lé wa? ¹⁶ Ngá b́a J̄a idə-dé lay panè: M̄a m'ra-si batɛm kí mani, ngà ɛ́ kí tógi-é itə-m n̄a ya ɔw ree go-m-ti n̄ɔɔ, ə kulə saba liə ya kàrè m'tuwə kadi m'tuti al. E à ra-si batɛm k̀i Ndil kí aa njay rəm, k̀i pər rəm tɔ. ¹⁷ E ɔw k̀i né tó-né liə ji-é-ti n̄ɔɔ; à ra lo tó né liə, ə à mbɔ ko mɛɛ dama liə, ngà tisə-é b́a à kungi dan pər-ti kí à koy al sartagangi.

¹⁸ Beba J̄a ilə mbɛ Poyta kí Maji adi dow-je, ə mbusi nja-dé k̀i ta-je kí rangi n̄a ya b́əy. ¹⁹ †Ngà Erodi kí to njəkɔbe dɔnangi Galilé-ti lé taa Erodiadi ne ngonkɔ-é rəm, b́a ra né-je kí maji al maji al adi J̄a kɔl siə. ²⁰ Rəmə təl ɔ dɔ-ti n̄ɔɔ ilə J̄a dangay-ti b́əy.

Jeju ra batɛm

Mat 3:13-17; Mar 1:9-11; J̄a 1:32-34

²¹ Loki dow-je lay 'ra batɛm lé, Jeju kàrè 'ra-é batɛm tɔ. Beba loki ɛ́ ɔ pa ta k̀i Lubə lé, ta dɔrɔ tɛɛ; ²² †ə Ndil kí aa njay təl titi-n̄a k̀i dəngɔdnda bè ree isi dɔ-é-ti. Rəmə ndi dow b́a dɔrɔ-ti panè: «'To Ngon-m, m'ində-i dan kəm-m-ti, rɔ-m nəl-m dɔ-i-ti n̄a.»

Kɔr gin ka Jeju

Mat 1:1-17

* 3:15 3:15 Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

† 3:19 3:19 Mat 14:3,4; Mar 6:17,18 † 3:22 3:22 Mat 3:17; Mar 1:11; Luk 9:35

²³ Jeju ra ðal kormutə-je bè ðəy ðá ulə gin kullə liə. Titi kɨ dow-je 'gir-né lé, ɛ to ngon lə Jojepi, Jojepi to ngon lə Eli, ²⁴ Eli to ngon lə Matati; Matati to ngon lə Lebi; Lebi to ngon lə Melki; Melki to ngon lə Yanay; Yanay to ngon lə Jojepi; ²⁵ Jojepi to ngon lə Matatiyasi; Matatiyasi to ngon lə Amosi; Amosi to ngon lə Naum; Naum to ngon lə Esli; Esli to ngon lə Nagay; ²⁶ Nagay to ngon lə Maati; Maati to ngon lə Matatiyasi; Matatiyasi to ngon lə Seməy; Seməy to ngon lə Yose; Yose to ngon lə Yoda; ²⁷ Yoda to ngon lə Yonan; Yonan to ngon lə Resa; Resa to ngon lə Jorobabel; Jorobabel to ngon lə Salatiyel; Salatiyel to ngon lə Neri; ²⁸ Neri to ngon lə Melki; Melki to ngon lə Adi; Adi to ngon lə Kosam; Kosam to ngon lə Elmadam; Elmadam to ngon lə Er; ²⁹ Er to ngon lə Jeju; Jeju to ngon lə Eliyejer; Eliyejer to ngon lə Yorim; Yorim to ngon lə Matati; Matati to ngon lə Lebi; ³⁰ Lebi to ngon lə Simiyɔ; Simiyɔ to ngon lə Juda; Juda to ngon lə Jojepi; Jojepi to ngon lə Yonam; Yonam to ngon lə Eliyakim; ³¹ Eliyakim to ngon lə Meleya; Meleya to ngon lə Menna; Menna to ngon lə Matata; Matata to ngon lə Nata; ³² Nata to ngon lə Dabidi; Dabidi to ngon lə Jese; Jese to ngon lə Obedi; Obedi to ngon lə Bowaji; Bowaji to ngon lə Salmɔ; Salmɔ to ngon lə Nasɔ; ³³ Nasɔ to ngon lə Aminadabi; Aminadabi to ngon lə Admi; Admi to ngon lə Arni; Arni to ngon lə Esrom; Esrom to ngon lə Paresi; Paresi to ngon lə Juda; ³⁴ Juda to ngon lə Jakobi; Jakobi to ngon lə Isaki; Isaki to ngon lə Abrakam; Abrakam to ngon lə Tera; Tera to ngon lə Naor; ³⁵ Naor to ngon lə Serugi; Serugi to ngon lə Reu; Reu to ngon lə Pelagi; Pelagi to ngon lə Eber; Eber to ngon lə Sila; ³⁶ Sila to ngon lə Kaynam; Kaynam to ngon lə Arpajadi; Arpajadi to ngon lə Sem; Sem to ngon lə Nuwe; Nuwe to ngon lə Lemeki; ³⁷ Lemeki to ngon lə Musaləm; Musaləm to

ngon lə Enɔki; Enɔki to ngon lə Yerɛdi; Yerɛdi to ngon lə Maleleyɛl; Maleleyɛl to ngon lə Kenam; ³⁸ Kenam to ngon lə Enosi; Enosi to ngon lə Sɛti; Sɛti to ngon lə Adam; Adam to Ngon lə Lubə.

4

Ta lə n̄a k̄í Sú n̄a Jeju
Mat 4:1-11; Mar 1:12-13

¹ Ndil k̄í aa njay rusi Jeju, beba loki ɛ təl ta ba Jurde-ti ree rəmə Ndil k̄í aa njay lé ɔr n̄ɔ-é ɔw siə diləlo-ti. ² Lo-é-ti kin b̄á Sú n̄a-é-ti ndɔ k̄ɔrsɔ. Ndɔ k̄í k̄ɔrsɔ kinlé, né ya k̄àrè Jeju uso al adi go ndɔ-je-ti kinlé, b̄o ra-é. ³ Beba Sú ree rɔ-é-ti pa siə panè: «Kinə 'to Ngon lə Lubə ya rəmə, 'un ndu adi ər kin təl mbè.» ⁴ Ə Jeju ilə-é-ti panè: «'Ndangi 'panè: “Dow à kisi k̄i dɔ-é taá k̄i takul nékuso ya par al.”»

⁵ Sú ɔr Jeju ɔw siə lo-ti k̄í ɷ taá n̄a rəmə, kəm k̄í kində jipi bè ya toji-é k̄ɔbe-je k̄í dɔnangi-ti nè kin lay ⁶ ə idə-é panè: «M'a kadi-i ɔ̄ b̄e dɔ-ti lay rəm, m'a kadi-i riba k̄í dɔ k̄ɔbe-je-ti kinlé rəm tɔ. Kdɔtalə to né k̄í d'adi tò m̄ɛɛ ji-m-ti, adi dow k̄í m̄ɛɛ-m ndigi kadi m'adi-é ya m'a kadi-é. ⁷ Adi kinə dɔ-i ya 'ɔsi nangi n̄ɔ-m-ti lé, m'a kadi to k̄í lə-i ya lay.» ⁸ Jeju təl ilə-é-ti panè: «'Ndangi 'panè: “'Babe Lubə lə-i b̄á 'a k̄osi dɔ-i nangi n̄ɔ-é-ti ə ɛ ya k̄i k̄ár-é b̄á 'a pole-é*.”»

⁹ Go-ti, Sú ɔr-é ɔw siə m̄ɛɛ b̄ebo Jorijalɛm-ti, adi-é ɔ̄ taá sam k̄əy-ti lə Lubə b̄á idə-é panè: «Kinə 'to Ngon lə Lubə ya rəmə, 'a nè ya 'kilə 'usi nangi. Kdɔ 'ndangi 'panè:

¹⁰ “Lubə à kun ndu kadi malayka-je liə kdɔ ta lə-i, kdɔ kadi d'ində kəm-dé go-i-ti.”

*

4:8 4:8 Det 6:13; Mat 4:10.

¹¹ Ə 'ndàngi bəy 'panè:

“Də d'a kində ji-dé kuwə-i-né taá, nè nja-i à kǝ dar ər.”»

¹² Jəju təl ilə-é-ti panè: «'Ndàngi 'panè: “A nǝ 'Babe Lubə lə-i al.”» ¹³ Loki Sú nǝ Jəju mǝǝ né-je-ti lay adi gin-é gangi lé, ɛ ɔr rɔ-é ngərəngi inə-é sar ya kɔɔ ngəbi-né kəm lo kí rangi.

Kullə lə jəju dɔnangi Galile-ti

Jəju ndó ta lə Lubə mǝǝ bəbo Najarəti-ti

¹⁴ Jəju təl ɔw dɔnangi Galile-ti gogi kǝ tógi kí Ndil kí aa njay adi-é, ə ri-é ba ɔr lo dɔnangi-ti kí tin kin lay.

¹⁵ Ɛ ɔw ndó né dow-je mǝǝ kəykəwnǝ-je-ti lə jipi-je ə dow-je lay ya 'piti-é.

¹⁶ Bəba Jəju ɔw tǝǝ bəbo Najarəti kí to lo kí d'oti-é-ti, ə ɔw mǝǝ kəykəwnǝ-ti lə jipi-je ndo taakoo-ti lə-dé titi kí isi ra-né kete-kete. Ɛ ǝ taá kɔɔ ndó mbete kí aa njay kadi dow-je. ¹⁷ Bəba d'un mbete kí Ejay kí to njəpata kí ta Lubə-ti ndàngi d'adi-é. Loki ɛ taa lé, tǝǝ mǝǝ-é ə ingə lo kí ndàngi ta-ti 'panè:

¹⁸ Ndil kí aa njay lə 'Babe ree nǝy sə-m

kɔɔtalə 'Babe mbəti-m

[kɔɔ kadi m'sɔl mǝǝ dow-je kí mǝǝ-dé gangi man]†
rəm,

ba kɔɔ kadi m'ilə mbɛ Poyta kí Maji m'adi njəndoo-je
rəm tɔ.

Ɛ ulə-m kadi m'pa ta rəsi m'adi bə-je

toki Lubə à taa-dé kilə-dé taá rəm,

kadi m'pa ta rəsi m'adi njékəmtɔ-je

toki kəm-dé à koo lo rəm,

dow-je kí dow-je d'adi-dé kǝ lé,

ɛ ulə-m kadi m'taa-dé m'ilə-dé taá rəm,

† 4:18 4:18 Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mǝǝ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kǝ ji-dé kǝ ta grɛki.

¹⁹ B́a b́al ramaji lə 'Babe lé,
kadi m'pa ta-é rəsi ya m'adi dow-je rəm tɔ†.

²⁰ Go-ti, Jeju ndəm mbete lé nati ə təl-né adi ngonnjèkullə káre, ngá b́a təl isi nangi b́əy‡. Rəmə dow-je lay kí d'isi m̄ēē kəykəwna-ti lə jipi-je lé, kəm-dé tò dɔ-é-ti sikim.

²¹ Beba ē un ta idə-dé panè: Ta kí m̄ēē mbete-ti kí aa njay kí ooi kinlé, né-é ra né b́one ngá. ²² Dow-je lay ya 'pa ta kí dɔ-é-ti maji n̄a rəm, ta-je kí sobi dɔ ramaji lə Lubə kí t̄ēē ta-é-ti lé, ɔr ndil-dé adi 'panè: Ē kan to ngon lə Jojepi lé ya al wa! ²³ Beba Jeju pa sə-dé panè: Gosta kí panè: «Dɔktur, i ya 'aji rɔ-i» kinlé a pai sə-m ya rɔti. Ə a pai sə-m painè: Né-je lay kí i 'ra b́ebo Kapɛrnayim-ti é j'oo ta-é kinlé, 'ra b́e kí i tɔgi-ti nè kin ya adi j'oo tɔ. ²⁴ †Beba Jeju idə-dé panè: Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; njèpata kí ta Lubə-ti kí dow-je kí b́ekoji-é-ti d'a kuwə-é kí rɔ-dé-ti maji ya goto. ²⁵ Yən, m'a kidə-si ta kí tɔgrɔ-ti: Dɔgangi b́al-je-ti lə Eli lé, njéngɔwkoy-je 'n̄a dɔnangi Israyel-ti. Beba loki ndi ədi al asi b́al mutə k̄i n̄ay m̄ek̄ē lé, go dɔnangi-ti kí nè kin lay ya b́o ra dow-je titi n̄a ya, ²⁶ ngà dan njéngɔwkoy-je-ti kinlé, dow káre ya kàrè Lubə ulə Eli rɔ-é-ti al. Ngà ē ulə-é rɔ njéngɔwkoy-ti káre kí dɔnangi Sidɔ-ti m̄ēē b́ebo Sarepta-ti yó. ²⁷ Rəm b́a kaglo-ti lə Elije kí to njèpata kí ta Lubə-ti lé kàrè njébanji-je 'n̄a dɔnangi Israyel-ti tɔ. Ngà ē káre dan-dé-ti kí Lubə adi banji liə ur ya goto. Ngà Nama kí to dow kí dɔnangi Siriti yó kin b́a ē adi banji liə ur adi aa njay. ²⁸ Loki dow-je lay kí d'isi m̄ēē kəykəwna-ti lə jipi-je d'oo ta-je kin bè lé, wɔngi ra-dé dɔ Jeju-ti n̄a. ²⁹ Beba d'ì

† 4:19 4:19 Mbl 25:8-10 ‡ 4:20 4:20 Jeju isi nangi kdɔ ndó né dow-je, kdɔ d̄ē njéndó dow-je né kí b́e lə jipi-je lé d'isi nangi b́a 'ndó né dow-je. † 4:24 4:24 Jg 4:44

d'uwə-é, 'ndɔr-é d'ɔw siə gidi bebo-ti, ə d'ɔw siə njal dɔ mbal-ti kɪ bebo lə-dé tɔ-ti kɔɔ kadi 'surə-é d'ilə-é nangi. ³⁰ Ya rəmə, Jeju tɛɛ mbunə-dé-ti ə ɔti ta-dé-ti yɔrɔrɔ ɔw.

Ta kɪ sɔbi dɔ dow-je kɪ d'ingə lapiya
Mar 1:21-28

³¹ Jeju ɔw tɛɛ bebo Kapernayim-ti kɪ to bebo káre kɪ dɔnangi Galile-ti ə ndó né dow-je ndɔ taakoo-ti lə jipi-je. ³² †Néndó liə lé ɔdi rɔ dow-je, kɔɔtalə ɛ ndó kɪ tógi. § ³³ Mɛɛ kəykəwna-ti lə jipi-je lé, dingəm káre bə kɪ ndil kɪ maji al ra-é isi-ti nɔɔ ə ur kəə panə: ³⁴ Bobim-je 'wó! I Jeju, dow kɪ Najarɛti lé, ri bá 'ge rɔ-ji-ti wa? 'Ree kɔɔ tuji-ji wa? Mə m'gə-i maji: «'To njəkəa njay lə Lubə.» ³⁵ Jeju ndángi-é panə: «'Uti ta-i ə 'tɛɛ kɔgi mɛɛ dingəm-ti kinlé!» Rəmə ndil kɪ maji al un dingəm lé ilə-é biriki dan dow-je-ti ə ində lo tɛɛ mɛɛ-é-ti kɔgi, bá né kɪ maji al káre ya kàrè ndil kɪ maji al kin ra kɪ dingəm lé al.

³⁶ Bəba dow-je lay ya, ndil-dé tɛɛ say ə 'pa-nə ta dan-dé-ti 'panə: To ta kɪ ban bá tanə bə wa? ɛ un ndu adi ndil-je kɪ maji al kɪ tógi kɪ nɔ kɪ ɛ ɔw-né lé rəmə, dɛ 'tɛɛ tɛɛ tɔ lé ya! ³⁷ Né kin ra adi poy Jeju taa lo kɪ dɔnangi-ti kɪ tin pəl-pəl.

³⁸ Lokɪ tɛɛ mɛɛ kəykəwna-ti lé, ɛ ɔw bəe lə Simɔ. 'Ningó ində məm Simɔ kɪ dené nɔ, adi rɔ-é tungə pil-pil ə dɛ 'nɔ ta Jeju-ti kɔɔ ta liə. ³⁹ Bəba Jeju dɔgi nangi kɪ rɔ-é-ti ə ndángi 'ningó lé rəmə, 'ningó lé inə-é, adi tajinati nə ya məm Simɔ lé, ubə nangi i taá oo go-dé kɪ nékuso.

† 4:32 4:32 Mat 7:28,29 § 4:32 4:32 Mat 7:28-29

⁴⁰ Loki kàdì ur rəmø, dow-je lay kí d'ow kì dow-je kí mɔy-je kí gay-gay ra-dé lé, d'oy-dé d'ow sə-dé rɔ Jeju-ti. Beba ɛ ində ji-é dɔ-dé-ti káre-káre lay adi d'ingə lapiya.

⁴¹ Ndil-je kí maji al kàrè 'tɛɛ mɛɛ dow-je-ti n̄a kì nɔ ta-dé-ti 'panè: «'To Ngon lə Lubə.» Ngà ɛ ndángi-dé ə ɔgi-dé pa ta, kdɔtalə dɛ 'gə maji kí ɛ to Kristi*.

⁴² Loki lo aa lé, Jeju tɛɛ ɔw diləlo-ti. Beba kosi dow-je ya d'ungi-n̄a sangi-é-ti ə d'ow njal go-é-ti rəmø, 'ndigi kuwə-é nangi, kdɔ kadi in̄ə-dé ɔw al. ⁴³ Ngà ɛ idə-dé panè: Tò kadi m'ilə mbɛ Poyta kí Maji kí sobi dɔ kɔbe lə Lubə lé, m'adi dow-je kí mɛɛ bebo-je-ti kí rangi tɔ bane. Kdɔtalə to ɛ kin b́a Lubə ulə-m-né lé. ⁴⁴ Beba ɛ ilə mbɛ Poyta kí Maji dɔnangi Jude-ti mɛɛ kəykəwnə-je-ti lə jipi-je.

5

Ta kí sobi dɔ njéndó né-je kí Jeju ba-dé dɔsɔy

Mat 4:18-22; Mar 1:16-20

¹ †Ndɔ káre bə, loki Jeju ɔ ta babo-ti kí Jenejarɛti lé, kosi dow-je d'ow dɔ-n̄a-ti wúr-wúr kdɔ koo ta lə Lubə ta-é-ti. ² Loki un kəm-é oo tɔ-je joo ngangi baa-ti ə to tɔ-je kí mbɔw-je kí mɛɛ-é-ti d'ur nangi d'a 'togi burə-je lə-dé; ³ ɛ al mɛɛ tɔ-ti kí káre kí to tɔ lə Simɔ ə dɔji Simɔ adi in̄ə ngangi ba ə ɔsi tɔ sɛ kí dan ba-ti, ngà b́a ɛ isi mɛɛ tɔ-ti lé, isi ndó né kosi dow-je.

⁴ Loki Jeju pa ta lay rəmø, idə Simɔ panè: 'ɔsi tɔ kí dan b̄ul baa-ti ə ungi burə-je lə-si mani kadi 'rai ndɔ. ⁵ †Simɔ ilə-é-ti panè: Njéndó dow-je né, jɛ j'ra kullə ndɔɔ sar lo aa-ji taá ya, ngà né káre ya kàrè j'uwə al; ngà titi kí i

* 4:41 4:41 Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

† 5:1 5:1 Mat 13:1,2; Mar 3:9,10; 4:1 † 5:5 5:5 Jə 21:3

'pa-né lé, m'a kungi burə mani ya. ⁶ †Loki d'ungi burə-je mani lé, kanji rusi burə-je lə-dé sar adi ɔw kɪ gangi. ⁷ Beba 'kəbi madkullə-je lə-dé kɪ mœœ tò-ti kɪ káre lé kadi 'ree d'ore kàdì-dé. Loki madi-dé-je 'ree rəmə, d'ɔy kanji-je rusi tò-je kɪ joo lé betete, adi tò-je ɔw kɪ nduy sə-dé tɔ bəy. ⁸ Loki Simɔ Piyər oo né kin bè lé, usi nangi nja Jeju-ti panè: 'Babe, 'ɔti kɪ rangi rɔ-m-ti, kdɔtalə mə lé m'to dow kɪ njəramajal. ⁹ Kanji kɪ d'uwə al dɔ maji kinlé, ra adi bəl ində bandi Simɔ gangi, b́a dow-je lay kɪ d'a siə nati kàrè bəl ində bandi-dé gangi rəm tɔ. ¹⁰ Bè ya tɔ, madkullə-je lə Simɔ, adi to Jaki-je kɪ Jə kɪ 'to ngan lə Jebede lé kàrè, bəl ində bandi-dé bati gangi tɔ. Beba Jeju idə Simɔ panè: 'Bəl al, kete lé 'to njəndɔ kanji-je, ngà kɪ nè kɔw kɪ kete kinlé, dow-je ngá b́a 'a təl njəsangidé kadi-m. ¹¹ Beba loki dɛ 'ree kɪ tò-je lə-dé ngangi ba-ti gogi rəmə, d'ɪnə né-je lay ya ə d'un go Jeju.

Jeju adi lapiya njəbanji

Mat 8:1-4; Mar 1:40-45

¹² Ndɔ káre bè, loki Jeju isi bəbo-ti madi lé, dingəm kɪ banji taa rɔ-é pəl-pəl da dɔ-é-ti. Loki oo Jeju rəmə, ɔsi məkəji-é nangi ə ɔsi dɔ-é nangi nɔ-é-ti b́a dəji-é panè: 'Babe, kinə 'ndigi lé, 'a kadi banji lə-m kin ur kadi m'aa njay kare! ¹³ Jeju ulə ji-é ɔdì-né rɔ-é b́a panè: «M'ndigi dɔ-ti sə-i. Kadi banji lə-i ur!» Rəmə tajinati nè ya banji kɪ rɔ-é-ti ur wuki adi aa njay. ¹⁴ Go-ti, Jeju ndəji-é kadi pa ta-é adi dow oo al. Ngà idə-é panè: 'ɔw 'ɔji rɔ-i njəgugnə ə 'adi né kdɔ məsi kɪ kilə kɪ sobi dɔ kaa rɔ lə-i titi kɪ ndukun lə Moiyiji pa-né. Bè kdɔ kadi dow-je lay 'gə kɪ banji kɪ rɔ-i-ti lé ur ngá.

¹⁵ Beba ri Jeju b́a kɪ kete-kete adi kosi dow-je n̄a ya 'b̄ungə-n̄a 'ree par-par 'kəw-n̄a dɔ-é-ti kdɔ koo ta liə,

† 5:6 5:6 Jə 21:6

ɓá de kɪ 'to njémɔy-je kàrè 'ree kɔɔ kadi adi-dé lapiya rəm tɔ. ¹⁶ Ngà Jeju ɔr rɔ-é ɔw diləlo-ti, ɔw pa ta kɪ Lubə titi kɪ isi ra-né taá-taá.

*Jeju adi lapiya njèrɔkoy mburuki
Mat 9:1-8; Mar 2:1-12*

¹⁷ Nɔ káre bè, Jeju isi ndó né dow-je ə Parisi-je*, kɪ njéndó dow-je ndukun-je kɪ d'i nganbe-je-ti lay kɪ dɔnangi Galile-ti, kɪ dɔnangi Jude-ti, kɪ de kɪ d'i bebo Jorijaləm-ti d'isi dan-dé-ti. Tógi lə 'Babe náy kɪ Jeju adi Jeju adi lapiya njémɔy-je n̩. ¹⁸ Beɓa dow-je d'un dingəm kɪ rɔ-é oy mburuki m̩ tuwə-ti 'ree siə, 'sangi rəbi kadi d'ɔw siə kəy n̩ Jeju-ti. ¹⁹ Ngà kosi dow-je kɪ 'n̩ kinlé ra adi lo kadi d'ingə tarəbi d'ɔw-né siə go-é-ti goto. Beɓa d'al siə dɔ kəy-ti, 'wan̩ lo d'ulə-é-né kɪ tuwə buré n̩ Jeju-ti kəy, dan kosi dow-je-ti. ²⁰ Loki Jeju oo kadm̩ lə-dé bè rəmə, idə dingəm lé panè: «Majal-je lə-i toki kin̩ go-é kɔgi kadi-i.» ²¹ Njéndó dow-je ndukun-je, kɪ Parisi-je kɪ d'isi lo-é-ti lé, 'gir ta m̩-dé-ti 'panè: Dow kanlé oo rɔ-é kɪ ná ya ɓá pa ta kɔbi dɔ Lubə-ti bè wa? Ná ɓá asi kin̩ go majal-je lə dow kɔgi wa? Lubə ya kɪ kár-é asi. ²² Jeju gə ta kɪ m̩-dé-ti ɓəti adi pa sə-dé panè: Kɔɔ ri ɓá ɔwi kɪ tagir-je kɪ bè kin m̩-si-ti wa? ²³ Dan ta-je-ti kɪ joo kinlé, ɔ kɪ rá ɓá tɔ ɓəl n̩ wa? Kidə dow panè: «Majal-je lə-i toki kin̩ go-é kɔgi kadi-i» ɓá tɔ ɓəl n̩ əse kidə-é panè: «'I taá 'njiyə» ɓá tɔ ɓəl n̩ wa? ²⁴ Maji! M'a kɔji-si kadi 'gəi kɪ Ngon lə dow lé, ɔw kɪ tógi dɔnangi-ti nè kɔɔ kin̩-né go majal-je lə dow-je kɔgi. Beɓa Jeju təl idə njèrɔkoy mburuki lé panè: M'un ndu m'adi-i m'panè: 'I taá, 'un tuwə lə-i ə 'ɔw be

* 5:17 5:17 Parisi-je, 'to kuti dow-je madi kɪ dan jipi-je-ti kɪ njékində kəm-dé go ndukun-ti lə Moiyiji kadi ngə n̩.

lə-i. ²⁵ Rəmə tajinatì nè ya dingəm lé, ì taá takəm dow-je-tì, un tuwə tò-é ə ɔsì gajì Lubə taá-taá ɔw b̄ee. ²⁶ Né kinlé, ɔr ndil dow-je lay kí d'a lo-é-tì, adi d'ɔsì-né gajì Lubə rəm, b́á b̄əl ində bandi-dé gangì, adi 'panè: Né-je kí dow oo nja káre al ya b̄one j'ooi.

Ba kí Jeju ba Lebi

Mat 9:9-13; Mar 2:13-17

²⁷ Go-tì, Jeju t̄ēe rəmə, oo njétaalambo káre kí ri-é lə Lebi isì lo taa lambo-je-tì. Jeju idə-é panè: «'Un go-m.» ²⁸ Rəmə ē tusi né-je lay in̄ə ə ì taá un go Jeju. ²⁹ Lebi ɔw ra nékuso n̄a m̄ēē kəy-tì liə un-né ta Jeju. Njétaalambo-je, k̄ì dow-je kí rangì n̄a ya d'isì sə-dé natì ta nékuso-tì lé. ³⁰ †Parisi-je, k̄ì njéndó dow-je ndukun-je lə-dé 'pa-n̄a ta dan-dé-tì n̄ɔm-n̄ɔm b́á 'pa k̄ì njéndó né-je lə Jeju 'panè: Kdɔ ri b́á njétaalambo-je, k̄ì njéramajal-je kin ya səi usoi rəm, ɔyi sə-dé rəm wa? ³¹ Beba Jeju pa sə-dé panè: «Dow-je kí rɔ-dé tò k̄ì lapiya kare lé d'ɔw ndoo dɔktur al, ngà njémɔy-je b́á d'ɔw ndoo-é. ³² Bè ya tɔ, m̄a lé, dow-je kí njéra né kí njururu b́á m'ree kdɔ ba-dé al, ngà m'ree kdɔ ba njéramajal-je kadì d'in̄ə panjiyə-dé-je kí majì al kɔgì.»

Ta kí ɔbì dɔ kɔgì rɔ nékuso k̄ì man kay

Mat 9:14-15; Mar 2:18-20

³³ Dow-je d'idə Jeju 'panè: Njéndó né-je lə Ja, k̄ì njéndó né-je lə Parisi-je lé, taá-taá ya d'ɔgì rɔ-dé nékuso k̄ì man kay ə 'pa ta k̄ì Lubə. Ngà i lé, njéndó né-je lə-i d'uso né rəm, d'ay man rəm. ³⁴ Jeju ilə-dé-tì panè: Lokì njétaa dené sigì isì natì k̄ì dow-je kí ē 'ba-dé lo nékuso taana-tì nè b̄əy ya səi 'ndigi kadì d'ɔgì rɔ-dé nékuso k̄ì man kay wa? ³⁵ Ndɔ-je ɔw ree n̄ɔɔ lé, d'a kun-é ta-dé-tì kɔgì,

† 5:30 5:30 Luk 15:1,2

rəmə mɛɛ ndo-é-je-ti kinlé bá d'a kɔgi rɔ-dé nékuso kɪ man kay ɓɔy. ³⁶ Jeju idə-dé gosta káre ɓɔy panè: Kubi kɪ sigi lé, dow à kijə ta-é kɔ kilə-né kəm ndisi kubi al. Kinə dowbé ijə rəmə, ijə kɪ ndángi kare; ɓá takubi kɪ sigi kɪ dowbé ijə lé kàrè à kun-ɲa kɪ ndisi kubi lé al rəm. ³⁷ Rəm ɓá dow à tur yibi nduu kɪ sigi mɛɛ mbundaá-je-ti kɪ low al rəm. Kinə dow tur-ti rəmə, yibi nduu kɪ sigi à kɪ kində mbundaá-je kɪ low lé bəndəngi gangi kadi yibi nduu à tɔɔ kɔgi rəm, ɓá mbundaá-je lé kàrè à tuji kɔgi rəm tɔ. ³⁸ Ngà yibi nduu kɪ sigi lé, tò kadi 'tur mɛɛ mbundaá-je-ti kɪ sigi ya tɔ. ³⁹ Ə dow kɪ ay yibi nduu kɪ low lé, ɛ ndigi yibi nduu kɪ sigi al ngá. Kɔɔtalə ɛ à panè: Yibi nduu kɪ low ya ɓá maji.

6

Jeju kɪ ndo taakoo lə jipi-je
Mat 12:1-8; Mar 2:23-28

¹ Ndo káre bè, kɪ to ndo taakoo lə jipi-je lé, Jeju njiyə mɛɛ ndɔr-je-ti kɔ kində gangi ə njéndó né-je liə 'puy dɔ gemɛ, 'rii kaa-é ji-dé-ti d'uso taá-taá. ² Rəmə Parisi-je kɪ dan-ti-je 'pa sə-dé 'panè: «Kɔɔ ri ɓá 'rai né kɪ to tó-é al kadi dow ra ndo taakoo-ti wa?» ³ Jeju təl ilə-dé-ti panè: «Né kɪ ndɔki Dabidi ra kaglo-ti liə, loki ɓo ra-dé dɛ kɪ dow-je liə lé, se səi 'ndói ta-é mɛɛ mbete-ti kɪ aa njay ooi al ya sar wa? ⁴ Ɛ ɔw mɛɛ kəykubi-ti lə Lubə, ɔy mbə kɪ d'adi Lubə kadjare-ti lé uso rəm, adi dow-je liə d'uso rəm. Ngà kɪ go rəbi-é-ti lé, tò kadi njégugnə-je ya par é d'a kuso ya al wa?» ⁵ Bəɓa Jeju idə-dé panè: «Ngon lə dow lé ɓá to 'ɓa ndo taakoo.»

Dingəm kɪ ji-é oy mburuki
Mat 12:9-14; Mar 3:1-6

⁶ Ndo kí rangi kí to ndo taakoo læ jipi-je ya ðøy lé, Jeju isi ndó né dow-je m̄ēē k̄əykəwn̄a-ti læ jipi-je ə dingəm káre kí jikol-é oy mburuki isi dan-dé-ti n̄ɔɔ tɔ. ⁷ Njéndó dow-je ndukun-je, k̄i Parisi-je lé, d'adi kəm-dé tò do Jeju-ti ḡéréré kdo kad̄i d'oo é kinə ē adi lapiya dow ndo taakoo-ti rəmə je to kəm rəbi kí kad̄i n'iləi-né ta do-é-ti. ⁸ Ngà Jeju gə tagir kí m̄ēē-dé-ti. Beða ē idə dingəm kí njèjikoy lé panè: 'I 'a taá dan dow-je-ti dana nè; dingəm lé ubə nangi ī a taá. ⁹ Beða Jeju idə-dé panè: M'a d̄əji-si ta kin koo. Né kí rá ðá to tó-é kad̄i dow ra ndo taakoo-ti wa? Ra maji k̄i dow ðá to tó-é əse ra siə maji al ðá to tó-é wa? Kaji dow ðá to tó-é əse tɔl-é ðá to tó-é wa? ¹⁰ Ē oo-dé k̄i ta bar-é bar-é lay ngá ðá təl idə dingəm lé panè: 'Surə ji-! Loki ē surə ji-é lé ya rəmə, ji-é lé təl tò maji gogi. ¹¹ Ngà njéndó dow-je ndukun-je, k̄i Parisi-je lé, w̄ngi ra-dé n̄a adi 'naji-n̄a ta do né-ti kí kad̄i n'rai k̄i Jeju.

Jeju mbəti njéndó né-je d̄ogi gidi-é joo

Mat 10:1-4; Mar 3:13-19

¹² Gangi ndo-é-je-ti kinlé, Jeju ɔw do mbal-ti kdo pa ta k̄i Lubə ə un lo kí ndoɔ kin lay ya pa-né ta k̄i Lubə. ¹³ Ngà loki lo aa lé, ē ða njéndó né-je liə ə mbəti-dé d̄ogi gidi-é joo, ində ri-dé læ njékɔwkulə-je; adi to ¹⁴ Simɔ kí ē ða-é Piyər k̄i ngonkɔ-é Andre, Jaki, Ja, Pilipi, Batlemi, ¹⁵ Matiye, Tomasi, Jaki kí ngon læ Alpe, Simɔ kí ða-é dow kí ta ðe liə to-é, ¹⁶ Jude kí to ngon læ Jaki, ðá Judasi Iskariyoti kí à təl njèkun do Jeju.

¹⁷ Jeju ī sə-dé do mbal-ti isi risi sə-dé nangi rəmə, ree a lo-ti kí tati rəsi kí kosi njéndó né-je liə n̄a d'a-ti; lo-é-ti kinlé tɔ ðá kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy kí d̄onangi Jude-ti lay, k̄i ðebo Jorijaləm-ti, k̄i ðebo-je kí k̄ad̄i ba-ti, k̄i d̄onangi Tir-ti, k̄i d̄onangi Sidɔ-ti d'a-ti tɔ. D̄e 'ree kdo

koo ta liə rəm, b́á kđo kadi adi njémɔy-je d'ingə lapiya rəm tɔ. ¹⁸Dɛ ḱi ndil-je ḱi maji al 'ra-dé lé, d'ingə lapiya.*
¹⁹Kosi dow-je lay ya 'sangi kadi d'ɔdi rɔ-é, kđotalə tógi tɛɛ rɔ-é-ti rəmə, adi-dé lapiya-lapiya ya lay.

Néndó ḱi sobi dɔ njénékumə-je k̀i dow-je ḱi tuji à kusi dɔ-dé-ti

Mat 5:1-12

²⁰Jeju un kəm-é ki taá oo njéndó né-je liə ə panè:
 Səi njéndoo-je b́á 'toi njénékumə-je,
 kđotalə kɔbe lə Lubə tò kđo-si!

²¹Səi ḱi b́o isi ra-si ngɔsnè kin b́á 'toi njénékumə-je,
 kđotalə bore a kusoi né ndani ndə-ndə!
 Səi ḱi isi 'nɔi ngɔsnè kin b́á 'toi njénékumə-je,
 kđotalə bore a kogi.

²²†Səi ḱi dow-je d'ɔsi-si k̀i ta əse 'tubə-si,
 'taji-si əse 'mbati-si titi dow-je ḱi maji al bè
 kđo ta lə Ngon lə dow lé b́á 'toi njénékumə-je.

²³†Kj gangi ndɔ-é-ti kinlé 'rai rɔnəl ə 'tiləi kole,
 kđotalə nékugə doji ḱi boy n̄a ya tò ngəbi-si dɔra-ti nɔɔ.
 Tɔgrɔ-ti ya, ka-dé-je k̀arè,
 ndɔki 'ra né-é kinlé k̀i njépata-je ḱi ta Lubə-ti bè ya tɔ.

²⁴Ngà tuji à kusi dɔ-si-ti, səi njénékingə-je,
 kđotalə səi ingəi né ḱi sɔl mɛɛ-si ngà!

²⁵Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi ḱi 'ndani ngɔsnè,
 kđo bore rəmə b́o à ra-si.
 Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi ḱi isi 'kogi ngɔsnè,
 kđotalə a kisi dan nékəmtondoo-ti, k̀i ta nɔ-ti.

²⁶Tuji à kusi dɔ-si-ti, loki dow-je 'pa ta lə-si maji n̄a,
 kđotalə ka-dé-je ya k̀arè,
 ndɔki 'pa ta ḱi maji dɔ dow-je-ti ḱi d'ədi ta

* 6:18 6:18 Mar 3:7-11; Mat 4:24-25 † 6:22 6:22 1Pi 4:14 † 6:23 6:23
 Knj 7:52

'panè 'to njépatá kí ta Lubə-ti tó!

Jeju pa ta kí dɔ ndigi njéba-je-ti

Mat 5:39-47; Róm 12:17-21

²⁷ Ngà sɔi kí ooi ta lə-m lé, m'idə-si m'panè: 'Ndigi njéba-je lə-si, 'rai maji kè njékɔsi-si ta-je, ²⁸ 'tɔri ndi-si dɔ dow-je kí njékində ndɔl dɔ-si-ti, 'pai ta kè Lubə kɔɔ njékulə kəm-si ndoo-je.

²⁹ Kinə dow ində mbó-i kí káre rəmə, 'təl kí káre adi-é bəy. ə kinə dow uwə-i taa kubi kul lə-i rəmə, 'ɔgi-é taa kubi kí kàdì-i-ti al ngá. ³⁰ Dow kí rá-rá ya dɔji-i né ə 'adi-é, ngà loki dow uwə-i taa nékingə-i rəmə, 'dɔji go-é al ngá. ³¹ †Né kí 'ndigi kadì dow-je 'ra d'adi-si lé, gá-é ya 'rai adi-dé tɔ. ³² Kinə dow-je kí 'ndigi-si ya b́á sɔi 'ndigi-dé tɔ lé, ri b́á à toki piti-si kɔɔ wa? Njéramajal-je ya kàrè 'ndigi njéndigi-dé-je tɔ. ³³ Kinə dow-je kí 'ra sə-si maji ya b́á sɔi 'rai sə-dé maji tɔ lé, ri b́á à toki piti-si kɔɔ wa? Njéramajal-je ya kàrè 'ra b̀è ya tɔ. ³⁴ ə kinə dow-je kí sɔi indəi mɛɛ-si dɔ-ti kí 'tunə-si né ə d'a kugə-si b́á sɔi adi-dé lé, ri b́á Lubə à piti-si-né wa? Njéramajal-je ya kàrè, 'tunə-nə né kadì d'ugə-nə né-é gogi tɔ. ³⁵ Ngà sɔi lé, 'ndigi njéba-je lə-si, 'rai maji ə adi dow-je 'tunə-si né ə 'giri kadì à kingəi gogi al. Bəba nékugə dɔji-si à n̄a rəm, a toi ngan lə Lubə kí njèkisi taá dɔra-ti n̄u, kɔɔ ɛ ra maji kí njéra oiyo al-je rəm, kè njémɛɛndul-je rəm tɔ. ³⁶ Ooi kəmtondoo lə dow-je titi kí Bɔbi-si isi oo-né kəmtondoo lə dow-je kin b̀è tɔ.

Ta kí sɔbi dɔ gangta dɔ dow-ti

Mat 7:1-5,15-22

³⁷ 'Gangi ta dɔ dow-ti al ə d'a gangta dɔ-si-ti al tɔ. Ɖri ta dɔ dow-ti ə d'a kɔr ta dɔ-si-ti tɔ; in̄əi go kɔgi adi dow-je ə d'a kinə go kɔgi kadì-si tɔ. ³⁸ Adi né ə d'a kadì-si tɔ.

† 6:31 6:31 Mat 7:12

D'a kungì né takubi-ti lə-si kadi rusi ə d'a mbusi go-é maji, d'a yəki kadi gay nangi wur-wur, kɔɔ né kí 'mbɔji-né né adi dow kinlé, ɛ ya d'a təl mbɔji-né né kadi-si tɔ.

³⁹ †Jeju pa sə-dé ta kì gosta káre bəy panè: Njèkəmtɔ à ndɔr njèkəmtɔ madi-é tɔ wa? Sé d'a kungì-nə bə-ti joo lay ya al wa? ⁴⁰ †Njèndó né à kitə njèndó-é né al. Ngà njèndó né kí rá-rá ya kí néndó asi-é maji lé, à titi-nə kì njèndó-é né lé ya tɔ.

⁴¹ Ban b́á i oo wale kí tò kəm ngonkɔ-i-ti rəmə, kagi kí boy kí tò kəm-i-ti kin b́á i oo al wa? ⁴² Ban b́á 'a kidə ngonkɔ-i panè: «Adi m'ɔr wale kí tò kəm-i-ti kin kɔgi» ə i rəmə, 'oo kagi kí boy kí tò kəm-i-ti kin al wa? I njèkədkəm dow-je kan! 'ɔr kagi kí boy kí tò kəm-i-ti ya pa bəy b́á 'a koo wale kí tò kəm ngonkɔ-i-ti kɔɔ kɔr kadi-é.

Kullə ra dow b́á d'a gə-é-né

Mat 12:33-37; 7:15-21

⁴³ Kagi kí maji lé, kandi-é à maji al al ə kagi kí maji al kàrè kandi-é à maji ndə al tɔ. ⁴⁴ †Kɔɔ kagi kí rá-rá ya d'a gə-é kì takul kandi-é. Dow à kijə kandi kote dɔ kagi kun-ti al; bə ya tɔ, dow à tɔr kandi nduu dɔ gərgəndi-ti al tɔ. ⁴⁵ †Bə ya tɔ, dow kí maji lé, né-je kí maji-maji kí uwə mɛɛ-é kinlé ya à tɛɛ-né. ə dow kí maji al kàrè, né-je kí maji al maji al kí uwə mɛɛ-é kinlé ya ɛ à tɛɛ-né tɔ. Kɔɔ né-je kí mənə-nə mɛɛ dow-ti ya b́á tɛɛ ta-é-ti adi-é pa.

Ta kí sɔbi dɔ təl rɔ go ta-ti

Mat 7:21-29

† 6:39 6:39 Mat 15:14 † 6:40 6:40 Mat 10:24,25; Ja 13:16; 15:20 † 6:44
6:44 Mat 12:33 † 6:45 6:45 Mat 12:34

⁴⁶ Kdo ri bá 'bai-mi «'Babe, 'Babe» ya rəmə 'təli rɔ-si go ta-ti kí m'pa al wa? ⁴⁷ Dow kí rá-rá kí ree rɔ-m-ti, oo ta-je lə-m ə təl rɔ-é go-ti lé, m'a tɔji-si kadi ooi sé titi-nə kì dow kí ban wa: ⁴⁸ E titi-nə kì dow kí ɔw kì kində kəy rəmə, ijə ɸe adi uu nə, tɛɛ do ər-ti bá ində gin kəy titi; beba loki man ulə, adi pungum man ində kəy lé pungum-pungum ya, ngà kəy lé yəki al, kdo dow lé ində kəy lé maji. ⁴⁹ Ngà dow kí oo ta lə-m bá təl rɔ-é go-ti al lé, titi-nə kì dow kí ində kəy nangray-ti ə ində gin-é maji al rəm tɔ. Beba loki pungum man ində kəy lé rəmə, tajinati nè ya tɔɔ nangi rum-rum adi kəy-é tuji tuji kí dum nati.

7

*Kadmɛɛ lə njəkun do kuti asgar-je kí ɸu
Mat 8:5-13; Jə 4:46-54*

¹ Loki Jeju pa ta-je kin lay adi dow-je ngá lé, ɛ təl ɔw ɸebo Kapɛrnayim-ti.

² Be-é-ti kinlé njəkun do kuti asgar-je kí ɸu ɔw kì ngonnjəkullə liə káre kí rɔ-é to-é adi tò ta koy-ti, ə to ngonnjəkullə liə kí ɛ ndigi-é nə. ³ Beba loki njəkun do kuti asgar-je oo poy Jeju lé, ɛ ulə 'ngatógi-je lə jipi-je kadi d'ɔw 'ra ndoo ta-é-ti kadi-é ree aji ngonnjəkullə lə n'ɛ lé. ⁴ 'Ngatógi-je lé, d'ɔti d'ɔw rɔ Jeju-ti ə 'nɔ ta-é-ti nə 'panè: E lé, tuwə kadi 'ra né kí dəji-i kinlé adi-é ya! ⁵ Kdɔtalə ɛ ndigi gin dow-je lə-ji rəm, bá ɛ ya ində kəykəwnə lə-ji adi-ji rəm tin. ⁶ Beba Jeju ɔti ɔw sə-dé, ə loki 'tɛɛ ngɔsi kì kəy liə ya rəmə, njəkun do asgar-je kí ɸu lé ulə nam-é-je adi d'idə Jeju 'panè: «'Babe, 'adi rɔ-i kɔ nə bè al, kdo mə lé m'tuwə kadi 'ree mɛɛ kəy-ti lə-m al.» ⁷ Gin-é kin ya bá m'a ya m'oo kí m'tuwə kɔw-né rɔ-i-ti al tɔ. Ngà i 'pa ta káre-rè ya par ə ngonnjəkullə lə-m

lé à kingə lapiya. ⁸ Kdotalə mə kì dɔ-m m'isi gin tógi-ti lə dow-je kí dɔ-m-ti rəm, m'ɔw kì asgar-je gin tógi-ti lə-m rəm. Adi kinə m'idə ɛ kí káre m'panè: «'ɔw!» ə ɔti ɔw. ə kinə m'idə ɛ kí rangi m'panè: «'Ree!» ə ɔti ree. ə kinə m'idə ngonnjəkullə lə-m m'panè: «'Ra né kin» ə ɔti ra né-é. ⁹ Loki Jeju oo ta-je kí ɛ pa kin bè lé, piti-é ə təl kəm-é kì rɔ kosi dow-je-ti kí d'un go-é bá idə-dé panè: M'idə-si m'adi ooi; dɔnangi israyel-ti ya kàrè m'ingə ko kadmɛɛ kí tanə bè kin nja káre al bɔy!
¹⁰ Loki dɛ kí njəkun dɔ asgar-je ulə-dé lé, 'təl 'ree kəy gogi rəmə, ngonnjəkullə kí rɔ-é to-é lé, dɛ d'ingə-é isi kì lapiya kare ngá.

Jeju adi basa kí ðebo Nayin-ti tɔsi ndəl

¹¹ Go-ti, Jeju ɔti ɔw kì mɛɛ ðebo-ti káre kí 'ða-é Nayin. Njéndó né-je liə rəm, kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya d'uwə siə rəbi. ¹² Loki Jeju ree tɛɛ ngosi kì tarəbi kɔw mɛɛ ðebo-ti ya rəmə, dow-je d'un nin d'isi d'ɔw-né kì bɔda. To nin ngon kəl lə dené kí njəngɔwkoy káre bè. Kosi dow-je kí mɛɛ ðebo-ti kí 'tò nduy-nduy ya 'dan dené lé bul-bul. ¹³ Beɔa loki 'Babe Jeju oo dené lé rəmə, ta ɔ mɛɛ-é kɔ ta liə adi idə-é panè: 'Nɔ al ngá!
¹⁴ Go-ti, Jeju ɔti kì kete ɔdi rɔ kesi yo lé, ə dɛ kí d'un kesi lé 'təl d'a nangi ə Jeju panè: Basa, m'un ndu m'adi-i, 'i taá. ¹⁵ Loki ɛ pa bè rəmə, dow kí oy lé, i isi taá ə pa ta. Go-ti, Jeju ulə-é ji kɔ-é-ti. ¹⁶ Dow-je lay ya bəl ində bandi-dé gangi adi d'ɔsi gajɪ Lubə 'panè: Dow kí boy kí to njəpata kí ta Lubə-ti ya tɛɛ kɔy dan-ji-ti nè rəm, Lubə ree ilə kəm-é dɔ dow-je-ti liə rəm tɔ. ¹⁷ Ta kí dow-je 'pa dɔ Jeju-ti kinlé taa lo kí dɔnangi Jude-ti lay rəm, bá taa lo-je lay kí gəə dɔ dɔnangi Jude rəm tɔ.

*Jā kí njèra dow-je batɛm ulə kullə dəji ta Jeju
Mat 11:2-19*

¹⁸ Njéndó né-je lə Jā kí njèra dow-je batɛm d'ɔr poy né-je kinlé, d'adi Jā oo. ¹⁹ Beba ɛ ba dow-je joo dan njéndó né-je-ti liə ulə-dé rɔ 'Baɓe-ti kadi 'dəji-é 'panè: I ya bá 'to dow kí tò kadi à ree lé əse tò kadi j'ngəbi dow kí rangi bəy wa?

²⁰ Dingəm-je kinlé 'ree 'tɛɛ rɔ Jeju-ti ə d'idə-é 'panè: Jā kí njèra dow-je batɛm bá ulə-ji rɔ-i-ti kadi j'dəji-i j'oo sé i ya bá 'to dow kí tò kadi à ree lé əse tò kadi j'ngəbi dow kí rangi bəy wa? ²¹ Loki d'a rɔ Jeju-ti lé, njémɔy-je, kà njéməti-je n̄a ya Jeju adi-dé lapiya rəm, tubə ndil-je kí maji al dɔ dow-je-ti rəm, bá njékəmtɔ-je kàrè adi kəm-dé oo lo rəm tɔ ²² Beba dow-je kí Jā ulə-dé lé, Jeju ilə-dé-ti panè: Né-je kí ooi kà kəm-si, kà ta-je kí ooi kà mbi-si lé, ɔwi ɔri poy-é adi Jā lé toki njékəmtɔ-je d'oo lo rəm, njéməti-je 'njiyə maji rəm, njébanji-je kàrè banji lə-dé ur adi d'aa njay rəm, njémbitɔ-je d'oo ta rəm, dow-je kí d'oy kàrè 'tɔsi 'ndəl rəm, bá njéndoo-je kàrè mbɛ Poyta kí Maji usi mbi-dé-ti rəm tɔ. ²³ Dow kí m'təl gin kusi liə al bá to njènékumə!

²⁴ Loki dow-je kí Jā ulə-dé 'təl d'ow rəmə, Jeju pa ta kí dɔ Jā-ti adi kosi dow-je panè: To ri bá ɔwi diləlo-ti ooi wa? To tuwətógi kí yól isi ɔw siə yó-je kà nè-je kin bá ɔwi ooi wa? ²⁵ Kinə bè al, ngà to ri ya bá ɔwi ooi wa? To dow kí tulə kubi-je kí kuró-kuró rɔ-é-ti bá ɔwi ooi-é wa? Ngà, lé to ɛ kàrè, dɛ kí 'tulə kubi-je kí là-é n̄a-n̄a kà dɛ kí d'isi dan nékingə-je-ti mburuki-mburuki bè kinlé, d'isi mɛɛ kəy-ti lə ngar-je yó rəm. ²⁶ Ngà se to ri ya dana bá ɔwi ooi wa? To njèpata kí ta Lubə-ti bá ɔwi ooi-é wa? Tɔgrɔ-ti, m'a kidə-si, to dow kí itə njèpata kí ta Lubə-ti

say ðøy. ²⁷ Kdo to Ja kin ðá ndóki 'ndàngi ta kí dɔ-é-ti 'panè:

Yøn, ma Lubə m'ulə njèkilə mbə lə-m nɔ-i-ti kete, kdo kadi ɔw ra rəbi lə-i adi-i.

²⁸ Jeju ilə dɔ-ti panè: M'a kidə-si; dan dow-je-ti lay kí dené-je d'oji-dé lé, ɛ kí to dow kí boy itə Ja ya goto. Bè ya kàrè, dow kí ndə bè mɛɛ kɔðe-ti lə Lubə lé, boy itə-é. ²⁹ †Njétaalambo-je, kì dow-je lay kí d'oo ta ndó lə Ja, ðá 'ree d'adi ra-dé batəm lé, 'gə kí Lubə to njèra né kí njururu.

³⁰ Ngà Parisi-je, kì njéndó dow-je ndukun-je 'mbati kɔji ra-je lə Lubə kí tò kdo ta lə-dé, adi d'adi Ja ra-dé batəm al.

³¹ Ná ðá m'a kun-é kɔji-né dow-je kí ngɔsnè kan wa? Dɛ titi-nə kì ná-je énn wa? ³² Dɛ 'titi-nə kì ngan-je kí d'isi pandangi lo-ti ðá 'ða-nə ə 'pa-nə ta 'panè: «J'kol nal kàrè 'ndami-né al rəm, ðá j'usi pa nɔ yo kàrè 'nɔi-né al rəm.»

³³ Jeju təl ilə dɔ-ti panè: M'pa bè kdo loki Ja kí njèra dow-je batəm ree, ðá uso né al rəm, ay yibi al rəm lé, sɔi 'pai-nè: «To dow kí ndil kí maji al ra-é.» ³⁴ Ngà Ngon lə dow ree ðá uso-je, ay-je rəmə, sɔi 'pai-nè: Ɔ kanlé uso né bore ngay rəm, to njəkay né rəm, ðá to nam njétaalambo-je, kì njéramajal-je rəm. ³⁵ Ngà dow-je lay kí njétəl rɔ-dé go ta-ti lə Lubə lé, 'gə kí gosi lə Lubə to gosi kí tɔgrɔ-ti ya.

Ta kí sɔbi dɔ Jeju kì dené kí njéramajal

Mat 26:6-13; Mar 14:3-9; Ja 12:1-8

³⁶ Parisi káre bè kí ri-é lə Simɔ, ða Jeju kadi ɔw uso né. Bəba ɛ ɔti ɔw ðe lə Parisi lé ə isi ta nékuso-ti. ³⁷ †Rəmə dené káre kí to njéramajal isi mɛɛ ðebo-ti kin nɔɔ. Loki

† 7:29 7:29 Mat 21:32; Luk 3:12 † 7:37 7:37 Mat 26:7; Mar 14:3; Ja 12:3

dené lé, oo kí Jeju isi uso né ðe læ Parisi kinlé nɔɔ rəmə, e un ku kí ubi kí ətɪ maji rusi mɛɛ-é, kí to ku kí 'ra kí ər kí 'ða-é «albatrə», ³⁸ ree isi-né nangi nja Jeju-ti go-é-ti gogi. E nɔɔ adi man kəm-é ndogi nja Jeju suki-suki ə uwə bəl dɔ-é bɔr-né ə tɔn nja-é lé rəm, ðá ur ubi kí ətɪ maji lé titi rəm tɔ. ³⁹ Loki Parisi kí njèða Jeju lé, oo né kin bè rəmə pa mɛɛ-é-ti panè: Kinə dingəm kin to njèpata kí ta Lubə-ti ya lé, e à gə dené kí isi ɔdi rɔ-é kinlé rəm, ðá à gə kí dené kinlé to njèramajal rəm tɔ. ⁴⁰ Beða Jeju un ta panè: Simɔ, m'ɔw kɪ ta nè kadi m'idə-i. Simɔ ilə-é-ti panè: Njèndó dow-je né, 'pa. ⁴¹ Beða Jeju panè: Dingəm káre bè kí to njèkində là tunə-ti, ɔw kɪ kurə liə dɔ dow-je-ti joo. E kí káre, kurə tò dɔ-é-ti asi kəm là kullə kí dow ra ndɔ ðumɪ ə e kí káre, kurə tò dɔ-é-ti asi kəm là kullə kí dow ra ndɔ kɔrmɪ tɔ. ⁴² Loki dɛ d'ɔw kɪ né kí kadi d'ugə-né al lé, e ra sə-dé maji adi ɔr kurə lé kɔgi dɔ-dé-ti joo lay. Nɔɔ dan-dé-ti ðá à ndigi njèkində là tunə-ti lé tɔy madi-é wa? ⁴³ Simɔ ilə-é-ti panè: E kí njèkində là tunə-ti ɔr kurə kí nɔɔ dɔ-é-ti kɔgi kinlé, m'gɪr kí à to e ðá à ndigi njèkində là tunə-ti lé nɔɔ. Beða Jeju panè: E ya é 'pa maji tin! ⁴⁴ Go-ti, Jeju təl kəm-é kɪ rɔ dené-ti lé ngá ðá idə Simɔ lé panè: 'Oo dené kinlé maji! M'ree kəy læ-i ya é adi-m man m'togi-né nja-m al. Ngà dené kinlé, man kəm-é ndogi nja-m suki-suki ðá təl bɔr kɪ bəl dɔ-é. ⁴⁵ I uwə-m kɪ kadi-i-ti al, ngà dené kinlé, kí low nɪ kí m'ree kəy kin ya, e isi ká tɔn nja-m-ti ya par-par ən. ⁴⁶ I ur ubi dɔ-m-ti 'un-né ta-m al, ngà dené kinlé, e ur ubi kí ətɪ maji ya nja-m-ti un-né ta-m. ⁴⁷ Gin-é kin ðá m'idə-i, majal-je liə kí nɔɔ kí toki kinə go-é kɔgi kadi-é kin ðá, e ndigi-m-né nɔɔ tin. Ngà dow kí majal-je liə toki kinə go-é kɔgi nɔɔ al lé, e ndigi-m nɔɔ al ya tɔ. ⁴⁸ Go-ti, Jeju idə dené lé panè: Majal-je læ-i toki

kiŋə go-é kɔgi! ⁴⁹ Rəmə də kí d'isi ta nékuso-ti nati k̀i Jeju lé 'pa ta məe-dé-ti 'panè: Ɛ kanlé to dow kí ban ya ɓá ɔw mbing ya oo rɔ-é k̀i njèkiŋə go majal-je lə dow-je kɔgi ɓəy tin wa? ⁵⁰ Ngà Jeju idə dené lé panè: Kadmɛe lə-i aji-i, 'ɔw k̀i lapiya!

8

Dow-je kí njédan Jeju lo kilə mbɛ Poyta kí Maji-ti

¹ Go ndɔ-je-ti kinlé, Jeju ɔw k̀i nganɓe-je k̀i ɓebo-je ɔw ndó dow-je ta lə Lubə, ɓá ilə mbɛ Poyta kí Maji kí sɔbi dɔ kɔɓe lə Lubə rəm tɔ. ² †Njéndó né-je liə kí dɔgi gidí-é joo d'ɔw siə nati rəm, dené-je kí dan-ti-je kí ndɔki ɛ tubə ndil-je kí maji al dɔ-dé-ti k̀i də kí mɔy-je kí gay-gay ra-dé ɓá ɛ adi-dé lapiya lé kàrè, d'ɔw siə nati tɔ. Dɛ ɓá 'to: Mari kí ɓa-é Mari kí Magdala kí ndɔki Jeju tubə ndil-je kí maji al siri dɔ-é-ti kɔgi lé rəm, ³ Jan kí to ne Suja kí to njəkoo go né-je lə Ngar Erodi rəm, Sujan rəm, ɓá dené-je kí rangi n̄a kí 'to njéra sə-dé k̀i nékingə-dé-je rəm tɔ.

Gosta kí sɔbi dɔ njèkilə ko
Mat 13:1-23; Mar 4:1-9

⁴ Loki kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy d'ɔ k̀i ɓebo-je kí gay-gay 'ree 'kəw-n̄a rɔ Jeju-ti lé, ɛ idə-dé gosta kin panè:

⁵ Njəndɔr ɔw kɔo kilə ko liə. Loki a ilə rəmə, k̄a né kí dan-ti-je tusi dɔ rəbi-ti adi dow-je mbəjrə nja-dé-ti ə yəl-je kí 'nar taá 'ree 'tú lé-lé. ⁶ K̄a né kí n̄a-je tusi dɔ ər-ti; loki ubə rəmə, tuti kurum kɔɔtalə ingə lo kí sɔl al. ⁷ K̄a né kí madi-je tusi dan kun-je-ti; loki ubə rəmə kun tɔgi siə nati adi ɔ̄ rɔ dɔ-ti gəgəgə. ⁸ Ngà k̄a né kí

† 8:2 8:2 Mat 27:55,56; Mar 15:40,41; Luk 23:49

ná-je tusi nangi-ti kí maji; loki ubə rəmə, ɔr dɔ-é; dɔ-é káre ya kaa-é ra-ti ɔu-ɔu. Loki Jeju pa ta kin bè rəmə, ilə bəbi ndi-é nangi panè: Dow kí mbi-é tò nɔɔ kɔɔ kadi oo-né ta rəmə, kadi oo ta kinlé! ⁹ Beɓa njéndó né-je liə 'dəji-é 'panè: Se gosta kinlé, kɔr mɛɛ-é to ri wa? ¹⁰ Jeju idə-dé panè: Səi lé, né-je kí tò lo ɓɔɔ-é-ti sɔbi dɔ kɔbe lə Lubə lé toki tɛɛ kɔ dɔ-é kadi-si. Ngà dow-je kí rangi lé, toki kidə-dé kɔ gosta kɔɔ kadi lé d'oo lo kàrè d'oo kɔ koo ya ndə bè rəm, ɓá lé d'oo ta kàrè kadi 'gə mɛɛ-é al rəm tɔ.

Kɔrmɛɛ gosta kí sɔbi dɔ njèkilə ko

¹¹ Ooi bè, kɔrmɛɛ gosta lé ɛn: Ko né lé, to ta lə Lubə. ¹² Dɔ rəbi kí kaa né tusi-ti lé, to dow-je kí d'oo ta lə Lubə ya rəmə, Sú ree ɔr mɛɛ-dé-ti kɔgi, nè d'a kɔ kadi mɛɛ-dé kɔ kaji-né. ¹³ Kaa né kí tusi dɔ ər-ti lé, to dɛ kí loki d'oo ta lə Lubə ə 'taa kɔ rɔnəl ya, ngà kulə ɓá ulə njirə mɛɛ-dé-ti al; adi d'adi mɛɛ-dé kɔ mbɔr al; ə loki kɔ-je ree tɛɛ dɔ-dé-ti rəmə, dɛ 'tusi kadmɛɛ lə-dé d'inə kɔgi. ¹⁴ Dan kun-je kí kaa né tusi-ti lé, to dɛ kí d'oo ta lə Lubə ya, ngà loki d'ɔti d'ɔw rəmə, mɛɛ kə kəkəkə-je, kɔ ɓo nékingə-je, kɔ ɓo né-je kí dɔnangi-ti nè ɔ be dɔ-dé-ti adi kadmɛɛ lə-dé lé kandi-é goto. ¹⁵ Ngà nangi kí maji kí kaa né tusi-ti lé, to dɛ kí d'oo ta lə Lubə ə ndigi dɔ-ti ndigi kí tɔgrɔ-ti rəm, d'uwə rɔ-dé ngà mɛɛ-é-ti adi kandi kadmɛɛ lə-dé tò.

Gosta kí sɔbi dɔ lampi

Mar 4:21-25

¹⁶ †Dow ində pər lampi-ti ə à sɔbi ngó dɔ-ti al ngá; ɓá à kində gin tirə-ti al rəm; ngà à n̄a kagn̄a lampi-ti taá, kɔɔ kadi dow-je kí d'ɔw mɛɛ kəy-ti d'oo ndógi-é.

† 8:16 8:16 Mat 5:15; Luk 11:33

¹⁷ †Kdo né kí dow ɓoyɔ kí à ree tò ndaa-ti rəsi al ya goto rəm, né kí dow ra k̄i gidi ngəy kí à toki gə al ya goto rəm, ɓá kí à toki t̄ɛɛ-né ndaa-ti rəsi al ya goto rəm tɔ.

¹⁸ †Ooi maji, loki isi ooi ta lé, indəi mbi-si maji ya ooi-né, kdo dow kí né tò ji-é-ti ɓá d'a kadi-é kí rangi dɔ-ti, ngà dow kí né liə goto lé, né kí ɛ gir panè to 'lə-n'è kin ya kàrè d'a taa ji-é-ti.

Ta kí sɔbi dɔ kɔ Jeju k̄i ngankɔ Jeju-je

Mat 12:46-50; Mar 3:31-35

¹⁹ Kɔ Jeju k̄i ngankɔ-é-je 'ree rɔ-é-ti; ngà lo kadi d'ingə-é goto, kdo kosi dow-je d'uti lo kəkə. ²⁰ Beɓa d'idə-é 'panè: Kɔ-i k̄i ngankɔ-i-je d'a ta-i-ti ndaa-ti nɔɔ, 'ndigi koo-i. ²¹ Ngà Jeju ilə-dé-ti panè: Dow-je kí d'oo ta lə Lubə ə 'təl rɔ-dé go-ti kin ɓá 'to kɔ-m-je k̄i ngankɔ-m-je.

Jeju ndángi yálbo adi lo tò ndingi

Mat 8:23-27; Mar 4:35-41

²² Ndo káre bè, Jeju al m̄ɛɛ tò-ti k̄i njéndó né-je liə ɓá idə-dé panè: «Adi j'gangi babo j'ɔwi turə.» Beɓa d̄ɛ d'oti d'ɔw. ²³ Loki 'nəl tò d'isi d'ɔw rəmə, Jeju tò ɓi ə yálbo ubə-dé nangi busi, ulə mbi-mbi dɔ ba-ti, man ɔw k̄i rusi tò, adi d̄ɛ d'isi ta tuj̄i-ti. ²⁴ Beɓa 'ngəsi k̄i rɔ Jeju-ti 'ndəl-é panè: «Njéndó dow-je né, njéndó dow-je né, kɔ-ji à tɔɔ ɓoo!» Loki Jeju t̄ɛɛ kəm-é lé, ɛ ndángi yál-je k̄i pungum man-je adi 'taa koo adi lo təl tò ndingi. ²⁵ Go-ti, Jeju d̄əji-dé panè: Kadm̄ɛɛ lə-si tò rá wa? Ngà njéndó né-je rəmə, né kí ra né lé, ra-dé ɓəl n̄a rəm, ɔr ndil-dé rəm, adi 'pa-n̄a ta dan-dé-ti 'panè: Kay! Dow kanlé, to dow kí ban wa? Ooi, yál-je k̄i man-je kàrè, ɛ ndángi-dé rəmə d̄ɛ 'təl rɔ-dé go ta-ti liə!

† 8:17 8:17 Mat 10:26; Luk 12:2 † 8:18 8:18 Mat 25:29; Luk 19:26

Jeju tubə ndil-je kí maji al dɔ dow-ti
Mat 8:28-34; Mar 5:1-20

²⁶ Dɛ 'gangi babo d'ow dɔnangi Gerasa-ti kí sɔbi dɔnangi kí dɔnangi Galile. ²⁷ Loki Jeju ɿ mɛɛ tɔ-ti ur nangi ya rəmə, dingəm káre kí mɛɛ ɓebo-ti nɔɔ, kí to dingəm kí ndil-je kí maji al 'ra-é, ɿ ree rɔ-é-ti. Dingəm kinlé, ulə kubi rɔ-é-ti al ya low nɔ, ɓá tɔ kəy al rəm; ngà lo tɔ-é tɔ dɔɓadi-je-ti.

²⁸ Loki oo Jeju rəmə, ur kɔɔl, usi nja-é-ti ɓá ilə bɔbi ndi-é nangi panè: Jeju, Ngon lə Lubə kí njəkisi taá dɔra-ti nɔ, 'ge ri rɔ-m-ti wa, m'nɔ ta-i-ti, 'ra-m maji al al. ²⁹ Dingəm lé pa bè, kdɔtalə Jeju ndangi ndil kí maji al lé kadi-é tɛɛ mɛɛ-é-ti kɔgi. Ndil kí maji al kinlé isi mɛɛ dingəm-ti kin low nɔ, adi d'ilə sil ji-é-ti-je kà nja-é-ti-je ya, ngà ɛ tuwə gangi kɔgi kɔgi. Ndil kí maji al lé, ɔsi-é ɔw siə diləlo-je-ti. ³⁰ Jeju dɔji-é panè: Ri-i lə ná wa? ɛ panè: Ri-m lə «kosi-je.» ɛ pa bè, kdɔtalə ndil-je kí maji al 'nɔ mɛɛ-é-ti. ³¹ Ndil-je kí maji al kinlé, 'nɔ ta Jeju-ti kɔ kadi un ndu adi n'owi boleɓe-ti kí sɔy-é goto kin al. ³² Loki d'a-ti kinlé, kosi kɔsɔngi-je d'a d'uso né dɔ mbal-ti ngɔsi nɔɔ. Beɓa ndil-je kí maji al lé 'ra ndoo ta Jeju-ti kadi inə-dé adi n'owi mɛɛ kɔsɔngi-je-ti, ə Jeju ndigi sə-dé tɔ. ³³ Ndil-je kí maji al lé, 'tɛɛ mɛɛ dingəm-ti lé, 'tur mɛɛ kɔsɔngi-je-ti, adi kɔsɔngi-je lé 'tɔti-nɔ yipi kàdɔ mbal-ti taá 'tusi babo-ti 'nduy man. ³⁴ Loki njéngəm kɔsɔngi-je d'oo né kí ra né kin bè lé, d'ay d'ow d'ɔr poy-é mɛɛ ɓebo-ti rəm, mɛɛ nganɓe-je-ti rəm. ³⁵ Beɓa dow-je d'ow kɔ koo né kí ra né lé; loki d'ow 'tɛɛ rɔ Jeju-ti rəmə d'ingə dingəm kí ndil-je kí maji al 'tɛɛ mɛɛ-é-ti kɔgi lé, isi nja Jeju-ti; ulə kubi rɔ-é-ti rəm, təl isi maji kare rəm, adi ɓəl ində bandi-dé gangi. ³⁶ Dow-je kí d'oo né-je kí ra né kin kà kəm-dé lé, d'idə-dé kəm rəbi kí

dingəm kí ndil-je kí maji al d'isi m̄ē-é-ti ingə-né lapiya lé. ³⁷ Go-ti, dow-je kí dɔnangi Gerasa-ti lay ya b̄əl ində bandi-dé gangi, adi 'dəji Jeju kadi ɪ̄ə-dé ə ɔw rangi.

Beba Jeju al m̄ē t̄o-ti kɔ kosi təl gogi. ³⁸ Rəmə, dingəm kí ndil-je kí maji al 't̄ē m̄ē-é-ti kogi lé, n̄ɔ ta Jeju-ti kadi n'ɔw siə. Ngà Jeju tubə-é panè: ³⁹ 'Təl 'ɔw b̄eə lə-i gogi, 'ɔw 'ɔr poy né-je lay kí Lubə ra sə-i kin. Beba dingəm lé ɔw ɔr poy né-je kí Jeju ra siə kin lay adi ta-é sane k̄i m̄ē b̄eə lay.

*Ta lə ngon lə Jayrusi kí dené kí t̄osi ndəl
k̄i ta lə dené kí m̄əsi ree r̄o-é-ti*

Mat 9:1,18-26; Mar 5:21-43

⁴⁰ Loki Jeju təl ree ngangi ba-ti kí Galile gogi lé, kosi dow-je d'uwə-é ki r̄o-dé-ti, kdotalə d̄ɛ lay ya d'ə d̄ingi-đingi d'ə 'ngəbi-é. ⁴¹ Lo-é-ti kinlé, dingəm káre ri-é lə Jayrusi ree r̄o Jeju-ti. Jayrusi lé to 'boy kí d̄o kəȳkəwn̄a-ti lə jipi-je. Ǝ ree usi nja Jeju-ti n̄ɔ ta-é-ti kadi ɔw siə m̄ē kəy-ti liə. ⁴² Kdotalə ngon-é kí dené kí káre-rè kí à ra b̄al d̄ogi gidi-é joo je b̄è t̄o oy kəy n̄ɔɔ. Loki Jeju isi ɔw siə ki b̄eə lé, kosi dow-je d'ul-n̄a go-é-ti mbuu, adi mbore-é yó-je k̄i n̄è-je.

⁴³ Rəmə dené káre kí m̄əsi ree r̄o-é-ti b̄al d̄ogi gidi-é joo ɔ dan-dé-ti n̄ɔɔ. Ǝ tuji nékingə-é lay kogi b̄e lə d̄oktur-je kàrè, dow kí asi kadi-é lapiya goto. ⁴⁴ Dené lé t̄ē gidi Jeju-ti ree ɔdi r̄o takubi liə, rəmə tajinati nè ya gin m̄əsi liə gangi d̄əsi. ⁴⁵ Jeju dəji panè: N̄á ɔdi r̄o-m wa? Rəmə dow-je lay ya 'naji, b̄á Piyər idə-é panè: Njendó dow-je né, kosi dow-je kí d'ilə-n̄a 'gəə d̄o-i é d'ul-n̄a d̄o-i-ti mbuu, 'mbor-i yó-je k̄i n̄è-je kin ya i 'dəji dow kí ɔdi r̄o-i b̄əy wa? ⁴⁶ Ngà Jeju ilə-é-ti panè: Dow ɔdi r̄o-m n̄ɔɔ. Kdotalə m'gə kí t̄ogi kí r̄o-m-ti t̄ē. ⁴⁷ Loki dené oo kí gin-n'è t̄ē lé, ɛ dadi par-par usi nja

Jeju-ti pa ta rəsi takəm dow-je-ti ɔr-né gin né kí ɔdi-né rɔ Jeju lé rəm, idə-dé-né kəm rəbi kí ingə-né lapiya tajinati nè lé rəm tɔ. ⁴⁸ Beɓa Jeju idə-é panè: Ngon-m kí dené, kadmɛɛ lə-i aji-i; 'ɔw kɪ lapiya.

⁴⁹ Loki Jeju a pa ta bè ya ɓəy rəm, dow ɪ mɛɛ kəy-ti lə Jayrusi kí to njəkun dɔ kəykəwna lə jipi-je lé, ree idə-é panè: Ngon-i kí dené lé uwə ta-é nati, ɔn ɔ 'ndɔji njëndó né dow-je lé al ngá! ⁵⁰ Ngà loki Jeju oo ta kinlé, ɛ idə Jayrusi lé panè: «'Bəl al, mɛɛ-i ya 'adi-m par ɔ ngon-i kí dené lé, à kingə lapiya.» ⁵¹ Loki Jeju ɔw tɛɛ be lə Jayrusi lé, ɛ adi dow kí rangi ɔw siə kəy al, ngà Piyər tɔ, Jɔ tɔ, Jaki tɔ, bɔbi ngon-je kɪ kɔ ngon lé tɔ ɓá d'ɔw siə kəy. ⁵² Dow-je lay kí d'isi dɔ ngon-ti lé, d'isi ta nɔ-ti, kɪ ta ndingə rɔ-ti. Beɓa Jeju idə-dé panè: 'Nɔi al! Ngon kí dené lé oy al, ngà tɔ ɓi kí tɔ. ⁵³ Rəmə de 'sɔki Jeju, kdɔtalə 'gə kí ngon kí dené lé oy. ⁵⁴ Ngà Jeju uwə ji ngon lé ɓá pa ta kɪ ndi-é kɪ boy panè: Ngon, ɪ taá! ⁵⁵ Beɓa ngon kí dené lé tɔsi ndəl ɔ ɪ taá tajinati nè ya! ɔ Jeju un ndu kadi d'adi-é né uso! ⁵⁶ Né kí ra né kinlé, ɔr ndil njékoji ngon kí dené kinlé. Ngà Jeju ndəji-dé kɔo kadi 'pa d'adi dow oo al.

9

Jeju ulə njékɔwkułə-je liə kí dɔgi gidi-é joo
Mat 10:1-9,11-14; Mar 6:7-13

¹ Jeju ɓa njékɔwkułə-je liə kí dɔgi gidi-é joo ɔ adi-dé tɔgi rəm, adi-dé tarəbi kadi 'tubə ndil-je kí maji al lay dɔ dow-je-ti rəm, ɓá kadi d'adi lapiya njémɔy-je rəm tɔ. ² Ngà ɓá ulə-dé kadi d'ilə mbɛ kɔbe lə Lubə rəm, ɓá kadi d'adi lapiya njémɔy-je rəm tɔ. ³ ɛ idə-dé panè: Kɔw-si mba kinlé, uni né madi ji-si-ti al, uni salangi al rəm, uni mbu kɔw mba al rəm, uni mbə al rəm, uni là al

rəm, b́a ɔyi kubi ḱi rɔ-si-ti joo-joo al rəm. ⁴ M̄ēē k̄ey ḱi rá-rá ḱi ɔwi-ti lé, ē ya isi-ti sar kadi ji-né. ⁵ †Ngà lo lay ḱi dow-je 'mbati kuwə-si ḱi rɔ-dé-ti rəmə, 't̄ēēi m̄ēē ɓebo-é-ti kinlé, ə 'gəki kodi ḱi nja-si-ti kɔgi kadi tɔji ḱi ta tò dɔ-dé-ti. ⁶ Njékɔwkuɔlə-je d'ɔw ḱi dɔ ɓe-ɓe d'ilə mb̄ē Poyta ḱi Maji rəm, d'adi lapiya njémɔy-je ḱi lo-lo rəm tɔ.

Ta ḱi sɔbi dɔ né ḱi ndɔji Erodi n̄a

Mat 14:1-2; Mar 6:14-16

⁷ †Né-je ḱi ra né lé, loki njèkɔɓe Erodi oo ta-é rəmə, ndɔji-é n̄a. Kdɔtalə dow-je madi 'panè: «To J̄a b́a tɔsi ndəl ində lo t̄ēē.» ⁸ D̄ē ḱi n̄a-je 'panè: «To Eli b́a ree» ə d̄ē ḱi rangi 'panè: «To dow káre dan dow-je-ti ḱi low ḱi 'to njépata-je ḱi ta Lubə-ti b́a tɔsi ndəl ində lo t̄ēē.» ⁹ Ngà Erodi rəmə panè: «J̄a lé, ndɔki m'adi 'gangi dɔ-é, ngà to n̄a ɓəy b́a dow-je d'isi 'pa ta-je ḱi bè kin dɔ-é-ti b́a m'oo m'oo ɓəy tin wa?» ə ē sangi kadi n'oo dowbé lé.

Jeju adi nékuso dow-je ɓudɔgi lo m̄i

Mat 14:13-21; Mar 6:30-44; J̄a 6:1-14

¹⁰ Loki njékɔwkuɔlə-je 'təl 'ree rəmə, d'ɔr poy né-je lay ḱi 'ra lé d'adi Jeju. Ē ɔr-dé go-é-ti ɔr-né rɔ-é ḱi kár-é kəl ɓebo Betsayda-ti bè. ¹¹ Ngà kosi dow-je 'gə, adi d'ɔw go-é-ti. Jeju uwə-dé ḱi rɔ-é-ti ə pa ta ḱi sɔbi dɔ kɔɓe lə Lubə adi-dé rəm, d̄ē ḱi d'ɔw ndoo kingə lapiya rəmə, ē adi-dé lapiya tɔ.

¹² Ngà loki kàd̄i isi ur lé, njéndó né-je ḱi dɔgi gidi-é joo 'ree rɔ Jeju-ti d'idə-é 'panè: 'ɔsi kosi dow-je kanlé adi d'ɔw nganɓe-je-ti, ḱi k̄eylo-je-ti ḱi tò ngɔsi-ngɔsi kadi d'ingə nékuso-je, ḱi lo tò-je, kdɔ lo ḱi j'ai-ti nè kinlé to

† 9:5 9:5 Knj 13:51 † 9:5 9:5 Luk 10:4-11 † 9:7 9:7 Mat 16:14; Mar 8:28; Luk 9:19

diləlo. ¹³ Ngà Jeju idə-dé panè: «Səi ya adi-dé né d'uso.» Dɛ 'təl d'ilə-é-ti 'panè: «Jɛ j'ow kɪ mbə mɪ kɪ kanji joo-rè ya par. Dɔmaji, kadi jɛ ya j'ow j'ndogɪ nékuso j'adi dow-je kin lay je bè tá.» ¹⁴ Dɛ 'pa bè kdɔtalə dingəm-je ya kɔr-dé à ra bɔdɔgi lo mɪ je bè. Jeju idə njéndó né-je lé panè: «Uwəi dow-je adi d'isi nangi kɔrmɪ kɔrmɪ je bè.» ¹⁵ Dɛ 'ra bè ya tɔ, adi d'adi dow-je d'isi nangi lay.

¹⁶ Jeju taa mbə kí mɪ kɪ kanji kí joo lé, itə kəm-é kɪ dɔrɔ-ti ra oiyo Lubə dɔ-ti, b́á gángi danɔ adi njéndó né-je kadi 'ləbi kosi dow-je. ¹⁷ Dɛ lay ya d'uso né 'ndan ndə-ndə; adi d'oy dɔdum-é-je kí nɔy rusi kàrè dɔgi gidi-é joo.

Piyər pa rəsi kí Jeju to dow kí Lubə mbəti-é

Mat 16:13-28; Mar 8:27-31

¹⁸ Ndɔ káre bè, Jeju ɔr rɔ-é kɪ kár-é pa ta kɪ Lubə ə njéndó né-je liə d'ow siə nati ngá b́á ɛ dəji-dé ta panè: «Kosi dow-je lé 'panè m'to ná wa?» ¹⁹ †Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «Dow-je kí dan-ti-je 'panè: “I 'to Jɔ kí njera dow-je batəm”, ə dɛ kí ná-je 'panè: “I 'to Eli”, ə dɛ kí rangi b́əy 'panè: “I 'to dow káre dan dow-je-ti kí low kí 'to njépata-je kí ta Lubə-ti b́á tɔsi ndəl ində lo tɛɛ.”»

²⁰ †Ngá Jeju təl dəji-dé panè: «ə kí go gə-é-ti lə-si səi ya bè lé, mɔ m'to ná wa?» Piyər ilə-é-ti panè: «I 'to Kristi*.»

²¹ Jeju ndəji-dé nɔ kadi 'pa ta-é d'adi dow al.

Jeju pa ta kí dɔ koy-é-ti kɪ tɔsi ndəl-ti liə

Mat 16:21-28; Mar 8:31-33

²² Jeju təl ilə dɔ-ti panè: «Tò kadi Ngon lə dow à kingə kɔ nɔ; 'ngatɔgi-je lə jipi-je, kɪ njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɪ njéndó dow-je ndukun-je d'a mbati-é, d'a tɔl-é, ngà ndɔ kí njékungi-ti mutə rəmə à tɔsi ndəl kində lo

† 9:19 9:19 Mat 14:1,2; Mar 6:14,15; Luk 9:7,8 † 9:20 9:20 Jɔ 6:68,69

* 9:20 9:20 Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

tɛɛ.» ²³ †Bøy dá ɛ idə-dé lay panè: «Kinə dow ndigi kun go-m rəmə, kadi ta rɔ-é ɔ́-é al, kadi un kagdəsi liə uti kì ndɔ-é ndɔ-é ə un go-m. ²⁴ †Kdɔ dow kí rá-rá kí ndigi kaji rɔ-é lé à tuji rɔ-é, ngà dow kí ilə rɔ-é kɔgi kdɔ ta lə-m dá à kaji rɔ-é. ²⁵ Kadi dow ingə né-je kí dɔnangi-ti nè lay ə daji rɔ-é tuji əse ɛ ya tuji rɔ-é lé, maji-é to ri wa? ²⁶ Kdɔtalə dow kí ra rɔsɔl dɔ-m-ti, kì dɔ ta-je-ti lə-m lé, loki Ngon lə dow à ree dan riɓa-ti liə, kì dan riɓa-ti lə Bɔbi-é, kì 'lə malayka-je kí d'aa njay lé, ɛ à ra rɔsɔl dɔ-é-ti ya tɔ. ²⁷ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dow-je madi dan dɛ-ti kí d'a nè kinlé, d'a koo kɔbe lə Lubə lé, bøy dá d'a koy.»

Rɔ Jeju mbəl

Mat 17:1-9; Mar 9:2-10; 2Pi 1:16-18

²⁸ Asi ndɔ jinəy joo je bè go ta-je-ti kí Jeju pa kinlé, ɛ ba Piyər, kì Ja, kì Jaki adi d'ow siə ə al dɔ mbal-ti kdɔ pa ta kì Lubə. ²⁹ Loki ɛ isi pa ta kì Lubə lé, takəm-é mbəl tò gay ə kubi-je liə təl nda mbøy-mbøy ə ndɔy ngilingi-ngilingi. ³⁰ Rəmə tajinati nè ya dingəm-je joo d'a d'ɔji ta kì Jeju. To Moiyiji kì Eli kí 'tɛɛ koy, ³¹ rɔ-dé ɔ́ njoy-njoy adi lo ndógi doo ə d'a d'ɔji ta kì Jeju dɔ koy-ti kí ɛ à kɔw koy ɓebo Jorijalɛm-ti kdɔ tɔl-né ta kullə liə. ³² Piyər kì madi-é-je lé, 'tò ɓi d'adi dan-dé oy rəgi-rəgi; ngà loki 'tɛɛ kəm-dé rəmə d'oo ndógi lə Jeju rəm, d'oo dingəm-je joo kí d'a rɔ-é-ti lé rəm tɔ. ³³ Loki dingəm-je kí joo kinlé d'isi d'ɪŋə Jeju kdɔ kɔw rəmə, Piyər idə-é panè: Njèndó dow-je né, maji nɔ kadi j'isi nè ya ngá. Adi j'rai kəykubi mutə, káre à to 'lə-i, káre à to 'lə Moiyiji ə káre à to 'lə Eli tɔ. Piyər gə mɛɛ ta kí ɛ ɔ́ pa lé al. ³⁴ Loki ɔ́ pa ta lé bè ya rəmə, kilndi ree səbi dɔ-dé-ti rɪpi. Loki

† 9:23 9:23 Mat 10:38; Luk 14:27 † 9:24 9:24 Mat 10:39; Luk 17:33; Ja 12:25

kilndi səbi dɔ-ti lé, bəl ində bandi njéndó né-je gangi.
³⁵ ††RƏMƏ dan kilndi-ti lé, ndi dow ɓa panè: Ɛ kinlé, to
 ngon-m, m'mbətɪ-é; ooi ta liə. ³⁶ Ngà go ndi dow-ti kí ɓa
 lé rəmə, d'oo Jeju ya a k̀ k̀ k̀r-é. Njéndó né-je d'adi ta-dé
 tò k̀ mundi-é ə m̥e̥e̥ ndɔ-é-je-ti kinlé, d̥e̥ d'ɔr poy né kí
 d'oo kin d'adi dow al.

Jeju adi lapiya ngon kí ndil kí maji al isi m̥e̥e̥-é-ti
Mat 17:14-21; Mar 9:14-29

³⁷ Lo aa go-ti, loki d'ɪ dɔ mbal-ti d'isi risi nangi lé, kosi
 dow-je kí 'tò nduy-nduy ya 'tilə kəm Jeju; ³⁸ rəmə dan
 kosi dow-je-ti lé, dow káre pa ta boy-boy panè: Njéndó
 dow-je né, m'ra-i kɔgri ya, ilə kəm-i dɔ ngon-m-ti adi-
 m, kdɔtalə ɔ to ngon-m kí káre-rè. ³⁹ Taá-taá ya ndil
 kí maji al uwə-é rəmə, tajinati nè ya ra-é adi nɔ boy-
 boy, siki-é k̀ tɔgi-é tɔgi-é adi əm ta-é ɪ puki-puki, adi-é
 k̀ n̥a ə inə-é kalangi al, adi toki dow kí oy bè ⁴⁰ M'ra
 ndoo ta njéndó né-je-ti lə-i kadi 'tubə ndil lé dɔ-é-ti kɔgi
 ya, ngà d̥e̥ d'asi al. ⁴¹ Beɓa Jeju panè: Səi ko dow-je kí
 njém̥e̥ng̥a-je k̀ njém̥e̥ndul-je kan! M'a kisi sə-si nati
 asi kaglo ban bəy wa? M'a kisi dɔ-ti sə-si asi kaglo ban
 bəy wa? Go-ti, təl idə bɔbi ngon lé panè: 'Ree k̀ ngon-
 i lé nè bè. ⁴² Loki ngon lé isi ree rəmə, ndil kí maji al
 lé, ɔsi-é ilə-é nangi ə siki-é n̥a, ngà Jeju ndángi ndil kí
 maji al lé, ə adi ngon lé lapiya, ɓá təl ulə-é ji bɔbi-é-ti.
⁴³ Dow-je lay ya tɔgi lə Lubə kí tò bəl kinlé ɔr ndil-dé.

Nja joo kí Jeju pa ta dɔ koy-é-ti
Mat 17:22-23; Mar 9:30-32

Loki né-je lay kí Jeju ra lé, ɔr ndil dow-je lay adi tagir
 lə-dé tò kí dɔ-ti ya bəy lé, ɔ idə njéndó né-je liə panè:
⁴⁴ Ta kí m'ɔw kidə-si kinlé, uwəi dɔ-si-ti maji: «Ngon lə

† 9:35 9:35 Mat 3:17; 12:18; Mar 1:11; Luk 3:22 † 9:35 9:35 2Pi 1:17,18

dow lé, d'a kilə-é ji dow-je-ti.» ⁴⁵ Ngà njéndó né-je 'gə mɛɛ ta kinlé al. Ta lé tokɪ ɓɔɔɔ sə-dé dɔ-é kɔɔ kadi 'gə mɛɛ-é al; ə də 'ɓəl lo dəji-é ta dɔ-ti rəm tɔ.

Sé nqá ɓá to dow kí boy n̄a wa?

Mat 18:1-7; Mar 9:33-37

⁴⁶ †Njéndó né-je lə Jeju d'isi 'naji-n̄a ta kadi d'oo sé ná ɓá to kí boy n̄a dan-dé-ti wa? ⁴⁷ Jeju gə tagir kí mɛɛ-dé-ti adi un ngon kí ndɛ bè adi-é ɔ mbó-é-ti; ⁴⁸ †ngá ɓá idə-dé panè: Dow kí rá-rá kí uwə ngon kin ki rɔ-é-ti kɔɔ ta lə-m lé, to ma ya tɔ ɓá dowbé uwə-m ki rɔ-é-ti tin; ə dow kí uwə-m ki rɔ-é-ti kin rəmə, to njèkulə-m ya tɔ ɓá dowbé uwə-é ki rɔ-é-ti tin. Kɔɔ dow kí oo rɔ-é ki ngon dow dan-si-ti lay kinlé, ɛ ɓá to dow kí boy n̄a.

Dow kí ɔsi-si ta al lé to dow lə-si

Mar 9:38-41

⁴⁹ J̄a un ta panè: «Njéndó dow-je né, jɛ j'oo dow káre un ri-i ɓá isi tubə-né ndil-je kí maji al dɔ dow-je-ti é j'sangi kadi j'ɔgi-é dɔ-ti, kɔɔ ɛ un go-i sə-ji al.» ⁵⁰ Ngà Jeju ilə-é-ti panè: ɔgi-é dɔ-ti al, kɔɔ dow kí ɔsi-si k̄i ta al lé, to dow lə-si.

Jeju in̄ə dɔnangi Galile kɔɔ kow Jorijalɛm

Be káre bè dɔnangi Samari-ti mbati Jeju

⁵¹ Loki ndɔ-je lə Jeju n̄ay ngosi kadi Lubə à kun-é ki dɔra-ti lé, ɛ un ndi-é ə ɔ dɔ-ti njangi kadi n'ow ɓebo Jorijalɛm-ti. ⁵² Ɔ ulə dow-je kete n̄-é-ti. Loki də d'ungi-n̄a rebəə d'ow rəmə, 'tɛɛ mɛɛ ngonɓe-ti káre kí dɔnangi Samari-ti, kɔɔ ra né-je kete ngəbi-é-né. ⁵³ Ngà dow-je kí ngonɓe-é-ti 'ndigi kuwə-é ki rɔ-dé-ti al, kɔɔ ɛ un rəbi kí ɔw ki ɓebo Jorijalɛm-ti. ⁵⁴ Loki Jaki-je k̄i J̄a

† 9:46 9:46 Luk 22:24 † 9:48 9:48 Mat 10:40; Luk 10:16; J̄a 13:20

kí 'to njéndó né-je læ Jeju d'oo né kin bè lé, d'idə-é 'panè: 'Babe, i 'ndigi kadi j'dəji pər kadi i dɔɾa-ti ree ró-dé wa? ⁵⁵ Jeju təl kəm-é kɪ rɔ-dé-ti b́á kɔl sə-dé panè: [To tagir ri b́á tò mɛɛ-si-ti bè wa! ⁵⁶ Ngon læ dow lé, ree kɔɔ tɔl dow-je al, ngà ɛ ree kɔɔ kaji-dé.]† Beba dɛ d'ɔti d'ɔw ngonbe-ti kɪ rangi.

Ta kɪ sɔbi dɔ kun go Jeju

Mat 8:18-22

⁵⁷ Lokɪ dɛ d'ɔw dɔ rəbi-ti lé, dow káre idə Jeju panè: «M'a kun go-i lo lay kɪ 'a kɔw-ti.» ⁵⁸ Jeju ilə-é-ti panè: «Tal-je d'ɔw kɪ bɛ tò-dé nɔɔ, b́á yəl-je kɪ 'nar taá kin kàrè d'ɔw kɪ kəy tò-dé tɔ. Ngà Ngon læ dow lé, lo kɪ kadi ulə dɔ-é-ti ya kàrè goto.» ⁵⁹ Jeju idə dow kɪ rangi panè: 'Un go-m. Ngà ɛ ilə-é-ti panè: «'Babe, 'adi-m tarəbi adi m'ɔw m'dubi bɔbi-m mɔki tá.» ⁶⁰ Ngà Jeju idə-é panè: «'Inə dɛ kɪ d'oy adi 'dubi dow-je læ-dé kɪ d'oy, ə i rəmə, 'ɔw ilə mbɛ kɔbe læ Lubə.» ⁶¹ Dow káre pa bɔy panè: 'Babe, m'ndigi kun go-i, ngà kadi b́á 'adi-m tarəbi kadi m'ɔw m'ra lapiya dow-je kɪ mɛɛ kəy-ti læ-m mɔki tá. ⁶² Ngà b́á Jeju idə-é panè: Dow kɪ uwə kɔsi mangi-je ɔw ndɔr-né b́á gɔɔ lo go-é-ti gogi lé, kullə kɔbe læ Lubə tuwə-é al.

10

Ta kɪ sɔbi dɔ njéndó né-je kɪ kɔrsiri gidi-é joo kɪ Jeju ulə-dé

Mat 9:37-38; 10:7-16; Mar 6:8-11; Luk 9:3-5

¹ Go-ti, 'Babe Jeju mbəti njéndó né-je kɪ rangi kɔrsiri gidi-é joo ə ulə-dé kadi d'ɔw joo-joo kete nɔ-é-ti mɛɛ

† ^{9:56} ^{9:56} Ta-je kɪ tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kɪ dɔsay kɪ dan-ti-je kɪ 'ndangi kɪ ji-dé kɪ ta greki.

bebo-je-ti lay, kà lo-je-ti lay kí tò kadi e ya kàrè à kow-ti to. ² †E idə-dé panè: Ko kí tò kijə n̄a, ngà njékijə-é-je b́a 'n̄a al. Ən ə 'pai ta k̀ k̀ 'ba njèko kí tò kijə lé, kadi ulə k̀ njérakullə-je titi. ³ †Owi! Yən, m'ulə-si titi-n̄a k̀ ngan bati-je bè dan jagim-je-ti. ⁴ Uni mbu là al rəm, uni mbu kow mba al rəm, oyi saba al rəm, b́a ai nangi k̀ rəbi-rəbi 'rai lapiya dow-je al rəm to. ⁵ Mee kəy kí rá-rá kí owi-ti lé, ta kí a pai kete moki ən: «Kadi lapiya n̄ay mee kəy-ti kin!» ⁶ Kinə dow noji isi mee kəy-ti lé n̄o rəmə, lapiya lə-si à n̄ay siə. Ngà kinə dow noji goto to rəmə, lapiya lə-si à təl ree rə-si gogi to. ⁷ †Isi mee kəy-é-ti kinlé, ə né kí d'adi-si ya usoi rəm, ayi rəm. Kdotalə to tó-é kadi njérakullə ingə nékugə doji-é. Iləi k̀ takəy-takəy al.* ⁸ Mee bebo kí rá-rá kí owi-ti, b́a d'uwə-si k̀ rə-dé-ti, ə d'adi-si nékuso rəmə usoi ⁹ rəm, adi lapiya njémoy-je kí d'isi mee bebo-é-ti lé, ə idəi dow-je kí titi 'painè: Kɔbe lə Lubə ree ngosi rə-si-ti. ¹⁰ †Ngà mee bebo kí rá-rá kí owi-ti, b́a d'uwə-si k̀ rə-dé-ti al lé, owi pandangi lo-je-ti kí mee be-é-ti lé, ə 'painè: ¹¹ †«Kodi kí mee bebo-ti lə-si kí i n̄a-ji-ti ya kàrè j'ow mbing j'gəki do-si-ti gogi. Bè ya kàrè, kadi 'gəi kí kɔbe lə Lubə lé, ree ngosi.» ¹² †M'a kidə-si rəsi; mee ndə-é-ti kinlé ta kí gangi kí do bebo-é-ti kinlé, à ngà n̄a kitə ta kí gangi kí do Sodom-ti bəy.

Tuji kí sobi do be-je kí 'mbati kadi mee-dé
 Mat 11:21-24

† 10:2 10:2 Mat 9:37,38 † 10:3 10:3 Mat 10:16 † 10:7 10:7 1Kɔ 9:14; 1Ti 5:18 * 10:7 10:7 Jēju ogi-dé kow kəy lə dow-je al. Ngà e ndigi kadi 'tò kəy lə dow káre ə lo aa d'i kete-kete al. Kdo mba tò be joo ə ində nane. † 10:10 10:10 Knj 13:51 † 10:11 10:11 Mat 10:7-14; Mar 6:8-11; Luk 9:3-5 † 10:12 10:12 a Mat 11:24; b Mat 10:15

¹³ Tuji à kusi dɔ-si-ti, sɛi dow-je kí Koraje! Tuji à kusi dɔ-si-ti, sɛi dow-je kí Betsayda! Kdɔ nékɔji-je kí toki ra dan-si-ti nè kinlé, lé toki ra dɔnangi Tir-ti kɛ dɔnangi Sidɔ-ti je bè rəmə lé dow-je kí titi d'a kulə kubi saki rɔ-dé-ti tò-né buu-ti, kdɔ kinə-né panjiyə-dé-je kí maji al kɔgi low nu ngá! ¹⁴ Gin-é kin bá, ndɔ gangta-ti lé, ta kí gangi kí dɔ-si-ti à nga nɔ kitə ta kí gangi kí dɔ dɔnangi Tir-ti, kɛ dɔnangi Sidɔ bɔy. ¹⁵ Ngà sɛi dow-je kí Kapernayim, ooi 'painè se riba lə-si kin à kɔw sə-si sar dɔrɔ-ti wa? Bè al, à toki təl sə-si kɛ nangi sar kɛ mɛɛ lo kí koó-ti.

¹⁶ †Dow kí taa ta lə-si lé, taa ta lə-m tɔ. Ngà dow kí ɔsi-si ngərəngi rəmə, to ma ya tɔ é ɔsi-m ngərəngi tin. Ə dow kí ɔsi-m ngərəngi lé, to njəkulə-m tɔ bá dowbé ɔsi-é ngərəngi tin.

¹⁷ Dɛ kí kɔrsiri kí Jeju ulə-dé lé, 'təl 'ree kí rɔnəl ə 'panè: 'Babe, kɛ ri-i lé, ndil-je kí maji al ya kàrè d'ulə dɔ-dé gin tɔgi-ti lə-ji. ¹⁸ Beba Jeju idə-dé panè: M'oo Satɔ i dɔrɔ-ti titi-nɔ kɛ təl ndi bè usi nangi nè. ¹⁹ Ooi bè, m'adi-si tɔgi kadi 'njiyəi-né dɔ li-je-ti, kɛ dɔ jinə-je-ti, kɛ dɔ tɔgi-je-ti lay kí njəba ɔw-né, ə né káre ya kàrè à ra-si al. ²⁰ Bè ya kàrè, 'rai rɔnəl kdɔtalə ndil-je kí maji al kí d'ulə dɔ-dé gin tɔgi-ti lə-si kin al. Ngà 'rai rɔnəl kdɔtalə ri-si kí toki ndangi mɛɛ dɔrɔ-ti kin tá.

Lubə tɛɛ dɔ Poyta kí Maji adi ngan dow-je

Mat 11:25-27; 13:16-17

²¹ Dɔkaglo-é-ti kinlé ya Ndil kí aa njay ra Jeju adi rɔ-é nəl-é nɔ adi panè: Bɔbi-m kí 'to 'Ba dɔrɔ kɛ dɔnangi, m'tóy-i, kdɔ 'bɔyɔ dɔ né-je kin kɛ njégosi-je kɛ njénégə-je rəmə ngan dow-je kin bá 'tɛɛ kɛ dɔ-é adi-dé. Oiyɔ,

† 10:16 10:16 Mat 10:40; Mar 9:37; Luk 9:48; Jɔ 13:20

Bɔbi-m, m'tóy-i kɔɔ to ndigi læ-i kadi né kinlé tò bè†.
 22 †Bɔbi-m təl kì né-je lay adi-m. Dow kí gə-m ma Ngon læ Lubə lé goto. Bɔbi-m ya par é gə-m. ə dow kí gə Bɔbi-m ya goto. Ma ya par é m'gə Bɔbi-m lé, ə dow kí ma ngon-é lé ya m'tɛɛ kəm-é dɔ-é-ti bá à gə-é tɔ.

23 Go-ti, Jeju təl kəm-é kì rɔ njéndó né-je-ti liə ə idə-dé dɛ ya kì kár-dé gay panè: Dow-je kí kəm-dé oo né-je kí sɛi ooi kinlé 'to njénékumə-je! 24 Beba m'a kidə-si rəsi kí njépata-je kí ta Lubə-ti n̄a, kì ngar-je n̄a ya 'ndigi koo né-je kí sɛi ooi kin ya, ngà d'oo al; 'ndigi koo ta-je kí sɛi ooi kin ya, ngà d'oo al.

*Gosta kí sɔbi dɔ dow kí Samari kí to dow kí maji
 Mat 22:34-40; Mar 12:28-34*

25 †Dow káre kí njéndó dow-je ndukun sangi kɔɔ koo ta kí mɛɛ Jeju-ti adi ì taá dɔji-é panè: «Njéndó dow-je né, ri bá m'a ra kɔɔ kadi m'isi-né kəm sartagangi wa?»
 26 Beba Jeju ilə-é-ti panè: «'Ndangi mɛɛ mbete ndukun-je-ti 'panè ri wa? I 'ndó lé, 'ndangi 'panè ri wa?»

27 E ilə Jeju-ti panè: «'A ndigi 'Babe Lubə læ-i kì mɛɛ-i káre-rè, kì ndil-i lay, kì tógi-i lay rəm, kì tagir læ-i lay rəm, bá 'a ndigi dow madi-i tò kì rɔ-i bè rəm tɔ.» ‡

28 Beba Jeju idə-é panè: «Ta lé, i ilə-ti maji n̄a! 'Ra né kinlé ya rəmə 'a kisi kəm.»

29 Ngà ɛ ndigi ra kadi 'lə-n'è to naji adi dɔji Jeju panè: «Ná bá to dow madi-m wa?» 30 Jeju təl un ta panè: «Dingəm káre bè ì bebo Jorijaləm-ti isi ɔw bebo Jeriko-ti, rəmə bɔkaya-je 'gangi-é 'taa né-je liə lay, 'tində-é mbuki-mbuki d'adi tò kəm yo ə 'tusi-é d'inə-é d'ɔw lo læ-dé. 31 ə dow káre kí to njègugnə læ Lubə ì Jorijaləm

† 10:21 10:21 1Kɔ 1:17-29 † 10:22 10:22 aJə 3:35; bJə 10:15 † 10:25
 10:25 Mat 22:35-40; Mar 12:28-34 ‡ 10:27 10:27 Mbl 19:18; Det 6:5

isi ree k̀i r̀əbi ḱi k̀áre kinlé t̀o. Luki ree da d̀o dingəm-ti lé r̀əmə, ɛ ijə r̀o-é k̀i nganglo-nganglo d̀əə ɔw. ³² Go-ti, dow k̀áre ḱi gin koji-ti lə Lebi ree t̀ɛɛ lo-ti kinlé t̀o, b́á oo dingəm lé r̀əmə, ijə r̀o-é k̀i nganglo-nganglo d̀əə ɔw ya b̀əy. ³³ Ngà dow k̀áre ḱi d̀ənangi Samari-ti ḱi isi ɔw mba ɛ ree t̀ɛɛ lo-ti kinlé b́á oo dingəm lé r̀əmə ta ɔ̀ m̀ɛɛ-é ǹa k̀d̀o ta liə. ³⁴ Beba ɔti ree r̀o-é-ti ɛ ungi ubi, k̀i man nduu ta d̀ə-je-ti lé ndəm-né b̀əy b́á un-é s̀əbi-é d̀o koro-ti liə ɔw siə kəy mba-je-ti ɛ t̀osi kəm-é go-é-ti. ³⁵ Luki lo aa lé, ɛ ɔr là ḱi dow à ra kullə ndo joo b́á à kingə, adi njəkoo go kəy mba-je lé, ɛ idə-é panè: “T̀osi kəm-i go-é-ti adi-m rəm, b́á né-je lay ḱi 'a tujɪ d̀o-é-ti d̀o madi-é-ti kinlé, ndo ḱi m'təl rəmə jè idə-m ɛ m̀a ya m'a kugə-i.” ³⁶ Jeju təl d̀əji njéndó dow-je ndukun lé panè: «Ḱi go koo-é-ti lə-i lé, dan dow-je-ti ḱi mutə kinlé, ɛ ḱi rá b́á to dow madi dingəm kinlé wa?» ³⁷ Beba ɛ ilə Jeju-ti panè: «To ɛ ḱi njəkoo kəmtondoo liə kin.» Bè ngá b́á Jeju idə-é panè: «'ɔw, ɛ i k̀àrè 'ra bè ya t̀o.»

Ta ḱi s̀əbi d̀o k̀ow Jeju b̀e lə Marti-je k̀i Mari

³⁸ †Luki Jeju usi rebəə k̀i njéndó né-je liə, b́á ɔw m̀ɛɛ ngonb̀e-ti k̀áre bè lé, dené k̀áre ḱi ri-é lə Marti uwə-é k̀i r̀o-é-ti m̀ɛɛ kəy-ti liə. ³⁹ ɛ Mari ḱi to ngonkɔ Marti lé, isi nangi nja 'Babe-ti isi oo ta-je liə. ⁴⁰ Kullə-je ḱi gay-gay ḱi m̀ɛɛ kəy-ti un Marti ǹa adi ɛ ɔti rati ree panè: 'Babe, kinə ḱi ngonkɔ-m inə-m k̀i kar-m ya ta kullə-ti kinlé, 'usi-i-ti al ban al wa? 'Idə-é adi ree ra sə-m kullə. ⁴¹ 'Babe ilə-é-ti panè: Marti, Marti, m̀ɛɛ-i ɔ kəkəkə rəm, r̀o-i ba ɔaki-ɔaki k̀d̀o né-je ǹa ya, ⁴² ngà né k̀áre ya par ɛ to né ḱi maji ǹa. Mari b́á mbəti ɛ ḱi maji ǹa ḱi dow à taa ji-é-ti nda al.

† 10:38 10:38 Jə 11:1

11

Néndó kí sɔbi dɔ pa ta k̀ Lubə

Mat 6:9-13; 7:7-11

¹ Nɔ káre bè, Jɛju isi lo-ti madi isi pa ta k̀ Lubə. Loki pa ta k̀ Lubə gin-é gangi lé, dow káre dan njéndó né-je-ti liə dəji-é panè: 'Babe, 'ndó-ji lo pa ta k̀ Lubə titi ḱ Jə ndó-né njéndó né-je liə bè tɔ. ² Jɛju ilə-dé-ti panè: Loki isi 'pai ta k̀ Lubə rəmə, 'painè:

Bɔbi-ji, kadi dow-je 'gə ḱ 'aa njay; kadi kɔɓe lə-i ree.

³ 'Adi-ji nékuso ḱ asi ta-ji k̀ ndɔ-je lay.

⁴ 'Inə go majal-je lə-ji kɔgi,

kɔ jɛ kàrè j'isi j'inə go majal-je ḱ dow-je d'isi 'ra sə-ji lé kɔgi tɔ.

ə 'inə-ji adi j'usi mɛɛ néna-ti al.

⁵ Go-ti, Jɛju ilə dɔ-ti panè: Dow káre dan-si-ti je bè, bá nam-é isi nɔɔ, bá ɛ ɔw ndəl-é ndɔɔ dan lo-ti panè: Nam-m, adi-m m'tunə-i mbè mutə. ⁶ Kɔɔtalə nam-m káre j̣ mba-ti ree rɔ-m-ti é m'oo né ḱ m'a kadi-é al. ⁷ Bá kinə nam-é lé, to kəy je bè ya ilə-é-ti panè: I 'ndɔji-m al. Tarəbi toki kuti ngá, bá jɛ k̀ ngan-m j'to nangi rəm ngá, adi m'a ḳ taá kadi-i mbè lé al. ⁸ M'idə-si m'adi ooi, kinə lé, j̣ taá adi-é mbè lé, kɔɔtalə to ḱ ɛ to nam-é kin al kàrè, à ḳ taá kɔɔtalə ndɔji ḱ ndɔji-é bəy-bəy kin ya, kɔ kadi-é né-je lay ḱ ɛ ɔw ndoo-é lé.

⁹ ə m'idə-si m'panè: 'Dəji ə d'a kadi-si; 'sangi ə a kingəi; indəi tarəbi ə d'a tɛɛ kadi-si. ¹⁰ Kɔ dow ḱ dəji ya ə d'adi-é; dow ḱ sangi ə ingə; dow ḱ ində tarəbi ə 'tɛɛ d'adi-é. ¹¹ Nə dan-si-ti bá ngon-é dəji-é mbè rəmə à kadi-é ər wa? əse dəji-é kanji rəmə à kadi-é li wa? ¹² əse ngon-é dəji-é kɔw rəmə à kadi-é jinə wa? ¹³ ə səi ḱ 'toi njémɛɛndul-je kàrè, 'gəi kadi né-je ḱ maji-maji

ngan-si-je rəm, ngà Bòbì-si kí dɔrɔ-ti kí ban ɓá à kadi Ndil kí aa njay dow-je kí 'dɔ̀ji-é lé al wa?

Dow-je 'ɓa Jeju 'boy lə ndil-je kí maji al

Mat 12:22-32; Mar 3:22-30

¹⁴ Ndɔ́ káre bè, Jeju tubə ndil kí maji al kí isi mɛɛ dingəm-ti ra-é adi pa ta al. Lokì ndil kí maji al lé tɛɛ kɔ̀gi ya rəmə, dingəm lé pa ta adi né-é ɔ́r ndil kosi dow-je. ¹⁵ †Ngà dow-je kí dan-ti-je 'panè: To tógi lə Beljebul, kí to 'boy lə ndil-je kí maji al ɓá Jeju isi tubə-né ndil-je kí maji al. ¹⁶ †ə dɛ́ kí ná-je 'ndigi nɔ́-é kɔ́o ta kí mɛɛ-é-ti adi 'dɔ̀ji-é kadi ra nékɔ̀ji kí ɔ́ dɔrɔ-ti kadi d'oo. ¹⁷ Ngà Jeju gə tagir-je lə-dé ɓəti adi idə-dé panè: Kɔ̀be kí rá-rá ya ɓá dow-je kí mɛɛ-é-ti 'gángi-nɔ́ d'osi-nɔ́ kɔ̀ ta lé, à təl ndubəbe; kəy-je kí mɛɛ be-é-ti kinlé kàrè, à tɔ́ nangi dɔ́-nɔ́-ti rum-rum rəm. ¹⁸ Kinə Satɔ́ ya gangi rɔ́-é danɔ́ osi rɔ́-é kɔ̀ ta lé, kɔ̀be liə à kɔ́ lo kɔ́-é-ti gərərə ban wa? M'pa bè kɔ́ sɔ́i 'painè to tógi lə Beljebul ɓá m'isi m'tubə-né ndil-je kí maji al. ¹⁹ ə kinə to tógi lə Beljebul ɓá m'isi m'tubə-né ndil-je kí maji al, ngà dow-je lə-si ə d'isi 'tubə-dé kɔ̀ tógi lə ná ngá wa? Kullə ra dow-je lə-si ya ilə ta dɔ́-si-ti! ²⁰ Ngà kinə to tógi Lubə tɔ́ ɓá m'isi m'tubə-né ndil-je kí maji al rəmə, to kɔ̀be lə Lubə ya ngá é ree tɛɛ rɔ́-si-ti tin. ²¹ Lokì dow kí njètógi kí nékati asi ji-é maji, ngəm takəy liə lé, nékingə-é tɔ́ gərərə. ²² Ngà kinə dow kí rangi kí tógi-é itə-é ree rɔ́-é tətì-é rɔ́ lé, à taa nékati-je kí ɛ́ ubə kul-é kinlé ji-é-ti ɓəy ɓá à taa nékingə-é kɔ́ ləbi dow-je.

²³ †Dow kí ore kàdì-m al lé, to njəkosi-m kɔ̀ ta ə dow kí kəw sə-m né ki nati al kàrè, to njèsane né kɔ̀gi tɔ́.

† 11:15 11:15 Mat 9:34; 10:25 † 11:16 11:16 Mat 12:38; 16:1; Mar 8:11

† 11:23 11:23 Mar 9:40

Ta kɛ sobi do kɛ ndil kɛ maji al kɛ tɛl ree mɛɛ dow-ti gogi

Mat 12:43-45

²⁴ Luki ndil kɛ maji al tɛɛ mɛɛ dow-ti, ɔw ilə kɛ diləlo kɛ tuti sangi lo kɛ kadi n'isi-ti n'taa koo ya ngə ɛ ingə al rəmə, ɛ tɛl panè: «Kəy lə-m kɛ m'isi-ti b́a m'tɛɛ lé, m'a tɛl kow-ti gogi.» ²⁵ Luki tɛl ɔw gogi rəmə, oo kɛ mɛɛ kəy lé toki kəy ndəti-ndəti rəm, b́a né-je kɛ mɛɛ-é-ti toki kosi njol-njol rəm. ²⁶ Beba ɛ ɔsi tɛl ɔw sangi ndil-je kɛ rangi siri kɛ mɛɛ-dé ndul itə-é bəy b́a ree sə-dé, adi d'andi mɛɛ kəy-ti lé ə d'adi to lokisi-dé. Gangi-é-ti kɛ gogi nè kinlé, kisi lə dowbé kin maji al n̄a itə kɛ kete lé bəy.

²⁷ Luki Jeju a pa ta lé bè ya rəmə, dené káre tɛɛ dan kosi dow-je-ti pa ta kɛ ndi-é kɛ boy panè: Dené kɛ oji-i ə ulə mba ta-i-ti kinlé, to njénékumə kɛ ban ən ə! ²⁸ Ngə Jeju ilə-é-ti panè: Bè al, dow-je kɛ d'oo ta lə Lubə ə 'tɛl rɔ-dé go-ti b́a 'to njénékumə-je!

Dow-je 'dəji nékɔji

Mat 12:38-42

²⁹ †Luki kosi dow-je kɛ 'tò nduy-nduy 'gəə do Jeju sipi lé, ɛ idə-dé panè: Dow-je kɛ ngɔsnè kinlé, 'to njémɛɛndul-je; də 'dəji kadi d'oo nékɔji, ngə dow à ra nékɔji kɛ rangi kadi-dé al ngá; ɛ kɛ ndɔki tɛɛ do Jonasi-ti kin ya asi. ³⁰ Kdo titi kɛ ndɔki Jonasi to-né nékɔji rɔ dow-je-ti kɛ Ninibi kinlé, bè ya tɔ ə Ngon lə dow à to-né nékɔji rɔ dow-je-ti kɛ ngɔsnè kin tɔ. ³¹ Ndo gangta-ti lé, ngar kɛ dené kɛ go lo-ti kɛ bəə à kə takəm dow-je-ti kɛ ngɔsnè kin, kdo kilə ta do-dé-ti. Kdo ndɔki ɛ i sɔy dɔnangi-ti n̄u ya ree oo gosta-je lə Salomɔ. Ngə kɛ ngɔsnè-ti kinlé, dow kɛ itə Salomɔ n̄a ya a nè! ³² Ndo

† 11:29 11:29 Mat 16:4; Mar 8:12

gangta-ti lé, dow-je kí Ninibi d'a ka takəm dow-je-ti kí ngɔsnè kin kɔɔ kilə ta dɔ-dé-ti. Kɔɔ dow-je kí Ninibi lé, loki d'oo mbɛ kilə lə Jonasi rəmə, 'tusi panjiyə-dé-je kí maji al d'inə kɔgi. Ngá kí ngɔsnè-ti kinlé, dow kí itə Jonasi n̄a ya a nè!

Gosta kí sɔbi dɔ lampi

Mat 5:15; 6:22-23; Mar 4:21

³³ †Dow à kində pər lampi-ti kɔɔ ɔɔyɔ al rəm, ɔá à jəbi ngó dɔ-ti al rəm tɔ. Ngà à n̄a kagna lampi-ti taá kɔɔ kadi dow-je kí d'ow mɛɛ kəy-ti d'oo-né lo. ³⁴ Kəm-i lé, to lampi lə rɔ-i. Loki kəm-i tɔ maji rəmə, rɔ-i lay ya tɔ lo kí ndógi-ti; ngà kinə kəm-i maji al lé, rɔ-i tɔ lo kí ndul-ti tɔ. ³⁵ 'Oo maji, kadi londógi kí tɔ rɔ-i-ti təl londul al. ³⁶ Kinə rɔ-i burə lay tɔ lo kí ndógi-ti adi kəl rɔ-i káre ya kàrè n̄ay londul-ti al lé, rɔ-i ɔikti ya lo à ndógi dɔ-ti titi kí lampi ndógi-né dɔ-i-ti kin bè tɔ.

Jeju ndángi njéndó dow-je ndukun-je kɔ Parisi-je

Mat 23:1-36; Mar 12:38-40

³⁷ Loki Jeju pa ta lay rəmə, Parisi káre ɔa-é ɔe liə kɔɔ kadi ɔw uso siə né. Beɔa Jeju ɔw kəy isi ta nékuso-ti. ³⁸ Loki Parisi lé, oo kí Jeju togi ji-é al ya uso-né né lé, lo ta igi-é səl. ³⁹ Beɔa 'Babe idə-é panè: Səi Parisi-je lé, gidi kɔbi-je kɔ gidi tasa-je ɔá səi 'togi suki-suki, ngà mɛɛ-si ɔá ɔogi-je kɔ mɛɛndul-je rusi n̄ji-n̄ji. ⁴⁰ Səi mbé dow-je kan! Lubə kí njera gidi né kí ndaa-ti nè kinlé, ɛ ya ra mɛɛ-é kí kəy tɔ al wa? ⁴¹ Mɛɛ-si kí kəy ɔá adi Lubə kadkare-ti ə né-je lay à kaa njay rɔ-si-ti tɔ. ⁴² Ngà tujj à kusɔ dɔ-si-ti, səi Parisi-je! Kɔɔ səi lé, mbikam-je lə-si kí ətɔ maji-maji, kɔ né nd̄ir n̄ay-je, kɔ ndəgi mbikamn̄ay-je lay kin ya səi ɔri káre dan kí dɔgi-ti adi Lubə. Rəmə

† 11:33 11:33 Mat 5:15; Mar 4:21; Luk 8:16

né ra kí njururu, kì ndigi Lubə kin bá sɛi ooi kí né al. Né-je kin bá lé, à to kullə ra-si, bá ndəgi né-je kinlé kàrè sɛi a tusi kinəi al rəm tɔ. ⁴³ Tuji à kusi dɔ-si-ti sɛi Parisi-je; kdɔtalə sɛi lé, lokisi kí kete nɔ dow-je-ti mɛɛ kəykəwnə-je-ti lə jipi-je bá sɛi 'ndigi rəm, bá 'ndigi kadi dow-je 'ra-si lapiya kunta-nə lokosi-je-ti rəm tɔ. ⁴⁴ Tuji à kusi dɔ-si-ti, kdɔtalə sɛi lé, 'titi-nə kì dɔbadi-je kí né kí tɔji kadi dow gə-né ya goto kin bè, adi dow-je 'nɛiyə dɔ-ti kàrè 'gə al*. ⁴⁵ Dow kàre dan njèndó dow-je ndukun-je-ti, pa kì Jeju panè: Njèndó dow-je né, i 'pa bè kinlé, to jɛ tɔ bá 'taji-ji tin al wa. ⁴⁶ Jeju ilə-é-ti panè: Sɛi njèndó dow-je ndukun-je lé, tuji à kusi dɔ-si-ti tɔ; kdɔtalə né-je kí ɔy kí lo kuti-é nɔ ya sɛi indəi dɔ dow-je-ti, nɔ sɛi rəmə, ngon ji-si ya kàrè, 'gəti-né sə-dé al. ⁴⁷ Tuji à kusi dɔ-si-ti, kdɔtalə sɛi 'rai dɔbadi njépata-je kí ta Lubə-ti kí ndoki ka-si-je 'tɔl-dé. ⁴⁸ Loki sɛi 'rai bè lé, 'tɔji to kí 'ndigi kì ka-si-je, kdɔtalə ka-si-je 'tɔl njépata-je kí ta Lubə-ti ə sɛi 'rai dɔbadi-dé tɔ. ⁴⁹ Gin-é kin bá Lubə kí njègosi pa-né panè: M'a kulə njépata-je kí ta-m-ti, kì njékɔwkułə-je ləm rɔ-dé-ti rəmə, d'a tɔl dɛ kí dan-ti-je ə d'a kulə kəm dɛ kí nɔ-je ndoo tɔ. ⁵⁰ Kdɔ kadi məsi njépata-je kí ta-m-ti kí un kuti-é lo kində gin dɔnangi-ti nu ya ay kɔgi puu-puu kinlé, ta-é tɔ dɔ dow-je-ti kí nɔsnè kin. ⁵¹ Un kuti-é dɔ məsi Abəl-ti sar tɛɛ-né dɔ məsi Jakari-ti kí 'tɔl-é mbunə logugi né-ti kì kəy lə Lubə. Ooi maji, ta məsi-dé à kusi dɔ dow-je-ti kí nɔsnè kin ya ndəti. ⁵² Tuji à

* ^{11:44} ^{11:44} Kí go nékɔbɛ-ti lə jipi-je lé, kinə dow nɛiyə dɔbadi-ti rəmə, d'oo-é kì dow kí tɔ nɛ takəm Lubə-ti. Kdɔ né-je kí mɛɛ badi-ti lé to né-je kí tɔ nɛ. Bɛɛa Jeju panè Parisi-je lé, mɛɛ-dé maji al toki dɔbadi kí jipi-je 'ndigi kadi dow nɛiyə dɔ-ti al kinlé bè. Nɔ bɔɔy bá dɛ 'bɔɔy d'adi dow-je 'gə al.

kusi dɔ-si-ti, səi njéndó dow-je ndukun-je! Kdɔtalə səi ɔri lakere kɔr tarəbi négə ji-si-ti ɔ səi ɔwi kəy al rəm, b́á dow-je kí 'ndigi kɔw kàrè, səi ɔgi-dé lo kɔw rəm tɔ†. ⁵³ Luki Jeju tɛɛ mɛɛ kəy-ti lé, njéndó dow-je ndukun-je k̀ Parisi-je d'̀i siə k̀ wɔngi n̄a adi 'dəji-é ta giti-giti dɔ né-je-ti kí gay-gay. ⁵⁴ Dɛ 'dəji-é ta-je kin bè d'iyə-né gum kdɔ kadɪ kinə d'ingə ta madi ta-é-ti ɔ je d'ilə-né ta dɔ-é-ti.

12

Jeju ndəji njéndó né-je dɔ kədkəm-ti

¹ †Dɔgangi-é-ti kinlé, kosi dow-je kí bɔdɔgi dɔgi lo n̄a ya 'kəw-n̄a adi d'ubə-n̄a lo-ti bangi-bangi b́á Jeju pa ta adi njéndó né-je liə ya kete panè: Səi kan! Ooi go rɔ-si maji kdɔ əm lə Parisi-je kí to kədkəm dow-je kin. ² †Né kí dow bɔɔɔ kí gin-é à tɛɛ al ya goto rəm, b́á ta kí t̀ lo bɔɔɔ-é-ti kí dow à gə al kàrè goto rəm. ³ Gin-é kin b́á, né-je lay kí 'pai ta-é ndɔɔ lé, d'a koo ta-é dan kada; ɔ ta kí səi 'pai mbi dow-ti n̄ɔm-n̄ɔm bè mɛɛ kəy-ti duni n̄u ya kàrè, d'a kilə-né mbɛ dɔ kəy-ti taá.

Ta lə bəl kəm dow al

Mat 10:26-33

⁴ Səi nam-m-je, m'a kidə-si rəsi. Dɛ kí d'a tɔl daji rɔ-si ɔ d'a kasi ra sə-si né kí rangi go-ti al ngá kinlé, 'bəli-dé al. ⁵ M'a tɔji-si ɛ kí səi a bəli-é. Ɔ kí à tɔl daji rɔ-si rəm, go-ti ɔw k̀ tɔgi kadɪ ilə-é dan pər-ti kí t̀ sartagangi bəy kinlé ɛ b́á 'bəli-é; m'idə-si ta kí tɔgrɔ-ti, ɛ b́á t̀

† 11:52 11:52 Njéndó dow-je ndukun-je lé, ndukun lə Lubə k̀ ta-je lə njépata-je kí ta-é-ti t̀ ji-dé-ti kdɔ kadɪ 'gə-né ta kí sɔbi dɔ kajɪ, ya ngà dɛ 'gə al rəm, b́á d'ɔgi dow-je lo gə-é rəm tɔ. † 12:1 12:1 Mat 16:6; Mar 8:15 † 12:2 12:2 Mar 4:22; Luk 8:17

kadi 'bɛli-é. ⁶ 'Tii-je lé, 'ndogi-dé m̃ k̃ silə joo-joo ya al wa? Lé bè ya kàrè, ɛ k̃ káre dan-dé-ti k̃ m̃eə Lubə oy dɔ-é-ti ya goto. ⁷ Bəl dɔ-si kin ya kàrè toki gə kɔr-é lay. ɛn ɛ 'bɛli al, kɔ gati-si itə gati 'tii-je nja ña. ⁸ M'a kidə-si k̃ dow k̃ rá-rá k̃ pa ta rəsi takəm dow-je-ti panè n'to dow lə-m lé, m̃a Ngon lə dow m'a pa ta liə rəsi ñə malayka-je-ti lə Lubə panè, to dow lə-m ya tɔ. ⁹ Ngà dow k̃ ɔr ta kuti-m-ti takəm dow-je-ti panè, n'gə-m al lé, m̃a kàrè m'a kɔr ta kuti-é-ti ñə malayka-je-ti lə Lubə panè, m'gə-é al ya tɔ.

¹⁰ † Dow k̃ rá-rá k̃ pa ta k̃ maji al dɔ Ngon lə dow-ti lé, à toki kinə go-é kɔgi kadi-é, ngà dow k̃ pa ta kɔbi k̃ Ndil k̃ aa njay lé, à toki kinə go-é kɔgi kadi-é al ya sartagangi.

¹¹ † Ngà loki d'a kɔw sə-si kɔ gangta dɔ-si-ti m̃eə kəykəwna-je-ti lə jipi-je, k̃ ñə njəgangta-je-ti, k̃ ñə njəkɔbe-je-ti lé, adi m̃eə-si a kəkəkə adi 'painè: Se ta ri b̃a j'a pa wa əse j'a pa k̃ gosi k̃ ban b̃a kɔ pa-né ta dɔ rɔ-ji-ti wa al. ¹² Kɔ dɔkàdi-é-ti kin ya Ndil k̃ aa njay à ndó-si ta k̃ tɔ kadi 'pai.

Gosta k̃ sɔbi dɔ njènəkingə k̃ to mbə dow

1Ti 6:17-19

¹³ Dow madi dan kosi dow-je-ti idə Jeju panè: Njèndó dow-je né, idə ngonkɔ-m adi néndubə k̃ bɔbi-ji iñə adi-ji lé ɛ kay k̃ 'lə-m adi-m. ¹⁴ Beba Jeju ilə-é-ti panè: Sé ná b̃a ində-m njəgangta lə-si əse njəkay-si néndubə wa? ¹⁵ Go-ti, ɛ idə dow-je lay panè: Ooi go rɔ-si maji dɔ né-ti lay k̃ to kəmkaɔ; kɔɔtalə, lé dow isi dan nékingə-ti k̃ tɔ mburuki-mburuki ya kàrè, kisi-é k̃ dɔ-é taá, to ta lə nékingə-é al. ¹⁶ Beba Jeju idə-dé gosta káre panè:

† 12:10 12:10 Mat 12:32; Mar 3:29 † 12:11 12:11 Mat 10:19,20; Mar 13:11; Luk 21:14,15

Dingəm káre bè kǐ to njènékingə, ɔw kǐ dɔnangi kǐ ɛ ingə né titi n̄a. ¹⁷ Rəmə ɛ ɣir mɛɛ-é-ti panè: Lókǐ m'a kungǐ ko lə-m titi ya goto. Kin əjè m'ra ban ɛn wa? ¹⁸ Beba ɛ panè: Yən, né kǐ m'a ra ɛn: M'a sane dam-je lə-m ə m'a kɔji dam-je kǐ rangi kǐ boy-boy b́a m'a kəw ko lə-m kǐ ndəgi nékingə-m lay titi. ¹⁹ Ba m'a kidə rɔ-m ta panè: Rɔ-m, nékingə-i tɔ mburuki-mburuki kɔɔ b́al-je n̄a ɛn ɔ 'uwə rɔ-i nangǐ 'taakoo, 'uso, 'ay ə 'ra rɔnəl. ²⁰ Ngà Lubə idə-é panè: Mb́ə dow! Ndɔɔ nè kin ya 'a koy. Ə n̄a ngá b́a né-je kǐ i isi 'ɔsi dɔ-é natǐ kɔɔ rɔ-i kinlé, à to kǐ liə wa? ²¹ Beba Jeju ilə dɔ-ti panè: Dow kǐ njèkəw né kində ngangəm kɔɔ rɔ-é yó b́i to njènékingə takəm Lubə-ti al lé, tɔ titi-n̄a bè ya tɔ.

Ta kǐ sɔbi dɔ kində mɛɛ dɔ Lubə-ti

Mat 6:25-34

²² Go-ti, Jeju idə njéndó né-je liə panè: Gin-é kin b́a m'idə-si panè: Adi mɛɛ-si ɔ kəkəkə adi 'painè: Ri b́a j'a kuso kɔɔ kisi-né əse j'a kingə kubǐ rá b́a j'a kɔɔ wa al. ²³ Kɔɔ kisi kǐ dɔ taá lə dow majǐ n̄a itə nékuso ə dajǐ rɔ dow majǐ n̄a itə kubǐ tɔ. ²⁴ Ooi 'gaga-je: Dɛ 'dubi ko al rəm, d'ijə ko al rəm, d'ɔw kǐ kəy ngəm né al rəm, b́a d'ɔw kǐ dam al rəm, ya ngà Lubə isi ul-dé! Ə sɔi lé, gati-si itə gati yəl-je kin say! ²⁵ N̄a dan-si-ti b́a à kasi kilə ndɔ-é dɔ madi-é-ti sɛ kǐ takul mɛɛ kǐ kəkəkə liə wa? ²⁶ Kinə né kǐ sɛ bè kàrè, sɔi a kasi rai al lé, kɔɔ ri b́a sɔi adi mɛɛ-si ɔ kəkəkə kɔɔ né-je kǐ rangǐ wa? ²⁷ Uni kəm-si ooi-né wale-je kǐ mɛɛ ndɔr-ti ə ooi puti-dé: Dɛ 'ra kullə madi al rəm, d'ojǐ kubǐ al rəm, ya ngà adi m'idə-si rəsi kǐ Salomɔ kǐ to njènékingə kǐ n̄a kin ya kàrè, ɔɔ kubǐ-je kǐ ndóle asi kǐ puti wale-je kin nja káre al. ²⁸ Sɔi dow-je kǐ kadmɛɛ lə-si to kǐ ndɛ bè kan! Wale-je kǐ d'ɔ mɛɛ ndɔr-je-ti b́one ya ə bore pər à kɔ-dé kin kàrè, Lubə adi

'mɔne kɪ puti-dé mbuu rəm ngà, sɔi kɪ ban fá ɛ à kadi-si kubi al wa? ²⁹ Sɔi lé, adi rɔ-si kɔ 'sangi-né nékuso kɪ man kay ya par-par al. ³⁰ Kɔɔ né-je lay kinlé, gin dow-je lay kɪ donangi-ti fá d'adi rɔ-dé kɔ 'sangi par-par; ngà sɔi rəmɔ, Bɔbi-si gɔ maji kɪ né-je kinlé ɔwi ndoo-é. ³¹ Kɔɔbe liɔ fá 'sangi ɔ né-je kinlé, ɛ à kadi-si dɔ-ti.

³² 'Bɔli al, sɔi kuti dow-je lə-m kɪ ndɛ bɛ kin! Kɔɔ nəl Bɔbi-si kadi adi-si kɔɔbe liɔ.

³³ 'Ndógi nékingɔ-si ɔ 'lɔbi là-é njéndoo-je kadkare-ti. 'Rai mbu là-je kɪ à tuji al ɔ né-je lə-si kɪ maji kɪ à tò sartangani lé, 'kɔwi indɔi ngangəm mɛɛ dɔɔɔ-ti, kɪ to lo kɪ njɛbogi-je d'a bɔgi-ti al rəm, fá nɔ à kɔ-ti al rəm. ³⁴ Kɔɔ lo kɪ né lə-si kɪ indɔi ngangəm tò-ti lé, lo-é ya mɛɛ-si à tò dɔ-ti gɔrɔrɔ tɔ.

Kiskəm dɔ rɔ-ti

Mar 13:33-37; Mat 24:42-51

³⁵ †Dɔɔi bɔdi-si kɪ ndaá dɔɔ bɔdi ɔ adi pər tò lampi-je-ti lə-si.* ³⁶ †ɔ sɔi lé, kadi 'titi-nɔ kɪ dow-je kɪ d'isi ngɔbi 'ba-dé kɪ à kɪ lo nékuso-ti kɪ lo taana-ti kisi təl, kadi loki ree indɔ takɔy rəmɔ, tajinati nè ya 'tɛɛ d'adi-é kin bɛ. ³⁷ Ngannjékullɔ-je kɪ d'isi kəm ya 'ba-dé ree ingɔ-dé-né lé, fá to njénékumɔ-je. Ooi maji, m'a kidɔ-si rəsi kɪ ɛ à dɔɔ bɔdi-é kɪ ndaá dɔɔ bɔdi ɔ à kadi-dé d'isi nangi fá à ree kadi-dé nékuso. ³⁸ Lé ɛ ree dan lo-ti bapi ɔse taginlo-ti ya fá ingɔ-dé kɪ d'isi kəm rəmɔ, dɛ 'to njénékumɔ-je! ³⁹ †Kadi 'gɔi né kin maji tɔ: Kinɔ 'ba njɛkɔy gɔ dɔkadi kɪ njɛbogi à ree-né lé, ɛ à kinɔ-é kadi

† 12:35 12:35 Mat 25:1-13 * 12:35 12:35 Dɔɔ bɔdi kɪ ndaá dɔɔ bɔdi lé, tɔji kisi dɔ nja-ti pèrèrè kɔ kɪ ra né madi ɔse kɪ kɔw ta rɔ-ti. † 12:36 12:36 Mar 13:34-36 † 12:39 12:39 Mat 24:43,44

ow mɛɛ kəy-ti liə al. ⁴⁰ Səi ya kàrè, isi do nja-si-ti, kdo Ngon lə dow lé à ree dɔkàdɪ-ti kɪ səi 'giri do-ti al.

⁴¹ Beba Piyər dəji-é panè: 'Babe, gosta kinlé 'pa adi-ji jɛ ya par əse 'pa adi dow-je lay wa? ⁴² 'Babe ilə-é-ti panè: Nà bá to njəkoo go né-je kɪ to njèra né kɪ tɔgrɔ-ti kɪ to njəkəmtuti wa? To ɛ kɪ 'ba-é ində-é do madkullə-je-ti liə, kdo kadɪ oo go-dé kɪ nékuso kɪ dɔkàdɪ-é dɔkàdɪ-é. ⁴³ Ngonnjèkullə kɪ 'ba-é təl ree mɛɛ kəy-ti liə bá ingə-é ta kullə-ti titi-nə bè lé, to njènékumə. ⁴⁴ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; 'ba-é à kinə nékingə-é-je lay mɛɛ ji-é-ti. ⁴⁵ Ngà kinə ngonnjèkullə kinlé, pa mɛɛ-é-ti panè: «'Ba-m à təl ree kalangi al bəy», adi isi ta tində madkullə-je-ti liə kɪ dingəm kɪ dɛ kɪ dené rəm, ɛ uso né ə ay yibi adi ra-é lé, ⁴⁶ 'ba-é à təl ree kubə-é nangi busi ndo-ti kɪ ɛ ində mɛɛ-é do-ti al rəm, bá dɔkàdɪ-ti kɪ ɛ gə al rəm tɔ. ɛ à kində-é kində kɔji kɪ ngə nə ə à kadɪ-é ingə kɔ lə njèra né kɪ tɔgrɔ-ti al-je. ⁴⁷ Ngonnjèkullə kɪ gə né kɪ mɛɛ-é 'ba-é ndigi ya ngə, ɛ ɔsi do né-je nati al rəm, ra kɪ go mɛɛ ndigi-ti lə 'ba-é al rəm lé, d'a kində-é ta ndəy nə. ⁴⁸ Ngà ngonnjèkullə kɪ gə né kɪ mɛɛ-é 'ba-é ndigi al, bá ra né kɪ asi kində rəm, d'a kində-é ta ndəy sɛ bè. Dow kɪ d'adi-é né nə lé, d'a dəji né ji-é-ti nə ya tɔ, ə dow kɪ d'ɪnə né mɛɛ ji-é-ti nə lé, d'a dəji né mɛɛ ji-é-ti nə do madi-é-ti ya tɔ.

Jeju to gin gángi-nə lə dow-je

Mat 10:34-39

⁴⁹ M'ree m'ulə pər dɔnangi-ti nè ə m'ndigi kadɪ pər lé, ɔ ya rəm ngá. ⁵⁰ †Batəm káre tò nɔɔ kadɪ d'a ra-m ə mɛɛ-m ba bókɪ-bókɪ sar kadɪ 'ra-m bane. † ⁵¹ Səi 'giri kɪ

† 12:50 12:50 Mar 10:38 † 12:50 12:50 Batəm kɪ Jeju pa ta-é nè kinlé, to ta lə kɔ kɪ à kingə bɪ to ta lə batəm kɪ mani al.

to lapiya **ḃá** m'ree-né **dɔnangi-ti** wa? Bè all! Adì m'idə-si, ma lé m'ree kì **gángi-na**. ⁵² Kì nè kɔw kì kete kinlé, dow-je 'ra m̃ m̃ẽ kəy-ti je bè rəmə d'a **gángi-na**. D̃e kí mutə d'a **kɔsi** ta d̃e kí joo ə d̃e kí joo d'a **kɔsi** ta d̃e kí mutə tɔ. ⁵³ Bɔbi ngon à **kɔsi** ta ngon-é kí **dingəm**, ə ngon kí **dingəm** à **kɔsi** ta **bɔbi-é** tɔ. Kɔ ngon à **kɔsi** ta ngon-é kí **dené** ə ngon kí **dené** à **kɔsi** ta **kɔ-é** tɔ. Kɔ ngon kí **dingəm** à **kɔsi** məm-é kì ta ə məm-é lé à **kɔsi-é** kì ta tɔ.

Ta kí do kaglo-je-ti

Mat 16:2-3

⁵⁴ Jeju idə **kosi** dow-je **ḃəy** panè: Lókì s̃əi ooi kilndi lo kur kàdì-ti lé, s̃əi 'pai **tajinatì** nè ya 'painè ndi à **kədi** ə ndi ədi ya tɔ. ⁵⁵ ə lókì s̃əi ooi yəl̃ j̃ kì go lo-ti kí **bəə** isi ulə rəmə, s̃əi 'painè: Lo à **tungə** ə lo **tungə** ya tɔ. ⁵⁶ S̃əi njékədkəm dow-je kan! Asi **kəri** **mbunə** né-je kí ra né **dɔnangi-ti** nè, kì ẽ kí **dɔra-ti**, ngà ban **ḃá** s̃əi 'gəi **kəri** **mbunə** né-je kí **dɔkaglo-ti** kí **ngosnè** kin al wa?

⁵⁷ Ngà **kdo** ri **ḃá** s̃əi ya kí do rɔ-si asi **kəri** **mbunə** né kí **njururu** tɔ al wa? ⁵⁸ Lókì 'isi 'ɔw lo **gangta-ti** kì **njèta** lə-i lé, 'ulə **noji** **nati** siə do **rəbi-ti** ya, nè **kinə** **ɔw** **t̃ẽ** sə-i ñə njègangta-ti lé, **njègangta** à **kilə-i** ji **asgar-ti** **kadi-é** **ilə-i** **dangay-ti**. ⁵⁹ M'a **kidə-i** **rəsi**; 'a **kugə** **ngər-ngər**, **sisi** ya **kàrè** à **này** al **ḃá** 'a **t̃ẽ** **dangay-ti** **ḃəy**.†

13

Ta kí sɔbi do kinə panjiyə kí maji al kɔgi

¹ **Dɔkaglo-é-ti** kinlé, dow-je **madi** 'ree d'ɔr **poyta** d'adi **Jeju**. To ta lə dow-je kí **dɔnangi** **Galile-ti** kí **ndoki** d'a 'gug̃i né **ḃá** **gubərnər** **Pilatì** **adi** 'tɔl-dé, **adi** **məsi-dé** **pote** **nati** kì **məsi** **də-je** kí d'ilə d'adi **Lubə**. ² **Jeju** **ilə-dé-ti**

† 12:59 12:59 Mat 5:25-26

panè: Dow-je kí Galile kí 'tol-dé kinlé, səi 'giri toki dɛ́ b́á 'to njéramajal tɔy ndəgi dow-je kí Galile lay b́á kù kí taná bè kin tɛɛ-né dɔ-dé-ti tin wa? ³ Bè al! Adi m'idə-si, kinə səi inəi panjiyə-si-je kí maji al kɔgi al lé, səi lay ya a koyi tɔ. ⁴ Əse dow-je kí dɔgi gidi-é jinàyy joo kí ndɔki ndogi bɔr kí Silowe kí ɓebo Jorijalɛm-ti usi dɔ-dé-ti adi d'oy kinlé, səi 'giri to kí dɛ́ b́á kullə ra-dé maji al tɔy ndəgi dow-je lay kí ɓebo Jorijalɛm-ti wa? ⁵ Bè al! Adi m'idə-si, kinə səi inəi panjiyə-si-je kí maji al kɔgi al lé, səi lay ya a koyi tɔ.

Gosta kí sobi dɔ kote kí andi al

⁶ Jeju pa gosta kin dɔ-ti ɓəy panè: Dow káre bè ɔw kù kote mɛɛ ndɔr nduu-ti liə. Ɛ́ ree sangi kandi-é dɔ-ti rəmə ingə al. ⁷ Beba ɛ́ idə njèrakullə mɛɛ ndɔr nduu-ti lé panè: 'Oo bè, kote kinlé m'ree m'sangi kandi-é dɔ-ti bè-bè ya ɓal mutə kol nè, ngà m'ingə al. ɛ́n ɛ́ 'tugə-é 'gangi-é kɔgi! Ri b́á a uti lo kare bè kdɔ wa? ⁸ Njèrakullə mɛɛ ndɔr nduu-ti lé ilə-é-ti panè: 'Ba-m, kol nè kinlé, inə-é adi j'oo ɓəy. M'a ndər gin-é gəə sipi ə m'a kungi sɪ́ né titi. ⁹ Dɔmajɪ ə gogɪ rangɪ à kandi ngá. Ngà kinə andi al ɓəy rəmə je 'tugi-é gangi-é kɔgi tɔ.

Ta kí sobi dɔ lapiya kí Jeju adi njəmɔy ndɔ taakoo-ti lə jipi-je

¹⁰ Nɔ káre bè, Jeju isi ndó né dow-je mɛɛ kəykəwnə-ti lə jipi-je ndɔ taakoo-ti lə-dé, ¹¹ ə dené káre kí ndil kí maji al ra-é adi-é to məti ɓal dɔgi gidi-é jinàyy joo isi nɔɔ. Dené lé, maɔ kɔngi-kɔngi adi asi ndaji rɔ-é taá al kí pɛti-pɛti-je-ti ya. ¹² Loki Jeju un kəm-é oo-é lé, ɛ́ idə-é panè: Dené, məti lə-i toki kɔr dɔ-i-ti kɔgi ngá! ¹³ Go-ti, Jeju ində ji-é dɔ-é-ti, rəmə tajinati nè ya dené ndaji rɔ-é taá ə ɔsi gajɪ Lubə. ¹⁴ Ngà njəkun dɔ kəykəwnə lə jipi-je b́á

wongɪ ra-é, kɔɔ lapiya kí Jeju adi dené ndɔ taakoo-ti lə jipi-je lé, adi idə kosi dow-je panè: Ndɔ ra kullə ra mɛkɛ ɔ mɛɛ ndɔ-é-je-ti kin b́a 'reei adi d'adi-si lapiya, bi 'reei ndɔ taakoo-ti al. ¹⁵ 'Babe ilə-é-ti panè: Sɔi njékɔdkəm dow-je kan! Nǎ ya dan-si-ti b́a ndɔ taakoo-ti lə jipi-je lé, tuti mangi liə ɔse koro liə lo kuso né-ti ɔw siə adi-é ɔy man al wa? ¹⁶ Ngà dené kan kí to ngonka Abrakam b́a Satɔ uwə-é gin tɔgi-é-ti bal dɔgi gidi-é jinày joo lé b́a kadi toki taa-é kilə-é taá k̀i ndɔ taakoo lə jipi-je al wa? ¹⁷ Loki Jeju pa ta kin bè lé, njékilə ta dɔ-é-ti-je lay ya d'oo ta kí d'a pa al. Ngà kosi dow-je rəmə, 'ra rɔnəl dɔ né-je-ti lay kí tɔ bəl-bəl kí ɛ rá-rá lé tɔ.

Gosta kí sɔbi dɔ kaa kɔl

Mat 13:31-32; Mar 4:30-32

¹⁸ Jeju pa bɔy panè: Kɔbɛ lə Lubə lé titi-nǎ k̀i ri wa? ɔ ri b́a m'a kun kɔji-né kɔbɛ lə Lubə lé wa? ¹⁹ Kɔbɛ lə Lubə lé, titi-nǎ k̀i kaa kɔl kí dow un ilə mɛɛ ndɔr-ti liə adi ubə ɔ tɔgi, rəmə yəl-je kí njénar taá 'ree d'uwə lo kisi balkəm-é-je-ti kin bè.

Gosta kí sɔbi dɔ əm

Mat 13:33

²⁰ Jeju pa ya bɔy panè: Ri b́a m'a kun kɔji-né kɔbɛ lə Lubə lé wa? ²¹ Kɔbɛ lə Lubə lé titi-nǎ k̀i əm kí dené káre bè un lɔy-né nduji kí 'mbɔji mɛɛ kee mutə adi nduji kí lɔy lay ya ǐ kin bè.

Ta lə tarəbi kí to mbɔyɔyɔ bè

Mat 7:13-14

²² Loki Jeju isi ɔw dɔ-é ki bebo Jorijaləm-ti lé, ɛ ndó né dow-je taá-taá ində-né dan bebo-je k̀i nganbe-je gangi. ²³ Beba dow madi dɔji-é panè: Dow-je kí d'a kingə kaji lé kɔr-dé nǎ al wa? ²⁴ Jeju ilə-é-ti panè: 'Nduri dɔ rɔ-si-ti kadi ɔwi k̀i tarəbi kí tɔ mbɔyɔyɔ bè. M'idə-si, dow-je

na ya d'a sangi kadi d'ow kɔbe-ti lé ya ngà d'a kasi al.
²⁵ Loki njèkəy à kɔ taá ə à kuti tarəbi bá sɔi a kai ndaa-ti kindəi tarəbi painè: «'Babe, 'Babe 'teɛ tarəbi adi-ji» lé, ɛ à kilə-si-ti panè: «Sɔi lé, 'toi dow-je kí rá kàrè mə m'gə al.»
²⁶ Rəmə, sɔi a pai siə painè: «Jɛ bá j'isi takəm-i-ti ya j'uso né rəm, j'ay man rəm lé al wa? Jɛ bá i 'ndó né dow-je ka rəbi-je-ti lə-ji lé al wa?»
²⁷ Ə ɛ à kilə-dé-ti panè: «Sɔi lé, 'toi dow-je kí rá kàrè mə m'gə al! Ɔti kí rangi tam-ti, sɔi lay kí 'toi njéra né-je kí njururu al.»
²⁸ ††Loki a kooi njépata-je kí ta Lubə-ti lay, kɔ Abrakam-je, kɔ Isaki-je, kɔ Jakobi-je kɔbe-ti lə Lubə, ngà sɔi bá d'a kungsi-ndaa-ti lé, a nɔi rəm, a tɔi ngangsi-məgəgə-məgəgə lo-é-ti kin.
²⁹ Rəmə dow-je d'a kɔ ki lo kubə kàdì-ti, kɔ lo kur kàdì-ti rəm, d'a kɔ ki go lo-ti kí bəə kɔ dɛ kí d'a kɔ ki go lo-ti kí taá, d'a ree kisi ta nékuso-ti kɔbe-ti lə Lubə.
³⁰ †Ooi bè, dow-je kí ná-je dan dɛ kí gogi-ti d'a təl to dow-je kí kete ə dow-je kí dan-ti-je dan dɛ kí kete-ti d'a təl to dow-je kí gogi tɔ.

³¹ Dɔkàdì-é-ti kinlé ya Parisi-je kí dan-ti-je 'ree d'idə Jeju 'panè: 'Ɔw! Ɔti rangi lo kin-ti, kdɔ ngar Erodì ndigi tɔl-i.
³² Ɔ ilə-dé-ti panè: «Ɔwi idəi tal dow kí njèkədi dow-je kinlé 'pai-nè: “Bone kɔ bore kinlé, m'a tubə ndil-je kí maji al dɔ dow-je-ti rəm, bá m'a kadi lapiya njémɔy-je ə ndɔ kí njèkungi-ti mutə bá m'a tɔl ta-é.”
³³ Ngà bone, kɔ bore kɔ lo kaa kinlé, tɔ kadi m'un tarəbi ləm kɔ Jorijaləm, kdɔ njépata kí ta Lubə-ti lé, oy bebo Jorijaləm-ti bane bi oy rangi lé, to né kí tuwə al.”»

Jeju ndingə rɔ-é kdɔ dow-je kí bebo Jorijaləm-ti
Mat 23:37-39

† 13:28 13:28 Mat 22:13; 25:30 † 13:28 13:28 Mat 8:11,12 † 13:30 13:30
 Mat 19:30; 20:16; Mar 10:31

³⁴ Jeju pa b̄oy panè: 'Wa! S̄əi dow-je kí Jorijal̄əm! 'Wa! S̄əi dow-je kí Jorijal̄əm! S̄əi 'toi njétol njépata-je kí ta Lubə-ti, njétilə dow-je kí Lubə ulə-dé rɔ-si-ti k̄i ər tɔl-dé. Nja kandangi-kandangi é m'ndigi kəw-si k̄i rɔ-m-ti tana kí k̄ɔ kunjə kəw-né ngan-é gin bagi-é-ti kin bè é 'mbati! ³⁵ Ooi maji, kəy lə-si à toki tusi kin̄ə k̄i dɔ-si-ti n̄ɔɔ! Ngà m'a kidə-si rəsi; a kooi-mi gogi al ya sar kagloti kí a pai-né painè:
Kadi Lubə tɔr ndi-é dɔ dow-ti kí njèree k̄i ri 'Baɓe!

14

Jeju adi lapiya njèmɔy ndo taakoo-ti lə jipi-je

Luk 6:6-11; 13:10-17

¹ Ndo káre bè kí to ndo taakoo lə jipi-je lé, Jeju ɔw m̄ɛɛ kəy-ti lə 'boy lə Parisi-je káre kɔ kuso né rəmə, Parisi-je d'ində kəm-dé d'oo-é soo. ² Dingəm káre kí m̄ɔy ra-é adi tii kori-kori a n̄ɔ-é-ti n̄ɔɔ tɔ. ³ Jeju un ta d̄əji njéndó dow-je ndukun-je, k̄i Parisi-je lé panè: To tó-é kad̄i dow adi lapiya njèmɔy ndo taakoo-ti əse to tó-é al wa? ⁴ D̄ɛ d'ilə-é-ti al. Beɓa Jeju ulə ji-é uwə-né njèmɔy lé, ə adi-é lapiya ɓá adi-é ɔw b̄oy. ⁵ †Go-ti, Jeju idə-dé panè: Ná dan-si-ti nè ɓá ngon-é əse mangi liə usi bole ndo taakoo-ti ɓá tajinati nè ya à kɔr-é t̄ɛɛ siə ndaa-ti al wa? ⁶ Kin kàrè d̄ɛ 'gə ta kí d'a kilə-ti al ya b̄oy.

Ta kí ɔɓi dɔ mbəti lokisi kí kete n̄ɔ dow-je-ti

⁷ Loki Jeju oo kí dow-je kí 'ɓa-dé lo nékuso-ti lé, n̄á-n̄á ya kàrè sangi lokisi kí kete-kete rəmə, un gosta kin idə-dé-né ta panè: ⁸ Kinə dow ɓa-i lo nékuso taana-ti rəmə, 'ɔw 'isi lokisi-ti kí kete al. Dɔmaji ə dan dow-je-ti kí 'ɓa-dé kinlé, dow kí boy n̄á tɔy-i à k̄a n̄ɔɔ, ⁹ rəmə dow

† 14:5 14:5 Mat 12:11

kí njèba-si joo lay lé à kǐ panè: «'In̄ə lo adi dow kan.»
 Beba loki i 'təl kɔw kow kisi lo-ti kǐ gogi lé, rɔ-i à sɔl-i.
¹⁰ Ngà loki dow ba-i lé, 'ɔw 'isi lo-ti kǐ gogi, kɔw kadi loki
 njèba-si lé ree rəmə, idə-i panè: «Nam-m, al kǐ kete nè.»
 Beba 'a kingə rifa takəm dow-je-ti lay kǐ d'a kisi sə-i ta
 nékuso-ti. ¹¹ †Kɔɔtalə dow kǐ ɔji rɔ-é lé, d'a kulə dɔ-é
 nangi, ngà dow kǐ sɔl dɔ-é bá d'a kitə dɔ-é kǐ taá tɔ.

¹² Jeju idə dow kǐ njèba-é lé tɔ panè: Loki 'ra nékuso
 kǐ kada əse nékuso kǐ ndɔɔ kàrè 'ba nam-i-je al rəm,
 ngankɔ-i-je al rəm, noji-i-je əse njétakəy-je lə-i kǐ 'to
 njénékingə-je al rəm tɔ; nè dɛ kàrè d'a kǐ ba-i kɔw kadi-
 i tó-ti tɔ. ¹³ Ngà loki 'ra nékuso lo ra nɔy-ti rəmə, 'ba
 njéndoo-je, kǐ njérɔkoy-je, kǐ njéməti-je, kǐ njékəmtɔ-je.
¹⁴ Rəmə i 'a to njénékumə, kɔw dɛ d'a kasi kadi-i tó-ti al.
 Ndɔ kǐ dow-je kǐ njéra né kǐ njururu d'a tɔsi ndəl kində
 lo tɛɛ lé, Lubə à kadi-i tó-ti.

Gosta kǐ sɔbi dɔ dow-je kǐ 'ba-dé lo nékuso-ti

Mat 22:2-14

¹⁵ Loki dow káre dan dow-je-ti kǐ d'isi ta nékuso-ti oo
 ta-je kin bè lé, idə Jeju panè: Dow kǐ à kisi ta nékuso-ti
 kɔbe-ti lə Lubə bá to njénékumə. ¹⁶ Jeju ilə-é-ti panè:
 Ndɔ káre bè, dow káre ra nékuso n̄a ya ba-né kosi dow-
 je. ¹⁷ Loki dɔkadi kuso né asi lé, ɛ ulə ngonnjəkullə liə
 rɔ dow-je-ti kǐ 'ba-dé lé panè: 'Reei! Né-je tɔ nangi lay
 ngá. ¹⁸ Ngà rəmə dɛ lay ya, ná-ná dəji-é kadi adi mɛɛ-é
 sɔl. Ǝ kǐ dɔsɔy idə-é panè: M'ndogi londɔr nɔɔ, adi m'a
 kow koo ya bane é m'dəji-i kadi 'adi mɛɛ-i sɔl dɔ-m-
 ti. ¹⁹ Ǝ kǐ rangi panè: M'ndogi mangndɔr-je dɔgi nɔɔ,
 adi m'a n̄a-dé koo é m'dəji-i kadi 'adi mɛɛ-i sɔl dɔ-m-
 ti. ²⁰ Ǝ kǐ rangi pa bəy panè: M'taa dené ngɔsnè bəy,

† 14:11 14:11 Mat 23:12; Luk 18:14

adi m'a kingə rəbi kow al. ²¹ Loki ngonnjəkullə lé, təl ree rɔ 'ba-é-ti rəmə, ɔr-é poy né-je kin lay. Beba wəngi ra 'ba njəkəy lé n̄a adi idə ngonnjəkullə liə lé panè: ǀ kalangi ɔw pandangi lo-je-ti, k̄i rəbi-je kí m̄eɛ bebo-ti ə 'ree k̄i njəndoo-je, k̄i njèrɔkoy-je, k̄i njékəmtɔ-je, k̄i njéməti-je. ²² Sɛ go-ti rəmə, ngonnjəkullə lé ree panè: 'Ba-m, ndu-i kí 'un 'adi-m lé, m'ra kullə-é lay ya ngà lo n̄ay ya b̄əy. ²³ Beba 'ba njəkəy təl idə ngonnjəkullə lé panè: 'ɔw ngan rəbi-je-ti kí wale, k̄i go ngal bangá-je-ti ə dow-je kí ingə-dé ya rəmə, 'uwə-dé ḡəs̄əs̄ə ya adi 'ree, k̄dɔ kad̄i 'rusi m̄eɛ kəy lə-m. ²⁴ ə m'a kidə-si rəsi; dow-je kí m'ba-dé kete kinlé, dow kí dan-dé-ti káre ya kàrè à k̄od̄i rɔ nékuso lə-m ta-é-ti al.

Kəm rəbi kun go Jeju

Mat 10:37-39

²⁵ Kosi dow-je n̄a 'n̄jiyə go Jeju-ti b̄á ɛ təl kəm-é idə-dé panè: ²⁶ †Kinə dow ree rɔ-m-ti b̄á mbati b̄obi-é k̄i kɔ-é, k̄i ne-é k̄i ngan-é-je, k̄i ngankɔ-é-je, k̄i kɔnan-é-je b̄á mbati daji rɔ-é dɔ-ti k̄dɔ ta lə-m al lé, dowbé à kasi kad̄i to njəndó né lə-m al tɔ. ²⁷ †Rəm, dow kí rá-rá ya un go-m b̄á un kagdəsi liə al lé, dowbé à kasi to njəndó né lə-m al. ²⁸ Kdotalə dan-si-ti nè lé, kinə dow ndigi ra kəy kí boy rəmə, à kisi nangi k̄osi k̄dɔ k̄oji gangi là kí à rané kullə-é koo m̄oki, se là lé à kasi kad̄i n'ra-né n'tɔl ta-é wa? ²⁹ Kdotalə kinə dowbé ǀ par ya ində gin kəy nangi b̄á asi ra tɔl ta-é al lé, dow-je kí d'oo-é lo kində gin-é-ti lé, d'a kogi dɔ-é-ti, ³⁰ panè: Dow kin ində gin kəy ə asi tɔl ta-é al. ³¹ əse ngar kí ban b̄á kinə isi ɔw rɔ dɔ madi-é-ti b̄á à kisi nangi k̄dɔ mb̄oji koo m̄oki, se asgar-je kí b̄udɔgi lo dɔgi kinlé, à kasi kad̄i n'rɔ-né k̄i madi-n'è kí

† 14:26 14:26 Mat 10:37 † 14:27 14:27 Mat 10:38; 16:24; Mar 8:34; Luk 9:23

isi ree kɔɔ kilə rɔ dɔ-n'è-ti, kɪ asgar-je ɓudɔgi lo kɔrjoo kin wa? ³² Kinə oo kɪ à kasi al rəmə, loki ngar madi-é lé, nàɲ əbi ɓəy ya ɛ à kidə dow kɪ to takəm-é, kɔɔ kadi ɔw dəji-é kadi n'uləi noji nati. ³³ Bè ya tɔ, nà-nà dan-si-ti ya kinə mbati nékingə-é lay al lé, à kasi kadi to njəndó né lə-m al.

Mat 5:13; Mar 9:50

³⁴ Kati lé, to né kɪ maji ya, ngà kinə mbinə-é ɔr kɔgi lé, dow à ra-né ban ɓá à təl dɔ gogi ɓəy wa? ³⁵ À maji kɔɔ nangi al rəm, à maji kɔɔ kungɪ gin né-je-ti al rəm ngá. D'a kungɪ kɔgi gidɪ lo-ti. Dow kɪ mbi-é tò nɔɔ kɔɔ kadi oo-né ta rəmə, kadi oo ta kinlé!

15

Gosta kɪ sɔbi dɔ bati kɪ nàɲ ɓá d'ingə-é

Mat 18:12-14

¹ †Njétaalambo-je, kɪ njéramajal-je 'ree rɔ Jeju-ti kɔɔ koo ta liə. ² Rəmə Parisi-je, kɪ njəndó dow-je ndukun-je 'pa ta kɪ maji al dɔ-é-ti 'panè: «Dingəm kanlé, uwə njéramajal-je kɪ rɔ-é-ti, ɓá uso sə-dé né rəm lé yaal!» ³ Beɓa Jeju pa sə-dé ta kɪ gosta panè: ⁴ Dow kɪ rá ya dan-si-ti ɓá ɔw kɪ bati-je ɓu ɓá ɛ kɪ káre nàɲ é à kinə dɛ kɪ kɔrjinàɲ káre gidɪ-é jinàɲ káre lo kuso né-ti diləlo-ti kɔɔ kɔw sangɪ ɛ kɪ nàɲ lé sar kadi ingə-é al wa? ⁵ Ə loki ingə-é lé, rɔ-é nəl-é nà adi un-é sɔbi-é dam-é-ti kɔɔ ree siə ɓee. ⁶ Loki ree tɛɛ ɓee lé, ɛ ɓa nam-é-je kɪ njétakəy-je liə kɪ rɔ-é-ti ə idə-dé panè: 'Rai sə-m rɔnəl, kdɔtalə bati lə-m kɪ nàɲ lé, m'ingə-é. ⁷ Jeju ilə dɔ-ti panè: Bè ya tɔ, m'a kidə-si rəsi kɪ dow kɪ káre-rè kɪ to njéramajal ɓá inə panjiyə-é kɪ maji al kɔgi lé, rɔnəl-é à tò nà mɛɛ

† 15:1 15:1 Luk 5:29,30

dora-ti, toy 'lə njéra né kí njururu kí korjinay káre gidi-é jinay káre kí d'ow ndoo kinə panjiyə-dé-je kí maji al kogi al kin.

Gosta kí sobi do sisi kí usi kogi

⁸ Jeju pa gosta kí rangi bəy panè: Dené kí rá bá ow kì sisi dogi bá káre usi kogi é à kində pər lampi-ti, à koy mɛɛə kəy ə sangi lo maji-maji sar kadi ingə-né sisi lé al wa? ⁹ Beba loki ingə lé, ɛ ba nam-é-je kì njétakəy-je liə kì rə-é-ti ə idə-dé panè: 'Rai sə-m rənəl kdo sisi lə-m kí usi kogi lé, m'ingə. ¹⁰ Jeju ilə do gosta-ti kin panè: Bè ya to é m'a kidə-si rəsi; malayka-je lə Lubə 'ra rənəl n̄a, kdotalə dow káre-rè kí to njèramajal bá inə panjiyə-é-je kí maji al kogi.

Gosta kí sobi do ngon kí ilə rə-é kogi bá təl ree

¹¹ Beba Jeju təl pa bəy panè: Dingəm káre bè ow kì ngan-je kí dingəm joo. ¹² Ɔ́ kí ndɛ idə bəbi-é panè: Bəbi-m, néndubə kí ndə-é ə à to 'lə-m lé, adi-m. Beba bəbi-dé kay-dé nékingə-é. ¹³ Ndo n̄a al go-ti ya, ɛ kí ndɛ lé, ndogì né-je liə ngər-ngər ə oy là-é ow mba dɔnangi-ti kí say. Lo kin-ti bá ɛ tində né-je liə sane lay lo bəkaya-ti. ¹⁴ Loki ɛ tində sane lay rəmə, bəbo usi dɔnangi-é-ti kinlé, ə né isi goto ji-é-ti ngá. ¹⁵ Adi ɛ ow adi dingəm káre bè dɔnangi-é-ti kinlé un-é kullə-ti, adi-é isi ow ul kɔsɔngi-je liə. ¹⁶ Ɔ́ ndigì kuso gəbrə kí kɔsɔngi-je d'a d'uso lé ya, ngà dow adi-é al. ¹⁷ Beba ɛ gir ta do rə-é-ti ə panè: Njérakullə-je lə bəbi-m lay ya nékuso-dé tò mburuki-mburuki, rəmə mə bá m'a kisi koy yo bo nè bè wa! ¹⁸ M'a k̄i taá təl kow rə bəbi-m-ti gogì ə m'a kidə-é panè: Bəbi-m, m'ra majal n̄ə Lubə-ti rəm, n̄ə-i-ti rəm. ¹⁹ M̄a m'tuwə kadi i 'ba-m ngon-i al, ngà kadi 'ra-m tan̄a kí i 'ra-né kì njérakullə-je lə-i ya bè. ²⁰ Beba

ę ubə nangi i taá ə təl ɔw ki rɔ bɔbi-é-ti gogi. Loki n̄ay say k̄i kəy ɔəy ya bɔbi-é oo-é, ə ta ɔ̄ m̄e-é kɔɔ ta liə adi ɔy ngɔdi tilə kəm-é, ungi ji-é mindi-é-ti uwə-né k̄i kàdi-é-ti. ²¹ Rəmə ngon lé panè: Bɔbi-m, m'ra majal n̄ə Lubə-ti rəm, n̄ə-i-ti rəm, adi m'tuwə kadi i 'ɓa-m ngon-i al. ²² Ngà bɔbi-é idə ngannjékullə-je liə panè: ɔti kalangi 'reei k̄i kubi k̄i kuró itə madi-é-je ya, uləi rɔ-é-ti ə uləi ngam̄a ji-é-ti, ɓá 'tuləi saba nja-é-ti tɔ. ²³ ɔwi 'reei k̄i ngon bɔbi mangi k̄i rɔ-é to mbul-mbul kin ya 'tɔli adi j'usoi j'rai-né rɔnəl. ²⁴ Kɔɔtalə ngon-m k̄i ɔ kanlé, to dow k̄i oy ɓá təl isi kəm tin; ę ilə rɔ-é kɔgi ɓá təl ree tin. Beɓa 'tum gin ra rɔnəl. ²⁵ ɔkàdi-é-ti kinlé, ngon dər dingəm lé n̄ay ndɔɔ. Loki isi təl ɓá t̄e-ə ngosi k̄i kəy rəmə, ę oo ká nékində-je k̄i ká ndam-je. ²⁶ Beɓa ę ɓa ngonnjékullə káre d̄əji-é panè sé to ri ɓá ra né wa? ²⁷ Ngonnjékullə lé ilə-é-ti panè: Ngonkɔ-i lé təl ree ɓá bɔbi-i təl ngon bɔbi mangi k̄i rɔ-é tò mbul-mbul kinlé kɔɔ ta liə, kɔɔ ę ingə-é gogi k̄i lapiya. ²⁸ Beɓa wɔngi ra ngon dər lé, adi ę ndigi kow kəy al, adi bɔbi-é t̄e-ə ndaa-ti ree ra ndoo ta-é-ti kadi-é ɔw kəy. ²⁹ ę ilə bɔbi-é-ti panè: 'Oo bè, m̄a k̄i m'ra kullə m'adi-i ɓal n̄a rəm, m'al ɔɔ ndu-i nja káre al rəm kin ya kàrè 'tɔl ngon biə nja káre adi-m m'ra-né rɔnəl k̄i nam-je al. ³⁰ Rəmə, loki ngon-i lə-i kan, k̄i tində nékingə-i sane ɔɔ kaya dené-je-ti lé təl ree, ə ę ɓá 'tɔl ngon bɔbi mangi lə-ji k̄i rɔ-é tò mbul-mbul lé adi-é! ³¹ Bɔbi-é idə-é panè: Ngon-m, i 'isi sə-m k̄i ndɔ-é ndɔ-é, adi né-je lə-m lay to k̄i 'lə-i ya; ³² ngà tò kadi j'ra nékuso j'ra-né rɔnəl, kɔɔ ngonkɔ-i k̄i 'oo-é kanlé, to dow k̄i oy ɓá təl isi kəm tin; ę ilə rɔ-é kɔgi ɓá təl ree tin.

16

Gosta kí sɔbi dɔ njèkoo go né-je kí njèkəmtuti

¹ Jeju idə njéndó né-je liə ɓəy panè: Dingəm kí njénékingə káre bè, ɔw kí njèkoo go né-je liə nɔɔ. Dow-je d'idə-é 'panè: «Njèkoo go né-je lə-i lé, isi tində né-je lə-i sane.» ² Beɓa ɛ ɓa-é pa siə panè: «Ta ri ɓá dow-je 'pa dɔ-i-ti ɓá m'oo m'oo tin wa? I lé, 'a to njèkoo go né-je lə-m al ngá, é né-je kí m'inə ji-i-ti kadi oo go-é lé 'ɔr go-é adi m'oo.» ³ Njèkoo go né-je lé, pa mɛɛ-é-ti panè: «'Ba-m ɔr kullə koo go né-je liə ji-m-ti kinlé, ri ɓá m'a ra wa? Kadi m'ra kullə ndɔr wa? Tógi-m à kasi al. Kadi m'kɔy né wa? Rɔ-m sɔl-m.» ⁴ ɛ panè: «M'gə né kí m'a ra kadi loki 'ɓa-m ɔr-m kullə koo go né-je-ti liə rəmə, dow-je d'uwə-m-né ki rɔ-dé-ti mɛɛ kəy-je-ti lə-dé.» ⁵ Beɓa dow-je kí kurə lə 'ɓa-é tɔ dɔ-dé-ti lé, ɛ ɓa-dé adi ree rɔ-é-ti káre-káre. ə dəji ɛ kí dɔsəy panè: «Kurə lə 'ɓa-m tɔ dɔ-i-ti asi kandangi wa?» ⁶ ə ilə-é-ti panè: «Kurə ubi liə tɔ dɔ-m-ti gùm ɓu.» Rəmə njèkoo go né-je lé, idə-é panè: «'Taa mbete kurə lə-i, 'isi nangi kalangi ə 'ndàngi ubi gùm kɔrmi.» ⁷ Go-ti, ɛ dəji ɛ kí rangi panè: «Kurə lə 'ɓa-m to dɔ-i-ti asi kandangi wa?» ɛ ilə-é-ti panè: «Kurə ko liə tɔ dɔ-m-ti suwal ɓu.» Rəmə njèkoo go né-je lé panè: «'Taa mbete kurə lə-i ə ndàngi ko suwal kɔrjinəy joo.» ⁸ Beɓa Jeju panè: «Njèkoo go né-je kí njéra né kí njururu al kinlé, 'ɓa-é piti-é kɔ to kí ɛ to njèkəmtuti.» Jeju ilə dɔ-ti panè: «Dow-je kí njéra né kɔ kaglo kí ngɔsnè kinlé, d'ində kəmtuti n̄a kí rɔ madi-dé-je-ti tɔy dow-je kí d'isi lo kí ndógi-ti lə Lubə.» ⁹ Yən, adi m'idə-si rəsi: «Né-je kí ingəi kí kəm rəbi-je kí njururu al kinlé, uwəi-né nam kɔ kadi loki né ree goto ji-si-ti kàrè rəmə, nam-si-je kinlé d'uwə-si kí rɔ-dé-ti lo kisi-je-ti kí tɔ sartagangi. ¹⁰ Dow kí ra né kí

togro-ti m̃ẽ né-je-ti kí ndẽ bè lé, ẽ ra né kí togro-ti m̃ẽ né-ti kí boy to. Dow kí ra né kí njururu al m̃ẽ né-je-ti kí ndẽ bè lé, ẽ ra né kí njururu al m̃ẽ né-ti kí boy to.» ¹¹ Beba m̃ẽ nékingə-je-ti kí ingəi k̃i kəm rəbi-je kí njururu al kin ya kinə 'rai-né né kí togro-ti al lé, ná dá à kinə nékingə kí togro-ti m̃ẽ ji-si-ti wa? ¹² Ə kinə dow kí rangi inə né liə ji-si-ti dá 'rai-né né k̃i gangi-é al lé, né kí toki 'lə-si ya kàrè ná dá à kinə m̃ẽ ji-si-ti wa? ¹³ †Ngonnjèkullə kí à kasi ra kullə kad̃i dow-je joo ya goto. Kdotalə à kosi ta ẽ kí káre ə à ndigi ẽ kí káre; al kàrè, à nam k̃i ẽ kí káre ə à nəd̃i ẽ kí káre. Ad̃i a kasi kori Lubə k̃i là nati joo kdo ra kullə kad̃i-dé al.

¹⁴ Loki Parisi-je kí 'to m'oy yo là-je, d'oo ta-je kin lay bè rəmə, 'soki Jeju. ¹⁵ Beba Jeju idə-dé panè: «Səi lé, takəm dow-je-ti rəmə, 'rai rə-si toki dow-je kí njéra né kí njururu bè, ngà Lubə gə m̃ẽ-si gow. Kdotalə né kí dow-je dá d'oo k̃i né kí asi gaki lé, takəm Lubə-ti rəmə, to nékəbi.»

Ta kí do ndukun-ti k̃i kəbe lə Lubə

¹⁶ †Ndukun-je lə Moiyji, k̃i mbete-je lə njépata-je kí ta Lubə-ti ya ra kullə sar ree t̃ẽ do J̃a-ti kí njéra dow-je batəm. Ə k̃i do J̃a-ti sar t̃ẽ bone kin ya toki kilə mb̃e kəbe lə Lubə ə ná-ná ya ndur do rə-é-ti kdo kad̃i n'ow-ti. ¹⁷ †Ngà kad̃i dora, k̃i donangi goto lé, to né kí lo-é ɔ̃ al itə ndaji mbete kí káre bè kí kad̃i bujuru m̃ẽ mbete ndukun-ti lə Lubə.

¹⁸ †Ná-ná kí tubə ne-é ə taa dené kí rangi lé, ra kaya, dá dow kí taa dené kí ngəbi-é tubə-é kàrè ra kaya ya to.

† 16:13 16:13 Mat 6:24 † 16:16 16:16 Mat 11:12,13 † 16:17 16:17 Mat 5:18 † 16:18 16:18 Mat 5:32; 1K̃ 7:10,11

Gosta kɪ sɔbi do njènékingə də kɪ Lajar

Luk 12:15-21; 6:20-21,24-25

¹⁹ Ndo káre bè, Jeju pa ta kɪ gosta panè: Dingəm káre bè, isi nɔɔ to njènékingə, ɔɔ kubi-je kɪ kər yəl-yəl kɪ là-é n̄a-n̄a rəm, ndɔy ngilingi-ngilingi ə ndo-é ndo-é ya ɛ uso né-je kɪ maji-maji ra-né rɔnəl. ²⁰ Beba njèndoo kɪ ri-é lə Lajar kɪ to dow kɪ rɔ-é lay ya to dò basrangɪ kɪ tò yəki-yəki, tò nangɪ takəy-ti lə njènékingə lé. ²¹ Ə ɛ ndigɪ kadi n'uso nɔɔ-nɔɔ né-je kɪ tusi nangɪ gin tablə-ti lə njènékingə kinlé ya, rəmə bisɪ-je yó b́á 'ree tɔn ta dò-je liə-liə.

²² Ndo káre bè, njèndoo kinlé oy ə malayka-je d'un-é d'ow siə wur-wur mbó Abrakam-ti. Njènékingə lé ree oy tɔ, adi dow-je 'dubi-é. ²³ Loki ɛ a lo kɪ koó-ti dan kɔ-ti ngá b́á un kəm-é oo lo əbi nu rəmə, oo kɪ Lajar isi wur-wur mbó Abrakam-ti lé, ²⁴ ɛ ilə bɔbi ndi-é nangɪ panè: «Bɔbi-m Abrakam, 'oo kəmtondoo lə-m, ə 'ulə Lajar adi ɔw ulə ta ngon ji-é kəm man-ti ə ree ilə ta-m-ti nɔɔm-né mindi-m, nè m'á m'ingə kɔ dan pər-ti kɪ ɔ bilim-bilim.» ²⁵ Abrakam ilə-é-ti panè: «Ngon-m, 'adi mɛɛ-i ole do-ti, kɪ ndɔki i oy-né al b́əy lé, i isi dan maji-ti, ngá Lajar b́á dangɪ-ti ra-é. Ə kɪ ngɔsnè-ti kinlé, ɛ ingə mɛɛ sɔl, ngá i b́á 'a dan kɔ-ti tɔ. ²⁶ Rəm b́á, mbunə-ji jɛ sə-si-je lé, bolebe kɪ sɔy-é goto ya tò-ti, kɔɔ kadi dow-je kɪ lé, d'a ndigɪ kɪ rɔ-ji-ti nè kɔw rɔ-si-ti kàre, jè lo-é dum-dé rəm, b́á kadi dow j rɔ-si-ti nu ree rɔ-ji-ti nè al rəm tɔ.» ²⁷ Njènékingə lé panè: «Bɔbi-m Abrakam, lé tò bè kàre, m'dəji-i kadi 'ulə Lajar adi-é ɔw mɛɛ kəy-ti lə bɔbi-m. ²⁸ Kɔɔtalə ngankɔ-m-je mɪ d'isi nɔɔ ɔ 'adi-é ɔw ndəji-dé, kadi də rəmə, 'ree lo kɔ-ti kin al ngá.» ²⁹ Abrakam ilə-é-ti panè: «Ndukun-je lə Moiyiji, kɪ ta-je lə njépata-je kɪ ta Lubə-ti tò nɔɔ, ɔ kadi d'ində mbi-dé d'oo-né.»

³⁰ E ilø-é-ti panè: «Bè al, Bøbi-m Abrakam, kinø dow i rø dow-je-ti kí d'oy ðá ow idø-dé ta lé, d'a kinø panjiyø-dé-je kí maji al kogi.» ³¹ Ngà Abrakam idø-é panè: «Kinø d'indø mbi-dé d'oo-né ndukun-je lø Moiyiji-je, kì ta-je lø njépata-je kí ta Lubø-ti al lé, ta kí dow kí tsi ndøl indø lo tje ya idø-dé kàrè à kuwø-dé kì ta al ya to.»

17

Ta kí sòbi dø né-je kí à ra dow kadi-é ra majal
Mat 18:6-9; Mar 9:42

¹ Jeju idø njéndó né-je liø panè: Né-je kí à to gin kusi mje majal-ti lé, lé ri-ri kàrè à ree ya; ngà dow kí né-é-je kin ree kì køm røbi kí rø-é-ti lé tuji à kusi dø-é-ti. ² Dowbé kinlé, lé 'dø mbal kusi ko mindi-é-ti ðá d'ow d'ilø-é-né dan babo-ti ya kàrè liø tò soti, toy kadi-é ra ngon dow káre dan madi-é-je-ti kin adi-é ra majal. ³ †Indøi kømkaa dø rø-si-ti! Kinø ngonkø-i ra majal lé, 'ndangi-é dø-ti ó kinø inø panjiyø-é kí maji al lé kogi rømø, 'inø go-é kogi 'adi-é. ⁴ Kinø mje ndø-ti kí káre ya e ra sø-i né kí maji al nja siri, ðá nja siri lay ya tøl ree rø-i-ti panè: M'inø panjiyø-m kí maji al lé kogi rømø, 'a kinø go-é kogi kadi-é.†

Ta kí dø kadmje-ti
Mat 17:20

⁵ Njékøwkulø-je d'idø 'Babe 'panè: 'Ilø kadmje dø madi-é-ti 'adi-ji. ⁶ Beða 'Babe Jeju lé idø-dé panè: «Kinø kadmje lø-si asi-nà kì kaa kol bè ya kàrè ðá idøi kote kin 'painè: “'Ør kì njirø-i burø ø 'ow a dan babo-ti ya kàrè, e à tøl rø-é go ta-ti lø-si.”»

Kadmje lø ngonnjekullø

† 17:3 17:3 Mat 18:15 † 17:4 17:4 Mat 18:15,21-22

⁷ «Ná dan-si-ti bá toki ow kì ngonnjèkullø káre nɔɔ je bè, é ì ndɔɔ ɔse ì go nékul-je-ti isi ree ya é à kidə-é panè 'nɔɔ ɔse ì go nékul-je-ti isi ree ya é à kidə-é panè: 'Ra nékuso lə-m, 'ulə kubi kullə lə-i rɔ-i-ti ə 'oo go-m sar kadi m'uso rəm, m'ay rəm, ngá bá i a təl kuso rəm, kay rəm tɔ. ⁹ Ngonnjèkullø kinlé, loki e ra né kí 'ba-é un ndu adi-é kadi ra lé, sé 'ba-é à təl ra-é oiyo kdɔ kullə kí e ra kinlé wa? ¹⁰ Bè al. Səi kàrè bè ya tɔ. Loki 'rai né-je lay kí d'un ndu dɔ-ti kadi 'rai lé, kadi 'pai-nè: Jɛ j'to ngannjèkullø-je kí kare kogi, né kí tò kadi j'ra lé ya bá jɛ j'ra.

Ta kí sobi dɔ njébanji-je kí dɔgi

¹¹ Loki Jeju isi ow kí bebo Jorijaləm-ti lé, dəə rəbi nim dɔnangi Samari-ti kì dɔnangi Galile. ¹² Beba loki isi ow mɛɛ ngonbe-ti káre bè lé, ¹³ njébanji-je dɔgi 'tɛɛ 'tilə kəm-é ə d'a ngərangi bá d'ilə bɔbi ndi-dé nangi 'panè: Jeju, njéndó dow-je né, 'oo kəmtondoo lə-ji! ¹⁴ Jeju oo-dé bè rəmə, idə-dé panè: ɔwi oji rɔ-si njégugnə-je lə Lubə. Loki d'isi d'ow kì kow ya bəy rəmə, banji kí rɔ-dé-ti ur wuki adi d'aa njay. ¹⁵ Loki e kí káre dan-dé-ti oo kadi n'ingə lapiya bè lé, ɔsi waka təl ə ɔsi gajɪ Lubə kì ndi-é kí boy-boy ¹⁶ ree usi kì takəm-é nangi nja Jeju-ti bá ra-é oiyo. E to dow kí dɔnangi Samari-ti. ¹⁷ Jeju un ta panè: Dow-je dɔgi bá banji ur rɔ-dé-ti adi d'aa njay ya al wa? Ngà dɛ kí jinày káre lé, 'nəy rá ¹⁸ bá dow kí dan-dé-ti káre ya kàrè təl ree ulə rɪba dɔ Lubə-ti al, bá mba kin ya par wa? ¹⁹ Go-ti, Jeju idə-é panè: Ì taá ə ow, kadmɛɛ lə-i aji-i!

*Ta kí sobi dɔ kɔbe lə Lubə kí à ree
Mat 24:3-42*

²⁰ Ndo káre bè Parisi-je 'dɔ̃ji Jeju 'panè: Kɔ̃be lə Lubə à ree ndɔ kɪ rá-ti wa? Jeju ilə-dé-ti panè: Kɔ̃be lə Lubə lé, à ree kadi dow-je d'oo kɪ kəm-dé ndə-ndə bè al. ²¹ Dow à panè: Kɔ̃be lə Lubə é tò nè tin əse ɛ é tò yó tin al. Kɔ̃talə, kɔ̃be lə Lubə tò dan-si-ti nè ngá.

²² Go-ti, Jeju idə njéndó né-je panè: Ndo-je ɔw ree nɔɔ kɪ à ndingəi kadi ooi Ngon lə dow ndɔ káre-rè bè ya, ngà a kooi-é al. Dow-je d'a kidə-si panè: ²³ Ɔ é ɔ nè tin, ɛ é ɔ yó tin, kàrè ɔwi lo-é-ti al rəm, ɓá ɔyi ngɔdi kɪ lo-é-ti al rəm tɔ. ²⁴ Kɔ̃talə loki ndɔ ree lə Ngon lə dow asi lé, à ree tanɔ kɪ təlndi kɪ ɿ ngangɪ dɔrɔ-ti kɪ káre ya ndógi ɔw njal ngangɪ-é-ti kɪ káre kin ya bè. ²⁵ Ngà kete nɔ-ti lé, tò kadi-é ingə kɔ̃ nɔ rəm, ɓá tò kadi dow-je kɪ ngɔsnè kin 'mbati-é rəm tɔ. ²⁶ Né kɪ ndɔki ra né kaglo-ti lə Nuwe lé, gɔ-é ya à ra-né ndɔ ree-ti lə Ngon lə dow lé tɔ. ²⁷ Ndɔki dow-je d'uso né-je, d'ay né-je, 'taa-nɔ-je, d'adi ngan-dé-je 'taa-nɔ-je sar ya ndɔ-ti kɪ Nuwe ɔw-né mɛɛ bato-ti. Rəmə man bəlɪm ree tɔl-né ndəgi dow-je lay. ²⁸ Né kɪ ndɔki ra né kaglo-ti lə Loti lé, gɔ-é ya à ra né ndɔ ree-ti lə Ngon lə dow lé tɔ. Ndɔki dow-je d'uso né-je, d'ay né-je, 'ndogi né-je, 'rabi né-je, 'mɔ kagi-je, 'ra kəy-je*. ²⁹ Ngà loki Loti ində lo tɛɛ mɛɛ ɓebo ɔɔɔm-ti kɔgi lé, pər-je kɪ ər kɪ toki yalpər bè ya ɿ dɔrɔ-ti ədi toki ndi bè dɔ dow-je-ti tɔl-dé lay. ³⁰ Bè ya tɔ, ndɔ kɪ Ngon lə dow à tɛɛ kɔy lé, lo à tuji puku-puku tɔ. ³¹ †Mɛɛ ndɔ-é-ti kinlé, dow kɪ isi dɔ kəy-ti † kàrè, kadi risi nangɪ ɔw mɛɛ kəy-ti ɔy né-je liə al ngá, ɓá dow kɪ ɔ ndɔrɔ kàrè, kadi təl ree ɓee al ngá rəm tɔ. ³² Adi mɛɛ-si ole dɔ né-ti kɪ

* 17:28 17:28 Kgn 6-7 † 17:31 17:31 Mat 24:17,18; Mar 13:15,16 † 17:31 17:31 Jipi-je lé, 'ra kəy d'adi toki kɪ kəy dur-dur bè adi dɔ-é kɪ taá to lo kɪ d'isi-ti d'adi yəl dan-dé. Ta kinlé ɔbi dɔ njəkisi taakoo dɔ kəy-ti.

ndoki tɛɛ do ne Loti-ti†. ³³†Dow kí sangi kɔo kaji rɔ-é rəmə à tuji rɔ-é, ə dow kí ɛ ya ilə rɔ-é kɔgi b́á à kingə gogi tɔ. ³⁴Ooi bè, ndo-é-ti kinlé, dow-je joo 'tò bi ndoo mɛɛ tuwə-ti kí káre-rè kàrè rəmə, Lubə à kun kí káre ə à kiŋə kí káre. ³⁵Dené-je joo d'ǎ d'ur né mɛɛ bir-ti kí káre-rè kàrè rəmə, Lubə à kun kí káre ə à kiŋə kí káre. ³⁶[Dingəm-je joo d'ǎ mɛɛ ndɔr-ti kí káre-rè kàrè rəmə, Lubə à kun kí káre ə à kiŋə kí káre.]‡ ³⁷Beβa njéndó né-je 'dɔji Jeju 'panè: 'Bafɛ, né kinlé à ra né lo kí rá-ti wa? Jeju idə-dé panè: Lo kí nin tò-ti lé, lo-é ya mal-je d'a kəw-ŋa-ti.

18

Gosta kí sɔbi do njèngɔwkoy dɛ k̀i njègangta kí njururu al

¹ Jeju pa sə-dé ta k̀i gosta tɔji-dé-né kadi 'pa ta k̀i Lubə taá-tá bi d'adi kɔ ra-dé go-ti al ya sar†. ²ɛ panè: Njègangta káre bè isi mɛɛ bebo-ti madi nɔɔ, to dow kí bəl Lubə al rəm, b́á ilə kuji do dow-ti al rəm tɔ. ³Mɛɛ bebo-é-ti kinlé, dené kí njèngɔwkoy káre isi-ti nɔɔ tɔ; ə ɛ ree rɔ-é-ti nja nati-nati kadi gangta liə adi-é adi idə-é panè: I 'gangi ta kí tò dan-ji-ti k̀i njèta lə-m kin 'adi-m. ⁴Njègangta lé ndigi al bè-bè asi dɔkaglo ŋa. Ngà go-ti, ɛ təl pa mɛɛ-é-ti panè: Mǎ lé, m' bəl Lubə al rəm, b́á m'ilə kuji do dow-ti al rəm ya ⁵ngà njèngɔwkoy kin ndɔji-m ŋa adi m'a gangta liə kadi-é, kɔo kadi ree ndɔji-m k̀i ndo-é ndo-é al. ⁶'Bafɛ ilə do-ti panè: Ta kí njègangta kí njururu al pa kinlé, ooi maji. ⁷ə Lubə rəmə dow-je kí ɛ

† 17:32 17:32 Kgn 19:26 † 17:33 17:33 Mat 10:39; 16:25; Mar 8:35; Luk 9:24; Jǎ 12:25 ‡ 17:36 17:36 Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsay kí dan-ti-je kí 'ndàngi k̀i ji-dé k̀i ta grɛki. † 18:1 18:1 1Te 5:17

mbəti-dé kí d'isi 'nɔ ta-é-ti ndɔɔ-je kì kada-je kinlé, ɛ à gangta lə-dé lɔw kadi-dé al wa? ⁸ Adì m'idə-si, à gangta kalangi ya kadi-dé. Ngà loki Ngon lə dow à ree lé, sé à kingə kadmɛɛ dɔnangi-ti nè ðan wa?

Gosta kí sobi dɔ Parisi dɛ kì njètaalambo

⁹ Jeju pa ta kì gosta idə-né ta dow-je kí nɔ-je kí dɛ ya d'oo rɔ-dé kì njéra né njururu nɔ Lubə-ti, adì 'nədi ndəgi dow-je. ¹⁰ Ɛ panè: Dingəm-je joo d'ow mɛɛ kəy-ti lə Lubə kɔ pa ta kì Lubə: Kì káre to Parisi ə ɛ kí káre to njètaalambo tɔ. ¹¹ Parisi lé, ɔ taá ðá pa ta kì Lubə mɛɛ-é-ti panè: I Lubə, m'ra-i oiyo kɔ mə lé, m'titi-nɔ kì ndəgi dow-je kí to njéɓogi-je, njéra né kí njururu al-je, kì njérakaya-je kin al, əse m'titi-nɔ kì njètaalambo kí ɔ kan al rəm. ¹² Mɛɛ Dimasi káre lé, m'ɔgi rɔ-m nékuso kì man kɔy nja joo-joo, ðá mɛɛ nékingə-m-je-ti lay ya m'adi-i káre dan dɔgi-ti dɔgi-ti rəm tɔ. ¹³ Ngà njètaalambo lé, ɛ ɔr rɔ-é ɔ ngərangi, ə ndigi kitə kəm-é kì taá koo lo kì dɔrɔ-ti al; ngá ɛ tində kàdì-é ə panè: Əy! Lubə lə-m, 'oo kəmtondoo lə-m, mə lé m'to njèramajal. ¹⁴ †Jeju təl panè: ooi maji; dingəm kinlé Lubə ɔr ta dɔ-é-ti ðá ɛ təl kì mɛɛ kəy-ti liə, ngà Parisi lé ðá ta nɔy dɔ-é-ti. Kɔ dow kí ɔji rɔ-é lé, d'a kulə dɔ-é nangi ə ɛ kí sol dɔ-é ðá d'a kitə dɔ-é taá tɔ.

Jeju tɔr ndi-é dɔ ngan-je-ti kí sɛ-sɛ

Mat 19:13-15; Mar 10:13-16

¹⁵ Ngan-je kí bər ya kàrè dow-je 'ree sə-dé rɔ Jeju-ti kadi ində ji-é dɔ-dé-ti. Ngà loki njéndó né-je liə d'oo né kin bè lé, 'kɔl sə-dé. ¹⁶ Rəmə Jeju adì 'ree kì ngan-je lé rɔ-é-ti ə panè: «Inəi ngan-je adì 'ree rɔ-m-ti, ði ɔgi-dé al, kɔtələ kɔɓe lə Lubə tɔ kɔ dow-je kí 'tanɔ sə-dé bè.

† 18:14 18:14 Mat 23:12; Luk 14:11

¹⁷ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi. Dow kí ndigi kɔbe lə Lubə titi-na kí ngon kí se ndigi-né kin al lé à kow-ti nda bè al.»

*Dingəm kí njénékingə
Mat 19:16-30; Mar 10:17-31*

¹⁸ 'Boy lə jipi-je káre dəji Jeju panè: «Dow kí maji kí njéndó dow-je né, ri b́a m'a ra b́a m'a kisi-né kəm sartagangi wa?» ¹⁹ Bəba Jeju ilə-é-ti panè: «Kdɔ ri b́a i b́a-m dow kí maji wa? Dow kí maji goto, Lubə ya k̀ kár-é é maji. ²⁰ 'Gə ndukun-je lə Lubə gow: “'A ra kaya al, 'a tɔl dow al, 'a bɔgi al, 'a tətɪ ta kí ndángi al, 'a tətɪ kagi bɔbi-i k̀ kɔ-i.”» ²¹ Dingəm lé ilə-é-ti panè: «Basa-m-ti nɔ ya m'tɔl rɔ-m go né-je-ti kinlé lay.» ²² Loki Jeju oo ta-je liə bè lé, idə-é panè: «Né káre nal-i b́əy: “'Ndogi nékingə-i lay ə 'lɔbi là-é njéndoo-je, rəmə ndɔ-é 'a kingə n̩a dɔrɔ-ti; ə 'ree un go-m.”» ²³ Ngà loki ɛ oo ta-je kin bè lé rɔ-é atɪ-é kanana, kdɔ ɛ to njénékingə kí n̩a. ²⁴ Loki Jeju oo kí rɔ-é atɪ-é lé, ɛ idə dow-je panè: «Kadi njénékingə-je d'ow kɔbe-ti lə Lubə lé, to né kí ng̩a n̩a. ²⁵ Kadi jambal dəə bə libri-ti lé to né kí ng̩a n̩a ya, ngà kadi njénékingə ow kɔbe-ti lə Lubə lé to né kí ng̩a itə-é b́əy.» ²⁶ Ngà loki dow-je d'oo ta kí ɛ pa kinlé bè rəmə 'panè: «Tò bè ngà n̩a b́a à kaji wa?» ²⁷ Jeju ilə-dé-ti panè: «Né kí dum dɔ dow-je kinlé, à dum Lubə al.» ²⁸ Rəmə Piyər un ta dəji-é panè: «Yən, jɛ kinlé, j'tusi né-je lə-ji j'ing̩ə b́a j'un go-i tin.» ²⁹ Bəba Jeju idə-é panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi. N̩a-n̩a kí ing̩ə kəy liə, əse ne-é əse ngankɔ-é-je, əse njékoji-é-je əse ngan-é-je kdɔtalə kɔbe lə Lubə lé, ³⁰ à kingə né-é dɔ-ti n̩a dɔkaglo-ti kí ngɔsnè kin rəm, b́a à kiskəm sartagangi dɔkaglo-ti kí à ree lé rəm tɔ.»

Nja mutə kí Jeju pa ta kí dɔ koy-é-ti
kì dɔ tɔsi ndəl-ti liə

Mat 20:17-19; Mar 10:32-34; Luk 9:22,44-45

³¹ Jeju ɓa njéndó né-je liə kí dɔgi gidi-é joo rɔ-é-ti ɓá idə-dé panè: «Yən, j'isi j'ɔwi ki ɓebo Jorijaləm-ti ə ta-je lay kí njépata-je kí ta Lubə-ti 'ndàngi sɔbi dɔ Ngon lə dow lé, né-é à ra né. ³² Kdɔtalə d'a kilə-é ji dow-je-ti kí 'to jipi-je al, kadi d'a sɔki-é, d'a taji-é, d'a tubə yoro kəm-é-ti, ³³ d'a tində-é kɔ ndəy marɔw ɓəy ɓá d'a tɔl-é. Ə ndɔ kí njəkungi-ti mutə rəmə, à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ.» ³⁴ Ngà né kàre ya kàrè njéndó né-je 'gə mɛɛ ta-ti kinlé al; mɛɛ ta-je kinlé toki ɓɔyɔ sə-dé dɔ-é bè ya, adi 'gə né kí Jeju pa ta dɔ-ti lé al.

Jeju adi njəkəmtɔ oo lo

Mat 20:29-34; Mar 10:46-52

³⁵ Loki Jeju ində dɔ ɓebo Jeriko ngɔsi lé, njəkəmtɔ kàre isi ngangɔ rəbi-ti nɔɔ, isi koy-né. ³⁶ Rəmə loki ɛ oo ndi kosi dow-je kí d'isi dəə taá lé, ɛ dəji-dé né kí ra né. ³⁷ Ngà ɓá dɛ d'idə-é 'panè to Jeju kí Najaretɔ-ti ɓá dəə. ³⁸ Beɓa ɛ ilə ɓɔbi ndi-é nangɔ nɔ panè: «Jeju kí ngonka Dabidi, 'oo kəmtondoo lə-m.» ³⁹ Dɛ kí d'ɔw 'nɔjiyə nɔ Jeju-ti kete lé, 'ndàngi-é ə d'idə-é kadi uti ta-é, ngà ɛ ilə ɓɔbi ndi-é nangɔ nɔ kɔ tɔgi-é itə kí kete lé ya ɓəy panè: «Ngonka Dabidi, 'oo kəmtondoo lə-m ɓoo.» ⁴⁰ Rəmə Jeju təl ɔ nangɔ ə un ndu kadi 'ree siə rɔ-n'è-ti, ə loki njəkəmtɔ ree rəmə, Jeju dəji-é panè: ⁴¹ Ri ɓá i 'ndigi kadi m'ra m'adi-i wa? E ilə-é-ti panè: «'Babe, kəm ya 'adi təl oo lo.» ⁴² Beɓa Jeju idə-é panè: «'Oo lo, kadmɛɛ lə-i aji-i.» ⁴³ Tajinati nè ya ɛ oo lo adi ɛ un go Jeju ə ɔsi gajɔ Lubə taá-taá. Kosi dow-je lay kí d'oo né kinlé, 'tɔy Lubə tɔ.

19

Ta kí sɔbi dɔ Jeju dɛ kɪ Jase

¹ Luki Jeju ɔw mɛɛ ɓebo Jeriko-ti ɔ isi ində dan ɓe gangi, ² rəmə, oo dingəm kɪ njènékingə kɪ ri-é lə Jase, to njèkun dɔ njétaalambo-je. ³ Ɛ sangi kadi n'oo se ná ɓá to Jeju lé wa? Ngà kosi dow-je ra adi ɛ asi kadi oo-é al, kdɔtalə ɛ to dow kɪ ɔɔji. ⁴ Beɓa ɛ ay ngɔdi kete ɔw al dɔ kote-ti kdɔ kadi n'oo Jeju, kdɔtalə ɛ à də lo-é-ti nɔɔ. ⁵ Luki Jeju ɔw tɛɛ lo-é-ti kinlé, un kəm-é kɪ taá idə-é panè: Jase, 'risi nangi kalangi, kdɔtalə tò kadi m'to ɓe lə-i ɓone. ⁶ Beɓa Jase ur nangi lɔw-lɔw ree uwə-é kɪ rɔ-é-ti kɪ rɔnəl. ⁷ Luki dow-je d'oo né kin bè lé, dɛ lay ya 'tún ta 'panè: Ooi, Jeju lé, ɔw tò ɓe lə dow kɪ njeramajal. ⁸ Ngà Jase j̄ a taá nɔ 'Baɓe-ti idə-é panè: 'Baɓe, 'oo bè, nékingə-m lé, m'a kay dana lo joo ɔ m'a kadi kɪ gin káre njéndoo-je, ɔ kinə m'taa né ji dow-ti kɪ ndangi kare rəmə, m'a təl kadi-é né-é kinlé sɔ ngá. ⁹ Beɓa Jeju idə-é panè: Kaji ree mɛɛ kəy-ti kin ɓone, kdɔtalə dow kinlé, to ngon kà Abrakam tɔ. ¹⁰ †Kdɔtalə Ngon lə dow lé ree kadi n'sangi nja dow-je kɪ 'nay kdɔ kadi n'aji-dé.

Gosta kɪ sɔbi dɔ mbal là kɪ dɔgi

Mat 25:14-30

¹¹ Luki dow-je d'a d'oo ta-je kin bè lé, Jeju ilə gosta káre dɔ-ti. Kdɔtalə ɛ a ngosi kɪ ɓebo Jorijaləm, adi dow-je 'gir 'panè kɔɓe lə Lubə lé, à ree tajinati nè ya ngá. ¹² Adi Jeju panè: Dow káre bè, to dow kɪ gin ngar-ti, isi ɔw kɪ mba-ti dɔnangi-ti kɪ say nɔ, kdɔ kadi d'ɔw d'ulə jɔgi ngar dɔ-é-ti, ɓá à təl ɓəy. ¹³ Ɛ ɓa ngannjékullə-je liə dɔgi dan madi-dé-je-ti ɔ adi ná-ná dan-dé-ti mbal là káre-káre ɓá idə-dé panè: ɔwi, 'təli-né ji-si sar kadi m'təl

† 19:10 19:10 Mat 18:11

m'ree-né. ¹⁴ Ngà dow-je kí mœœ ðe-ti liø d'ɔsi-é kî ta adi d'ulø dow-je kí 'to takøm-dé kadi d'ow d'idø-dé 'panè: Jø j'ndigi kadi dow kin ð-ji al. ¹⁵ Bè ya kàrè d'ulø jøgi ngar dɔ-é-ti. Loki ø tøl ree lé, ø adi 'ba ngannjékullø-je kí adi-dé là lé kadi 'ree rɔ-é-ti, kdo kadi n'oo se dow káre ingø man-é dɔ-ti kandangi-kandangi wa? ¹⁶ Beba ngonnjékullø kí dɔsaj ree panè: 'Ba-m, mbal là lø-i kí adi-m lé, m'tøl-né ji-m adi m'ingø mbal là dɔgi. ¹⁷ 'Ba-é panè: Oiyø! 'To ngonnjékullø kí maji! M'adi-i ðebo-je dɔgi kadi ow kî tógi dɔ-ti, kdo 'to njèra né kí tɔgrɔ-ti mœœ né-ti kí ndœ bè. ¹⁸ Ngonnjékullø kí njèkungi-ti joo ree panè: «'Ba-m, mbal là lø-i kí 'adi-m lé, m'tøl-né ji-m adi m'ingø mbal là m̃.» ¹⁹ Beba 'ða-é idø-é panè: «I kàrè, m'adi-i ðebo-je m̃ kadi ow kî tógi dɔ-ti to.» ²⁰ Ngonnjékullø kí rangi ree panè: «'Ba-m, mbal là lø-i lé ya é m'dɔɔ takubi-ti tin.» ²¹ M̃ m'ðøl-i, kdo i lé 'to dow kí 'nga ña; adi né kí to i ðá ungi al kàrè, i ɔy rø m, ko kí to i ðá 'dubi al kàrè i ijø rø m. ²² Beba 'ða-é idø-é panè: «I ngonnjékullø kí maji al kan! Ta kí ta-i-ti ya m'ngangi-né ta dɔ-i-ti. I 'gø kí m'to dow kí m'nga ña, adi né kí to m̃ ðá m'ungi al kàrè, m'ɔy rø m, ko kí to m̃ ðá m'dubi al kàrè, m'ijø rø m, ²³ ngà kdo ri ðá 'ow 'ilø mbal là lø-m køy ngø m là-ti kdo kadi m'tøl m'ree ø m'ɔr kî man-é dɔ-ti al wa?» ²⁴ Go-ti, idø dow-je kí d'ə lo-é-ti nɔɔ panè: «Œti 'taai mbal là kí ji-é-ti kin adi ø kí ow kî mbal là dɔgi kinlé dɔ-ti.» ²⁵ Dœ d'ilø-é-ti 'panè: «'Bafø, ø ow kî mbal là dɔgi ngá.» ²⁶ †Rø mø ø tøl panè: «Ooi maji, m'a kidø-si røsi; dow kí né tò ji-é-ti ðá d'a kadi-é kí rangi dɔ-ti, ngà dow kí né goto ji-é-ti lé, ø kí ji-é-ti lé ya kàrè d'a taa.»

²⁷ †Go-ti, ø panè: «Njéba-je lø-m kí 'ndigi kadi m'ɔ-

dé al lé 'reei sə-dé ə 'tijəi mindi-dé takəm-m-ti nè ya.»
²⁸ Loki Jeju pa ta-je kin bè lé, ɔti usi kete nɔ̀ njéndó né-je-ti liə ə d'ɔw kɪ ɓebo Jorijaləm-ti.

*Kɔw Jeju ɓebo Jorijaləm-ti
 Mat 21:1-9; Mar 11:1-10; J̄a 12:12-19*

²⁹ Loki d'ɔw 'tɛɛ ngosi kɪ ɓe kí Betpaje, kɪ ɓe kí Betani kí tò kàdì mbal-ti kí 'ɓa-é mbal k̄a kagi olibiye-je lé, Jeju ulə njéndó né-je liə joo ³⁰ panè: «Ɔwi mɛɛ ngonɓe-ti kí nɔ̀-si-ti kin. Loki ɔwi 'tɛɛ-ti lé, a kingəi ngon koro kí dow al-é al ɓəy kí 'tɔ-é nangi, ə 'tuti-é 'reei siə adi-mi.»
³¹ Kinə dow dəji-si panè se 'tuti-é kɔɔ ri wa rəmə, idəi-é 'pai-nè: «'Babe ɓá ge ngon koro lé.» ³² Dɛ kí Jeju ulə-dé lé, d'ɔti d'ɔw rəmə, d'oo né-je titi kí Jeju idə-dé-né lé ya tɔ. ³³ Loki 'tuti ngon koro lé rəmə, 'ɓa-é-je 'dəji-dé 'panè: «'Tuti ngon koro lé kɔɔ ri wa?» ³⁴ Dɛ d'ilə-dé-ti 'panè: «'Babe ɓá ɔw ndoo ngon koro lé.» ³⁵ Beɓa dɛ 'ree siə d'adi Jeju, ə 'labi kubi-je lə-dé gidì-é-ti ɓá d'adi Jeju al isi dɔ-ti. ³⁶ Loki Jeju ɔti isi ɔw lé, dow-je 'labi kubi-je lə-dé dɔ rəbi-ti nɔ̀-é-ti taá-taá. ³⁷ Loki ɛ ree tɛɛ ngosi kɪ ɓebo Jorijaləm, rəbi-ti kí j̄ dɔ mbal k̄a kagi Olibiye-je-ti ɔw kɪ mɛɛ ɓebo-ti kinlé, kosi njéndó né-je lay ya rɔ-dé nəl-dé adi d'ɔsi gaji Lubə kɪ ndi-dé kí boy-boy kɔɔtalə nékɔji-je lay kí d'oo lé. ³⁸ Dɛ 'panè:

«Kadi Lubə tɔr ndi-é dɔ ngar-ti kí njèree kɪ ri 'Babe, lapiya tò mɛɛ dɔrɔ-ti, riɓa tò mɛɛ lo-je-ti kí taá nu.»

³⁹ Rəmə, Parisi-je kí dan-ti-je kí d'a dan kosi dow-je-ti nɔ̀ɔ lé d'idə Jeju 'panè: Njéndó dow-je né, i 'ndangi njéndó né-je lə-i lé ɓane. ⁴⁰ Ngà Jeju ilə-dé-ti 'panè: Adi m'idə-si rəsi. Lé dɛ d'uti ta-dé kàrè, ər-je ya d'a tur kəə!
⁴¹ Loki Jeju ɔw tɛɛ ngosi kɪ ɓebo Jorijaləm lé, un kəm-é oo-né ɓebo lé rəmə, nɔ̀ kɔɔ ta liə panè: ⁴² əy! ɓebo Jorijaləm, toki lé dow-je lə-i 'gə né kí d'a ra kadi lapiya

tò rəmə lé! Ngà kí ngəsnè-ti kinlé, to kí ɔɔɔ sə-dé dɔ-é. ⁴³ Nɔɔ-je madi ɔw ree nɔɔ lé, njéba-je lə-si d'a kɔr gali dɔ-si-ti, d'a kilə-nə gəə dɔ-si sipi kɔɔ kuti-si lo-ti nduki-nduki, ⁴⁴ d'a tuji-si puku-puku, kɔ bebo lə-si burə, ər káre ya kàrè d'a kinə kadɔ tò dɔ madi-é-ti mɛɛ bebo-ti lə-si al, kdɔtalə dɔkaglo kí Lubə ree-né rɔ-si-ti kɔɔ ra-né sə-si lé, səi 'gəi al.

*Ta kí sɔbi dɔ njéra gati takəy-ti lə Lubə
Mat 21:10-16; Mar 11:15-18; Jq 2:13-17*

⁴⁵ Go-ti, Jezu ɔw takəy-ti lə Lubə ə tubə njéragati-je. ⁴⁶ E idə-dé panè: 'Ndàngi 'panè: «Kəy lə-m lé, à to kəy pa ta kɔ Lubə. Ngà səi adi təl to kəy kisi njébogi-je.» ⁴⁷ †Nɔɔ-je lay ya Jezu ndó né dow-je takəy-ti lə Lubə. Rəmə njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɔ njéndó dow-je ndukun-je, kɔ 'boy-je lə jipi-je 'sangi kəm rəbi kadɔ 'tɔl-é. ⁴⁸ Ngà dɛ 'gə kəm rəbi kí d'a tɔl-é-né lé al, kdɔtalə dow-je lay ya d'oo ta-je liə kɔ rɔnəl nə.

20

*Ta kí sɔbi dɔ tɔgi lə Jezu
Mat 21:23-27; Mar 11:27-33*

¹ Nɔɔ káre bə, loki Jezu isi ndó né dow-je takəy-ti lə Lubə rəm, ilə mbɛ Poyta kí Maji adi-dé rəm lé, njékun dɔ njégugnə-je, kɔ njéndó dow-je ndukun-je, kɔ 'ngatɔgi-je lə jipi-je 'ree 'tɛɛ kɔy rɔ-é-ti, ² ə 'dəji-é 'panè: «I ya 'idə-ji adi j'oo. To nə bá adi-i tarəbi bá 'ra-né né-je kinlé wa? Nə bá adi-i tɔgi bá 'ra-né wa?» ³ Beba Jezu ilə-dé-ti panè: «Mə kàrè m'a dəji-si ta káre tɔ? ⁴ Idəi-mi, to nə bá ulə Jə adi ra dow-je batəm wa? To Lubə bá ulə-é əse to dow-je wa?» ⁵ Ngà dɛ 'təl 'pa-nə ta dan-dé-ti nɔm-nɔm 'panè: Kinə j'panè to Lubə bá ulə-é lé, ɛ à təl dəji-ji

† 19:47 19:47 Luk 21:37

panè: «Ngà kɔɔ ri b́a adi-é m̃ẽe-si al wa? ⁶ ǝ kinə, j'idəi-é j'painè to dow-je b́a d'ulə-é kàrè, kosi dow-je lay ya d'a tilə-ji k̀i ǝr tɔl-ji, kɔɔ d̃ẽ d'oo J̃a k̀i njèpata k̀i ta Lubə-ti.»
⁷ Beba d̃ẽ 'təl d'ilə-é-ti 'panè: «J̃ẽ j'gə njèkulə J̃a kadi ra dow-je bat̃em lé al.»
⁸ Jeju təl idə-dé panè: «Maji, ma ya kàrè nd̃a bè b́a m'a kidə-si dow k̀i adi-m tógi m'ra-né né-je kinlé al ya tɔ.»

Gosta k̀i sɔbi dɔ njérakullə m̃ẽe ndɔr nduu-ti k̀i 'to njém̃ẽndul-je

Mát 21:33-46; Mar 12:1-12

⁹ Go-ti, Jeju idə ta kosi dow-je k̀i gosta panè: «Dow káre bè uwə nduu, ǝ adi njérakullə-é-je d'uwə siə dɔ-é, b́a ɔti ɔw mba k̀i tó-é uu. ¹⁰ Loki nay kijə kandi nduu asi rəmə, ǝ ulə ngonnjèkullə liə káre rɔ njérakullə ndɔr nduu-je-ti lé kadi d'adi-é k̀i liə ree-né adi-é. Ngà d̃ẽ 'tində ngonnjèkullə lé mbuki-mbuki ǝ 'tubə-é d'adi təl k̀i ji-é kare. ¹¹ Njèndɔr nduu lé ulə ngonnjèkullə k̀i rangi b̃əy rəmə, njérakullə ndɔr nduu-je lé, 'tində-é mbuki-mbuki, b́a 'taji-é ǝ 'tubə-é d'adi təl k̀i ji-é kare ya b̃əy. ¹² Ɔ̃ ulə ngonnjèkullə k̀i njèkungi-ti mutə b̃əy; ǝ rəmə d'adi-é d̀, b́a 'tubə-é dɔ-ti. ¹³ Beba 'ba njèndɔr nduu lé panè: “Ri b́a m'a ra wa? M'a kulə ngon-m k̀i m'ində-é dan kəm-m-ti kin ya, dɔmaji ǝ d'a b̃əl-é ngá.”
¹⁴ Ngà loki njérakullə ndɔr nduu-je d'oo ngon-é lé isi ree rəmə, d'idə-ña ta dan-dé-ti 'panè: “Ooi, ngon-é k̀i ndɔ-é à to njènéndubə lé ya ǝ ɔw ree ɔngi; adi j'toli-é kadi néndubə liə təl to k̀i lə-ji.”
¹⁵ Beba d̃ẽ d'uwə-é 't̃ẽe siə rangi m̃ẽe ndɔr-ti lé, ǝ tɔl-é. Beba Jeju panè: Ri b́a 'ba njèndɔr nduu-lé à ra sə-dé wa? ¹⁶ Ɔ̃ à ree ǝ à kadi 'tɔl njérakullə ndɔr nduu-je kinlé ǝ à təl k̀i ndɔr nduu lé kadi dow-je k̀i rangi.»

Loki kosi dow-je d'oo ta-je kin bè lé, 'panè: «To né kí à ra né bè nda al.»¹⁷ Ngà Jeju oo-dé géréré fá panè: Ta kí 'ndàngi 'panè: ər kí njékində kəy-je d'ilə piringi kogi, fá təl to ər kí maji kí sul kəy-ti kinlé kər mɛɛ-é to ri wa?¹⁸ Dow kí rá-rá kí tɛɛ usi dɔ ər-é-ti kinlé, rɔ-é à tóti dɛki-dɛki rəm, fá dow kí ər kinlé usi dɔ-é-ti kàrè à lər-é lər-lər rəm tɔ.

¹⁹ Njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kà njéndó dow-je ndukun-je 'sangɪ kadɪ d'uwə Jeju dɔkadɪ-é-ti kinlé ya, kdɔ dɛ 'gə kí ɛ pa gosta kinlé sobi-né dɔ-dé. Ngà dɛ 'bəl kosi dow-je.

Lambo lə Sejar

Mat 22:15-22; Mar 12:13-17

²⁰ Beba dɛ d'ində kəm-dé go Jeju-ti ə d'ulə njétən lo-je kí 'ra rɔ-dé ki dow-je kí ta lə-dé goto bè, kadɪ d'ingə ta madɪ ta Jeju-ti kadɪ d'ɔw-né siə nɔ njègangta-ti, njəkow kà tógi dɔ bə-ti, adi to gubərnər.²¹ Dɛ 'dəji-é ta kin 'panè: «Njéndó dow-je né, j'gə kí i lé 'to njèpata kí tɔgrɔ-ti rəm, 'isi 'ndó dow-je né kí njururu rəm, fá i 'ɔr kəm dow al rəm; ngà i 'isi 'ɔji dow-je rəbi lə Lubə kɔji kí tɔgrɔ-ti.²² Ən é idə-ji ta kin adi j'oo: “Koo-é-ti lə-i i ya bè lé, to tó-é kadɪ j'ugə lambo lə ngar Sejar əse to tó-é al wa?”²³ Ngà Jeju gə tagir kí maji al kí mɛɛ-dé-ti adi idə-dé panè:²⁴ «ɔji-mi kaa là káre adi-mi m'oo: “To dɔ ná kɪ ri ná fá tɔ-ti wa?”» Rəmə dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «To dɔ Sejar kɪ ri-é.»²⁵ Ngà fá ɛ təl idə-dé panè: «Né lə Sejar rəmə adi Sejar, ngà né lə Lubə rəmə adi Lubə tɔ.»²⁶ Ta-je kí ɛ pa adi dow-je lé, dɛ d'asi kingə ta madɪ dan-ti kdɔ kilə-né ta dɔ-é-ti al. Ta kí Jeju ilə-dé-ti lé, ɔr ndil-dé adi d'oo ta kí d'a pa al.

Ta kí sobi dɔ tɔsi ndəl kində lo tɛɛ

Mat 22:23-33; Mar 12:18-27; 1Kɔ 15

27 †Sadusi-je kí 'to dow-je kí 'naji panè dow-je kí d'oy d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ al lé, dɛ kí madi 'ree rɔ Jeju-ti 'dɔji-é ta 'panè: 28 Njéndó dow-je né, ta kí Moiyiji idə-ji ən: Kinə dow ta dené b́a oji siə ngon al b́əy ya ə oy rəmə, kadɪ ngonkɔ-é ta dené ndubə lé, ində-né ko njègoto-je lé. 29 Ngà kinə ngankɔ-nə-je siri je bè, b́a ɛ kí dɔsəy taa dené ʔ oji siə ngon al b́əy ya ə oy. 30 Ɔ́ kí njèkungi-ti joo kí taa dené ndubə lé kàrè bè ya rəm, b́a njèkungi-ti mutə kàrè bè ya rəm, 31 ə to bè-bè sar ngankɔ-nə-je kí siri lé d'oy-né nal koji ngon kí dené ndubə lé. 32 Bè ya dené-é kàrè oy-né go-dé-ti tɔ. 33 Ndo kí dow-je d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, dené kinlé, à to ne ná dan-dé-ti kí siri kinlé wa? Kdɔtalə dɛ 'taa-é ya siri lay. 34 Beba Jeju ilə-dé-ti panè: Dɔkaglo-ti kí b́one kin b́a dingəm-je k̀ dené lé 'taa-nə. 35 Ngà dɛ kí Lubə oo-dé adi d'asi tɔsi ndəl kində lo tɛɛ, kdɔ kisi dɔkaglo-ti kí à ree kinlé, d'a taa-nə al. 36 Dɛ d'a koy al ya sartagangi, kdɔtalə d'a tana k̀ malayka-je bè, dɛ d'a to ngan lə Lubə, kdɔ tɔsi kí d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ. 37 Kí sɔbi dɔ dow-je kí d'oy kí d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, loki Lubə pa ta k̀ Moiyiji dan pər-ti kí ɔ̀ dan kam-ti lé Moiyiji ba 'Babe, Lubə lə Abrakam, Lubə lə Isaki k̀ Lubə lə Jakobi. 38 Adi Lubə lé, to Lubə lə dow-je kí d'oy al, ngà to Lubə lə dow-je kí d'isi kəm. Kdɔtalə Moiyiji lé, gə kí dɛ lay ya d'isi kəm. 39 Beba dow-je kí ná-je dan njéndó dow-je ndukun-je-ti d'un ta 'panè: «Njéndó dow-je né, i 'pa ta maji nă.» 40 Rəmə gangi-é-ti kinlé b́o kadɪ 'dɔji-é ta-je kí rangi ya kàrè ra-dé al ngà.

*Ta kí sɔbi dɔ Kristi dɛ k̀ Dabidi
Mat 22:41-46; Mar 12:35-37*

† 20:27 20:27 Knj 23:8

⁴¹ Beɓa Jeju idə-dé panè: Kɔ ri ɓá 'panè Kristi* to ngonka Dabidi wa? ⁴² Kɔ Dabidi ya k̀i dɔ-é pa mɛɛ Pa-je-ti panè:

'Baɓe idə 'Baɓe lə-m panè: 'Isi dɔ jikɔl-m-ti nè ya,

⁴³ Sar kadi m'adi njéba-je 'təl-né lo kungi nja-i.

⁴⁴ Kinə Dabidi ɓa Kristi 'Baɓe lé, Kristi à to ngonka Dabidi ban ɓəy wa?

Mat 23:1-33; Mar 12:38-40

⁴⁵ Luki dow-je yəl mbi-dé d'a d'oo-né ta-je liə lé, ɛ idə njéndó né-je liə panè: ⁴⁶ Ooi go rɔ-si maji k̀i rɔ njéndó dow-je ndukun-je-ti. Kɔ dɛ lé nəl-dé kɔr gama k̀i kubi-je k̀i ngal puu-puu rəm, 'ndigi kadi dow-je 'ra-dé lapiya kunta-nə lokosi-je-ti rəm, 'ndigi lokisi-je k̀i kete mɛɛ kəykəwnə-je-ti lə jipi-je rəm, ɓá 'sangi lokisi-je k̀i nɔ dow-je-ti lo nékuso ra nəy-je-ti rəm tɔ. ⁴⁷ Dɛ 'kəə né-je k̀i mɛɛ kəy-je-ti lə njəngɔwkoy-je kər-kər ə 'pa ta k̀i Lubə d'adi ngal n̄n̄ kadi dow-je d'oo-dé-né. Ta k̀i gangi k̀i ngə n̄n̄ ya à ree dɔ-dé-ti.

21

Kadkare lə njəngɔwkoy

Mar 12:41-44

¹ Luki Jeju un kəm-é oo lo rəmə, oo njénékingə-je k̀i d'ow d'ilə kadkare-je lə-dé mɛɛ ku kilə kadkare-ti, ² ə oo njəngɔwkoy káre k̀i to dangi-ti ɔw ungi silə joo mɛɛ ku-ti lé tɔ. ³ Beɓa Jeju panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi k̀i njəngɔwkoy k̀i to njəndoo kanlé, adi né itə ndəgi dow-je lay kinlé. ⁴ Kɔ dɛ k̀i lay kinlé, to man dɔ né-je lə-dé k̀i tɔ mburuki-mburuki ɓá 'ree-né d'ungi mɛɛ ku kilə kadkare-ti. Ngà dené kanlé, né liə goto, adi to sɔy né k̀i à kuso kɔ kisi-né ya ɛ un lati adi tin.»

* 20:41 20:41 Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow k̀i Lubə mbəti-é.

*Ta kɪ dɔ kɔy-ti lə Lubə kɪ à tuji, kɪ ndɔ-je kɪ dɔbɔy-ti
Mat 24:1-5; Mar 13:1-37*

⁵ Dow-je kɪ dan-ti-je 'pa ta lə kɔy lə Lubə kɪ 'ra kɪ ɔr-je kɪ maji-maji adi ndole, kɪ né-je kɪ dow-je d'adi kadkare-ti kin, b́a Jezu panè: ⁶ Ndɔ-je madi ɔw ree nɔɔ, ɔ ndɔ-é-je-ti kinlé, né-je kɪ ooi kɪ kəm-si kinlé, d'a tɔsi tilə lay; ɔr káre ya kàrè d'a kinə dɔ madi-é-ti al.

⁷ Bɛba dɛ 'dɔji-é 'panè: Njèndó dow-je né, né kinlé à ra né ndɔ kɪ rá-ti ya wa? ɔ ri b́a à tɔji kadi j'gə kɪ né-je kinlé à ra né wa?

⁸ Jezu idə-dé panè: «Indəi kəmkaa dɔ rɔ-si-ti, adi dow-je d'ədi-si al. Kdɔ dow-je n̄a ya d'a kun ri-m kində dɔ-dé-ti kdɔ pa panè: “Dɛ ya 'to Kristi”, rəmə dɔkaglo n̄ay ngɔsi ngá ɛn. Uni go-dé al. ⁹ Lokɪ a kooi poy rɔ-je, kɪ kɔsi-n̄a ta-je rəmə, adi mɛɛ-si gangi man al, kdɔtalə né-je kin ya à ra né kete mɔki. Ngá lokɪ né-je kin ra né ya kàrè, tajinati nè bè ya à to dɔbɔy ndɔ lé al ya bɔy.» ¹⁰ Jezu təl pa go-ti panè: «Gin dow-je madi d'a kɪ rɔ kɪ gin dow-je madi, kɔbɛ káre à kɪ rɔ kɪ kɔbɛ kɪ káre. ¹¹ Dɔnangi à yəki yəki kɪ tɔ bəl n̄a rəm, bɔbo-je, kɪ mɔykosi-je à kusi kɪ lolo, b́a né-je kɪ tɔ bəl-bəl ya à ra né rəm, b́a nékɔji-je kɪ tɔ bəl n̄a-n̄a à tɛɛ dɔrɔ-ti rəm tɔ. ¹² Ngá kete bɔy b́a kadi né-je kin ra né lé, d'a kuwə-si, d'a kulə kəm-si ndoo, d'a kow sə-si kəykəwn̄a-je-ti lə jipi-je, d'a kungi-si dangay-ti, d'a kow sə-si n̄ɔ ngar-je-ti, kɪ n̄ɔ gubərnər-je-ti kdɔ ta lə-m. ¹³ Né kinlé à ra kadi ingəi kəm lo 'pai-né ta kɪ sobi dɔ-m adi dow-je. ¹⁴ †Ooi maji, ta kɪ à pai kdɔ kɔri-né ta dɔ-si-ti lé, 'laji dɔ-ti kete al. ¹⁵ Kdɔtalə m̄a ya m'a kadi-si gosi, kɪ à dum dɔ njéba-je lə-si lay rəm, b́a m'a kadi-si ta kɪ a pai ɔ d'a kasi naji al rəm tɔ. ¹⁶ Njékoji-si-je, kɪ ngankɔ-si-je, kɪ noji-si-je, kɪ nam-si-je ya d'a kun

† 21:14 21:14 Luk 12:11,12

dɔ-si, ɐ d'a kadi 'tɔl dow-je n̄a dan-si-ti. ¹⁷ Dow-je lay ya d'a kɔsi-si k̄i ta kɔɔ ta lə-m ya, ¹⁸ ngà bəl dɔ-si káre ya kàrè à kɔr kusi kɔgi al. ¹⁹ Kuwə rɔ ngà b́a ndil-si à kaji-né. ²⁰ Loki ooi ḱi asgar-je 'gəə dɔ bebo Jorijaləm rəmə, kadi 'gəi maji; tuji liə n̄ay ngosi. ²¹ Beba kadi dow-je ḱi d'isi dɔnangi Jude-ti, d'ay d'ow dan mbal-je-ti; ɐ de ḱi d'isi m̄eə bebo Jorijaləm-ti rəmə, kadi 't̄eə kɔgi, b́a dow-je ḱi d'a ndɔrɔ-je kàrè, kadi 'təl 'ree m̄eə bebo Jorijaləm-ti gogi al ngá rəm tɔ. ²² Kɔtɔlə ndɔ-je kinlé à to ndɔ dalba, bè kɔɔ kadi ta-je lay ḱi 'ndangi m̄eə mbete-ti lə Lubə lé, né-é ra né. ²³ Ə m̄eə ndɔ-é-je-ti kin, tuji ḱi à kusi dɔ dené-je-ti ḱi njésəm k̄i de ḱi d'isi d'adi mba ngan-je à tò ban ɛn ə! Kɔtɔlə k̄i ḱi n̄a ya à kusi dɔnangi-ti kin rəm, b́a wɔngi à ra Lubə dɔ dow-je-ti kin rəm tɔ. ²⁴ Dow-je ḱi m̄eə bebo-ti kinlé d'a koy yo kiyərɔ rəm, d'a kuwə de ḱi n̄a-je kɔɔ kɔw ra-dé b̄ə-ti dan gin dow-je-ti lay. Ə bebo Jorijaləm rəmə, gin dow-je ḱi 'to jipi-je al d'a mbəjrə nja-dé-ti sar kadi dɔkaglo lə dow-je ḱi 'to jipi-je al kin asi-né.»

²⁵ † «Né-je ḱi tò bəl-bəl ya à ra né kəm kàd̄i-ti, k̄i kəm n̄ay-ti, k̄i kəm kərwəj-je-ti; ká babo ḱi à ba wuu-wuu k̄i man-é ḱi à tal bum-bum ya à ra kadi gin dow-je ḱi dɔnangi-ti nè lay ya, bəl à kində bandi-dé bati gangi. ²⁶ Tógi-je ḱi dɔrɔ-ti à yəki, adi dow-je ḱi d'a kisi gir dɔ né-ti ḱi à ree dɔ dɔnangi-ti kinlé, bəl ya à tɔl-dé. ²⁷ † Bəy b́a d'a koo Ngon lə dow à kisi ree dan kilndi-ti k̄i tógi, k̄i riba ḱi n̄a. ²⁸ Loki ooi né-je kin ulə gin kadi ra né rəmə, adi m̄eə-si nda kay, ɐ adi dɔ-si tò k̄i taá, kɔtɔlə n̄ay ngosi kadi Lubə taa-si ilə-si taá.» ²⁹ Go-ti, Jeju pa sə-dé ta k̄i gosta panè: «Ooi kagi kote ɐ ooi ndəgi kagi-je

† 21:25 21:25 Ntd 6:12,13 † 21:27 21:27 Ntd 1:7

kí lay tɔ. ³⁰ Lókí ooi mbi kagi-je isi iti rəmə, səi 'gəi kí n̄ay ɓà n̄ay ngosi. ³¹ Bè ya tɔ, lókí ooi kí né-je kinlé isi ra né rəmə, kadi 'gəi kí kɔɓe lə Lubə n̄ay ngosi tɔ. ³² Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí dow-je kí d'isi kəm nè kin d'a koy lay al ya né-je kinlé à ra né. ³³ Dɔra-je kì dɔnangi kin d'a goto, ngà ta-je lə-m lé à goto al ya sartangani.»

³⁴ «Indəi kəmkaa dɔ rɔ-si-ti, nè nékuso kí mbə-ti-je, kì ra gɔyibi, kì mɛɛ kə kəkəkə kɔɔ né-je kí dɔnangi-ti nè à k̄i ra-si kadi mɛɛ-si ɷ oy səl dɔ rɔ-si-ti, kadi ndɔ kin ɷ ubə-si nangi busi. ³⁵ Ndɔ kinlé, dow-je kí dɔnangi-ti nè lay ya à kubə-dé nangi busi tokì gum kí kilə kin bè. ³⁶ Ón é isi kəm dɔ rɔ-si-ti ə 'pai ta kì Lubə kì ndɔ-je lay kɔɔ kadi ingəi tógi 'tɛɛi-né kɔgi ta né-je-ti lay kí ɔw kì ra né kinlé rəm, kadi ɶi-né takəm Ngon lə dow-ti rəm tɔ.»

³⁷ †Kada lé, Jeju ndó dow-je né takəy-ti lə Lubə ə ndɔɔ rəmə, lo tɔ-é tɔ dɔ mbal-ti kí 'ɓa-é mbal kə kagi Olibiye-je-ti tɔ. ³⁸ Dow-je lay ya 'tɛɛ kì ndɔge ra-ti d'ɔw rɔ-é-ti takəy-ti lə Lubə kɔɔ koo ta liə.

22

Ta kí dɔ kun dɔ Jeju-ti

Mat 26:1-16; Mar 14:1-16

¹ Lókí ndɔ ra n̄ay kí 'ra kì mbə kí əm goto-ti kí 'ɓa-é Paki n̄ay ngosi lé, ² njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kì njéndó dow-je ndukun-je 'sangi kəm rəbi tɔl Jeju. Ngà dɛ 'ɓəl kosi dow-je.

³ Bəɓa Sata ur mɛɛ Judasi-ti kí 'ɓa-é Iskariyoti kí to kí káre dan njéndó né-je-ti lə Jeju kí dɔgi gidi-é joo lé, ⁴ adi ɔw ingə njékun dɔ njégugnə-je, kì njékun dɔ njéngəm takəy lə Lubə, adi d'ɔji-n̄a ta dɔ kəm rəbi-ti kí kadi n'ilə-né Jeju ji-dé-ti. ⁵ Bəɓa rɔ-dé nəl-dé n̄a adi d'un

† 21:37 21:37 Luk 19:47

mindì-dé kadi d'adi-é là. ⁶ Judasi lé ndigi ə ulə gin sangi kəm rəbi kí kadi n'ilə-é-né ji-dé-ti kadi kosi dow-je 'gə lo-é al.

Jeju ində gin nékuso nam

Mat 26:17-30; Mar 14:12-25; 1Kɔ 11:23-29

⁷ Ndo ra nay kí 'ra kì mbə kí əm goto-ti kí to ndo kí tò kadi d'ilə-né məsi ngonbati ra nay Paki nangi asi. ⁸ Ə Jeju ulə Piyər-je kì Ja panè: «Ɔwi, 'rai nékuso Paki kete kdo kadi j'owi j'usoi.» ⁹ Dɛ 'dəji-é 'panè: Lo kí rá b́a i 'ndigi kadi j'ra nékuso Paki lé titi j'adi-i wa? ¹⁰ Jeju ilə-dé-ti panè: «Ooi bè, loki ɔwi mɛɛ bəbo-ti lé, a kingəi dingəm kí uti gùm man, rəmə 'ndoli go-é ɔwi mɛɛ kəy-ti kí ɛ à kow-ti, ¹¹ ə idəi njəkəy lé 'painè: “Njəndó dow-je né panè j'dəji-i sé mɛɛ kəy kí rá b́a n'a kuso né Paki-ti kì njəndó né-je lə-n'è wa?” ¹² ə ɛ à kɔji-si kəy káre kí mɛɛ-é tati pəl-pəl kí tò do madi-é-ti taá, kí né-je lay tò-ti; lo kin b́a a rai nékuso titi.» ¹³ Bəba dɛ d'ɔti d'ow rəmə, d'ingə né-je lay titi kí Jeju idə-dé-né lé ə dɛ 'ra nékuso Paki lé.

¹⁴ Loki dɔkàdì kuso né Paki asi lé, Jeju isi ta nékuso-ti kì njəkowkulə-je liə. ¹⁵ Rəmə ɛ idə-dé panè: M'ndigi n̄a kadi m'uso sə-si né Paki kete tá-je m'ingə kɔ! ¹⁶ Bəba m'a kidə-si rəsi kí m'a kuso sə-si gogi al ya sar kadi kɔr mɛɛ-é kí aa njay tò-né kɔbɛ-ti lə Lubə. ¹⁷ Bəba ɛ un kobi kí man nduu tò-ti, ra oiyo Lubə ə panè: 'Taai, ə umi surum-surum. ¹⁸ ə m'a kidə-si rəsi. Kì nè kow ki kete kinlé, m'a kay man nduu kin gogi al ya sar kadi kɔbɛ lə Lubə ree-né.

¹⁹ Go-ti, ɛ un mbə, ə ra oiyo Lubə b́a uwə gangi dana adi-dé ə panè: Ƽ kinlé to daji rɔ-m kí to kí kadi kdo ta lə-si, 'rai bè-bè kadi mɛɛ-si ole-né dɔ-m-ti. ²⁰ Bè ya tɔ, go né kuso-ti lé ɛ un kobi kí man nduu tò-ti ə panè: Ƽ

kinlé to məsi-m, məsi kulənoji kí sigi kí Lubə adi ungi kogi kɔɔ ta lə-si.

²¹ Ngà ooi, njèkun dɔ-m lé isi sə-m ta nékuso-ti nè. ²² Beɓa Ngon lə dow à koy titi kí Lubə ɔji-né, ngà tuji ɓá à kusi dɔ dow-ti kí njèkun dɔ-é lé. ²³ Beɓa de 'dɔji-nə ta dan-dé-ti yó ki nè 'panè sé nà ya dan-dé-ti ə à ra né kin wa?

Se nà to kí boy nà wa?

Jq 13:2-17; Mat 18:1-4; Mar 10:35-45

²⁴ †Go-ti, njéndó né-je lə Jeju 'gaki-nə dɔ ta-ti kí sɔbi dɔ dow kí à to kí boy nà dan-dé-ti. ²⁵ Adi Jeju idə-dé panè: Ngar-je kí njékò gin dow-je kí gay-gay kí dɔnangi-ti nè lé, d'ulə kəm dow-je ndoo nà ə 'boy-je kí njékow kà tógi dɔ dow-je-ti lé, d'adi dow-je 'ba-dé «Njéramaji-je.» ²⁶ ††Səi rəmə à tò bè dan-si-ti al. Ngà kadi dow kí to 'boy nà dan-si-ti lé, təl rɔ-é titi ngon kí nde bè ə kadi njékɔbe dɔ madi-é-je-ti lé, təl njérakullə kadi-dé. ²⁷ †Njékisi ta nékuso-ti ɓá to kí 'boy əse njékadi nékuso ɓá to kí 'boy wa? To njékisi ta nékuso-ti ya al wa? Ngà mə ɓá m'isi dan-si-ti titi njérakullə kadi-si bè.

²⁸ Səi rəmə, səi 'toi njékuwə rɔ-si ngə kində rɔ-si kɔ-ti natɪ sə-m. ²⁹ Gin-é kin ɓá titi kí Bɔbi-m uwə-né dɔ kɔbe adi-m lé, mə m'uwə dɔ kɔbe m'adi-si tɔ. ³⁰ †Kɔdɔ kadi mɛɛ kɔbe-ti lə-m lé, usoi sə-m rəm, ayi sə-m rəm, ɓá a kisi dɔ kalikɔbe-je-ti kɔɔ gangta dɔ gin Israyel-je-ti kí dɔgi gidi-é joo lé rəm tɔ.

Jeju idə Piyər panè n'a naji kí n'gə-n'è al

Mat 26:31-35; Mar 14:27-31; Jq 13:37-38

† 22:24 22:24 Mat 18:1; Mar 9:34; Luk 9:46 † 22:26 22:26 Mat 23:11; Mar 9:35 † 22:26 22:26 Mat 20:25-27; Mar 10:42-44 † 22:27 22:27 Jq 13:12-15 † 22:30 22:30 Mat 19:28

³¹ 'Babe panè: Simɔ, Simɔ! 'Oo, Sata dəji na kadi n'siyə-si titi kɪ dow siyə-né ko kin bè. ³² Ngà ma m'pa ta kɪ Lubə kɔ ta lə-i, kɔ kadi kadmɛɛ lə-i təl yay al. ə i rəmə, loki 'a təl ree rɔ-m-ti gogi lé, 'mbusi nja ngankɔ-i. ³³ Piyər lé idə-é panè: 'Babe, m'isi dɔ nja-m-ti kadi lé, to dangay kàrè m'ɔw-ti sə-i rəm, to koy kàrè m'oy sə-i nati rəm. ³⁴ Bəba Jeju ilə-é-ti panè: Piyər, 'oo maji, ɓone kin ya 'a naji panè 'gə-m al 'gə-m al ya nja mutə ɓá kunjə à nɔ ɓəy.

Ta kɪ dɔ là-ti kɪ dɔ mbu-ti, kɪ dɔ kiyərɔ-ti

³⁵ †Bəba Jeju idə-dé ɓəy panè: Ndɔki m'ulə-si é ɔwi kɪ mbu là al rəm, uni mbu kɔw mba al rəm, ɓá ɔwi kɪ saba al rəm lé se né madi nal-si wa? Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: Né ya kàrè nal-ji al. ³⁶ E təl idə-dé panè: Ngà kɪ nè kinlé, dow kɪ ɔw kɪ mbu là rəmə, kadi un, ɓá dow kɪ ɔw kɪ mbu kɔw mba kàrè kadi un tɔ; ngà dow kɪ kiyərɔ liə goto rəmə, kadi un kubi kul liə ndogi ə ndogi-né kiyərɔ káre. ³⁷ M'idə-si rəsi, ta-je kɪ 'ndangi mɛɛ mbete-ti kɪ aa njay lé, tò kadi né-é tɛɛ dɔ-m-ti ya. 'Ndangi 'panè: «'Tidə-é dan bokaya-je-ti.»

Adi ta-je kɪ 'ndangi sobi dɔ-m lé, né-é à ra né ya.

³⁸ Rəmə njéndó né-je 'panè: 'Babe, 'oo kiyərɔ ə ra joo tin. ə ɛ ilə-dé-ti panè: J'adi ta kin asi bè.

Jeju ɔw dɔ mbal ka kagi Olibiye-je-ti

Mat 26:36-46; Mar 14:32-42; Jq 18:1-2

³⁹ Bəba Jeju tɛɛ mɛɛ ɓebo-ti isi ɔw dɔ mbal ka kagi Olibiye-je-ti titi kɪ ɛ ɔw-né kete-kete ə njéndó né-je liə d'un go-é.

⁴⁰ Loki 'ɔw tɛɛ lo-é-ti lé, ɛ idə-dé panè: «'Pai ta kɪ Lubə kɔ kadi nənɔ tɛɛ dɔ-si-ti rəmə usi al.» ⁴¹ Rəmə

† 22:35 22:35 Mat 10:9,10; Mar 6:8,9; Luk 9:3; 10:4

Ʒ ɔw rɔ-é ngərəngi asi kilə ər ji káre, bá ɔsi məkəji-é nangi pa ta kì Lubə, ⁴² panè: Bəbi-m, kinə 'ndigi rəmə 'itə kɔ́ kí n̄a kin kì rangi dɔ-m-ti. Lé bè ya kàrè, kadi né kí m̄e-ɛ-m mā ndigi bá 'ra al, ngà kadi 'ra né kí m̄e-ɛ-i i bá ndigi. ⁴³ Bəba malayka káre ɿ dɔrɔ-ti t̄eɛ siə busi kɔɔ kadi-é tógi. ⁴⁴ M̄eɛ Jeju gangi man adi pa ta kì Lubə kì tógi-é lay, adi təti-é tusi nangi titi-n̄a kì kɔɔ məsi kí tusi nangi kin ya bè. ⁴⁵ Go ta-ti kí Jeju pa kì Lubə lé, Ʒ ɿ taá təl ree ingə njéndó né-je rəmə, m̄eɛkɔ́ tɔl-dé kì bi, ⁴⁶ adi Jeju pa sə-dé panè: Kin to ri! 'Toi bi! ɿ taá, 'pai ta kì Lubə, kɔɔ kadi néna t̄eɛ dɔ-si-ti rəmə usi al.

Ta kí ɔbi dɔ kuwə Jeju

Mat 26:47-56; Mar 14:43-50; Jq 18:3-12

⁴⁷ Ngà loki Jeju ɿ pa ta bəy ya rəmə, kosi dow-je 't̄eɛ busi, ə dow káre dan njéndó né-je-ti kí dɔgi gidi-é joo kí 'ba-é Judasi bá ɔw n̄ɔ-dé; Ʒ ɔw rɔ Jeju-ti kadi n'uwə-é kì kàdì-n'è-ti. ⁴⁸ Ngà Jeju idə-é panè: Judasi, ra lapiya dow kuwə-é-né kì kàdì-i-ti bá to né kilə Ngon lə dow ji dow-je-ti al ɖan wa! ⁴⁹ Ngà loki d̄e kí d'ɿ kì Jeju d'oo né kí ɔw ra né lé bè rəmə 'dəji-é 'panè: 'Babe, j'jəngi-dé kì kiyəɔ-je lə-ji kin wa? ⁵⁰ ə ngonnjəkullə lə burə dɔ njégugnə-je lə Lubə lé, dow káre dan njéndó né-je-ti, tugə mbi-é kí dɔ jikɔl ndoy ɔw. ⁵¹ Ngà bá Jeju panè: In̄əi-dé adi 'ra. ə Ʒ ɔdì rɔ mbi dingəm lé rəmə, ra adi mbi-é təl tò maji gogi. ⁵² Go-ti, Jeju idə njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kì njékun dɔ njéngəm takəy lə Lubə, kì 'ngatɔgi-je lə jipi-je kí 'ree kɔɔ kuwə-é lé panè: Səi ooi-mi kì bəkaya dow bá 'reei kì kiyəɔ-je kì salangi-je wa? ⁵³ †Ndɔ-je lay ya m'isi sə-si takəy-ti lə Lubə ya ə uwəi-

† 22:53 22:53 Luk 19:47; 21:37

mi al, ngà dɔkàdì kí nè kinlé, to dɔkàdì lə-si, to dɔkàdì lə tógi kí lo ndul-ti.

*Ta kí sɔbi dɔ naji kí Piyər naji panè n'gə Jeju al
Mat 26:57-75; Mar 14:53-72; Jq 18:12-27*

⁵⁴ Lókì d'uwə Jeju rəmə, dɛ d'ɔr-é d'ɔw siə ɓe lə burə dɔ njégugnə-je lə Lubə ə Piyər njiyə go-dé-ti adi rəbi-é rà dɛkì sə-dé. ⁵⁵ Dow-je 'ra pər panata d'isi ta-ti ə Piyər ɔw isi sə-dé ta-ti tɔ. ⁵⁶ Ngonnjəkullə kí dené káre oo Piyər isi ta pər-ti rəmə, oo-é gərərə ə panè: Dingəm kinlé to njənjiyə kì Jeju tɔ. ⁵⁷ Ngà Piyər naji panè: «Dené! M'gə-é al.» ⁵⁸ Sɛ go-ti ya rəmə dow kí rangi oo-é ə panè: «I kàrè 'to kí dan-dé-ti tɔ.» Ngà dingəm lé Piyər ilə-é-ti panè: «Kuy! M'to kí dan-dé-ti al.» ⁵⁹ Asi kàdì káre je bè go-ti lé, dow kí rangi ree pa ta a dɔ-ti njángi panè: «Tɔgrɔ-ti ya, dingəm kinlé to njənjiyə siə tɔ; kdɔ ɛ to dow kí dɔnangi Galile-ti tɔ.» ⁶⁰ Ngà Piyər ilə-é-ti panè: «I lé, ta ri ɓá 'ndigi pa kàrè ma m'gə al.» Lókì ɛ a pa ta kì pa ya ɓəy rəmə kunjə nɔ. ⁶¹ Bɛɓa 'Babe təl kəm-é oo Piyər gərərə rəmə mɛɛ Piyər ole dɔ ta-ti kí kete 'Babe pa siə panè: «Bone kin ya 'a naji panè 'gə-m al 'gə-m al nja mutə ɓá kunjə à nɔ ɓəy.» ⁶² Bɛɓa Piyər tɛɛ ndaa-ti ə nɔ kì mɛɛkɔ nɔ.

⁶³ Dingəm-je kí d'a 'ngəm ta Jeju lé, sɔki-é, ɓá 'tində-é rəm tɔ. ⁶⁴ Dɛ 'dɔɔ kəm-é kì takubi ɓá dəji-é 'panè: «'Adi Lubə idə-i ə 'pa adi j'oo sé to ná ɓá ində-i wa?» ⁶⁵ Bəy ɓá 'pa siə takɔbi-je kí rangi nɔ dɔ-ti.

*Ka Jeju nɔ 'boy-je-ti kí njégangta-je lə jipi-je
Mat 26:59,63-65; Mar 14:55,61-64*

⁶⁶ Loki lo aa rəmə, 'ngatógi-je lə jipi-je, kì njékun dɔ njégugné-je lə Lubə, kì njéndó dow-je ndukun-je 'kəw-
nə lay b́á 'ree kì Jeju ǹò 'boy-je-ti ḱí 'to njégangta-je lə-
dé. ⁶⁷ Beba 'dəji-é 'panè: «Kinə 'to Kristi* lé rəmə, 'idə-
ji.» E ilə-dé-ti panè: «Lé m'idə-si ya kàrè a taai ta lə-m
al rəm, ⁶⁸ b́á kinə m'dəji-si ta kàrè, a kiləi-mi-ti al rəm
tɔ. ⁶⁹ Ngà k̀i nè kow k̀i kete kinlé, Ngon lə dow à kisi dɔ
jikɔl Lubə-ti ḱí njètógi.» ⁷⁰ Beba də lay ya 'panè: «Adi
'to Ngon lə Lubə é nà?» E təl ilə-dé-ti panè: «Tití ḱí
səi 'pai-né lé, m'to Ngon lə Lubə ya!» ⁷¹ Beba də 'panè:
«J'ɔwi ndoo koo ta ta dow ḱí rangi-ti b́əy ban wa! Kdɔ
jəi ya j'ooi ta lé ta-é-ti k̀i mbi-ji.»

23

D'ɔw k̀i Jeju ǹò Pilati-ti
Mat 27:2,11-14; Mar 15:1-5
Jə 18:28,33-38

¹ Beba d'ɔw k̀i kosi-dé lay ya d'ɔw k̀i Jeju ǹò Gubərnər
Pilati-ti. ² Lo-é-ti nɔɔ b́á də 'tilə ta-je dɔ-é-ti 'panè:
Dingəm kanlé, né ḱí a ra b́á j'uwə-é dɔ-ti é n: E a sulə
gin dow-je lə-ji kadi 'ra dɔngə, kadi d'adi lambo Sejar
ngar ḱí boy lé al rəm, b́á a dɔ-ti panè: N'è ya n'to Kristi*,
adi n'to ngar. ³ Pilati dəji-é ta panè: «'To ngar lə jipi-je
wa?» Jeju ilə-é-ti panè: «Ta ya tɛɛ ta-i-ti tin.»

⁴ Beba Pilati idə njékun dɔ njégugné-je lə Lubə, k̀i
kosi dow-je lé panè: Né ḱí maji al káre ḱí dingəm kanlé
ra ḱí kadi m'gangi-né ta dɔ-é-ti ya m'oo al. ⁵ Ngà də 'pa
par-par 'panè: E ulə gin-é dɔnangi Galile-ti nɔ ya sulə
dow-je mɛɛ néndó-je-ti liə, ree un-né dɔnangi Jude lati-
lati, b́á ree-né njal rɔ-ji-ti nè tin. ⁶ Loki 'ba ri dɔnangi

* 22:67 22:67 Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow ḱí Lubə mbəti-é.

* 23:2 23:2 Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow ḱí Lubə mbəti-é.

Galile rəmə, Pilati dəji-dé panè: Sé dingəm kanlé, to dow kɪ dɔnangi Galile-ti wa? ⁷ Luki Pilati oo kɪ Jeju to dow kɪ mɛɛ bekɔ-ti lə Erodɪ lé, ɛ ulə siə rɔ-é-ti, kdɔtalə mɛɛ ndɔ-é-je-ti kinlé Erodɪ kàrè, isi ɓebo Jorijalɛm-ti nɔɔ tɔ.

D'ow kɪ Jeju nɔ Erodɪ-ti

⁸ Luki Erodɪ oo Jeju lé, rɔ-é nəl-é nɔ kdɔtalə low nu ya ɛ ndingə kadi n'oo-é, kdɔ dow-je 'pa ta liə d'adi-é oo, adi ɛ ində mɛɛ dɔ-ti kadi n'oo Jeju lo ra nékɔji-je-ti. ⁹ Erodɪ dəji Jeju ta-je nɔ ya, ngà Jeju ilə-é-ti al. ¹⁰ Njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɪ njéndó dow-je ndukun-je d'a lo-é-ti nɔɔ ə 'tilə ta dɔ Jeju-ti kɪ rɔtungə-dé nɔ. ¹¹ Erodɪ kɪ asgar-je liə d'ənji Jeju dɛɛ. Dɛ 'sɔki-é, d'ulə kubi kɪ maji nɔ rɔ-é-ti ə 'sɔki-é rəm, ngá ɓá d'ulə siə rɔ Pilati-ti gogi. ¹² Ndɔ-é-ti kin ya Pilati-je kɪ Erodɪ kɪ 'to njéba-je lə-nɔ lé, 'təl-né nam-nɔ-je. ¹³ Pilati kəw njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɪ 'boy-je lə jipi-je, kɪ kosi dow-je ə idə-dé panè: ¹⁴ Dingəm kanlé, sɔi 'painè to njèsulə dow-je kadi 'ra dɔngɔ ɓá sɔi 'reei-né siə rɔ-m-ti. Ngà, ooi bè, m'dəji-é ta-je takəm-si-ti nè ə né-je kɪ sɔi 'tiləi ta-é dɔ-é-ti lé, né kɪ maji al káre ya kɪ ɛ ra kàrè m'oo al. ¹⁵ Erodɪ kàrè oo né kɪ maji al kɪ dingəm kanlé ra al tɔ. Kdɔtalə ɛ ə təl ulə siə rɔ-ji-ti nè gogi tin. Yən, dingəm kanlé, né kɪ ɛ ra kɪ asi koy-é ya goto. ¹⁶ Beɓa m'a kadi 'tində-é kɪ ndəy marɔw ya ə m'a kilə-é taá. ¹⁷ [Ndɔ ra nɔy Paki-je lay ya, lé ri-ri kàrè Pilati à kilə dangay káre taá kadi-dé.]† ¹⁸ Ngà dow-je lay ya d'ur kɔɔl nati boy 'panè: «'Tɔl dow kan ə ilə Barabasi taá adi-ji.» ¹⁹ Barabasi lé, d'uwə-é kdɔtalə ndɔki sulə dow-je adi 'ra wɔngi mɛɛ

† 23:17 23:17 Ta-je kɪ tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kɪ dɔsɔy kɪ dan-ti-je kɪ 'ndàngi kɪ ji-dé kɪ ta grɛki.

bebo-ti rəm, bá d'uwə-é kuwə təl dow rəm to. ²⁰ Pilati ndigi kilə Jeju taá, adi ɛ təl pa sə-dé ta do-ti ya bəy.

²¹ Ngà dɛ 'tur kool mbiti-mbiti 'panè: «'Bə-é kagdəsi-ti! 'Bə-é kagdəsi-ti!» ²² Pilati lé, təl dɛji-dé kí njékungiti mutə panè: «ə to majal ri ya bá Jeju lé ra wa?» Né kí ɛ ra kí asi kadi dow təl-é-né ya ma m'oo al. Adi m'a kadi 'tində-é kɪ ndəy marow ya ə m'a kilə-é taá. ²³ Ngà dɛ 'tur kool boy-boy, 'dɛji-é-né par-par kadi 'bə-é kagdəsi-ti ki bə ya, adi ndi-dé ba nduy-é pitim. ²⁴ Rəmə, Pilati un ndu kadi toki 'ra né kí dɛ 'dɛji lé d'adi-dé. ²⁵ Beba dow kí d'uwə-é kdotalə wongɪ kí ndokɪ ɛ sulə dow-je adi 'ra mɛɛ bebo-ti rəm, kdotalə to kí ɛ to njətəl dow rəm lé bá Pilati ilə-é taá, kdə ɛ bá dɛ 'dɛji kadi ilə-é taá. Rəmə Jeju bá ɛ ilə-é ji-dé-ti kadi 'ra siə né kí mɛɛ-dé ndigi.

Ta kí sɔbi do bə Jeju kagdəsi-ti

Mat 27:31-56; Mar 15:20-41; Jq 19:16-37

²⁶ Loki d'isi d'ow kɪ Jeju lé, dingəm káre bè kí bebo Sirɛn-ti, ri-é lə Simɔ ɪ ndɔɔ, ya rəmə d'uwə-é gəsəsə ya d'ində kagdəsi do-é-ti d'adi-é uti go Jeju-ti. ²⁷ Kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya d'un go Jeju; ə dené-je kí dan-dé-ti 'tində kadi-dé, 'ndingə rɔ-dé kdə ta liə. ²⁸ Beba Jeju təl kəm-é ki rɔ dené-je-ti lé idə-dé panè: Mandi-je kí bebo Jorijaləm-ti, 'nɔɪ-mi al; səɪ ya 'nɔɪ rɔ-si ə 'nɔɪ ngansi-je to. ²⁹ Kdotalə ndo-je ɔw ree nɔɔ kí dow-je d'a panè: Kujdené-je bá 'to njénékumə-je! Dené-je kí d'oji ngan-je al, kɪ dɛ kí ngon il mbà-dé al bá 'to njénékumə-je! ³⁰ †Ndo-é-ti kinlé, dow-je d'a kidə mbal-je panè: 'Tusi do-ji-ti! ə d'a kidə mbal-je kí gɔɔji panè: Uti do-ji! ³¹ Kdotalə, kinə dow-je 'ra né-je kí bè kin kɪ kagi-je kí mbəl lé, kagi-je kí tuti ə jè à tanə ban ngá ɔn wa?

† 23:30 23:30 Ntd 6:16

³² 'Ree kî bokaya-je joo kí d'a tɔl-dé nati kî Jeju tɔ.

³³ Loki d'ow 'tɛɛ lo-ti kí 'ba-é «lo ka dɔ dow» lé, 'bɔ Jeju kagdəsi-ti lo-é-ti nɔɔ rəm, b́a bokaya-je kí joo lé kàrè, 'bɔ-dé kagdəsi-je-ti tɔ. 'Bɔ ɛ kí káre dɔ jikɔl-é-ti ɔ ɛ kí káre b́a 'bɔ-é dɔ jigəl-é-ti tɔ. ³⁴ Jeju panè: Bobi-m, 'inɔ go kɔgi adi-dé, kdɔtalə né-je kí d'a 'ra kinlé, gɔ ya b́a 'gɔ al. Dɛ 'lɔbi-nə kubi-je liɔ kî kəm rəbi mbare kí kɔsi. ³⁵ Dow-je d'a d'ingi-d'ingi lo-é-ti kinlé, d'a d'oo né-je kí isi ra né lé. Ngà 'boy-je lə jipi-je 'sɔki Jeju 'panè: Dow-je kí rangi b́a ɛ aji-dé; kinə ɛ to Kristi, dow kí Lubə mbəti-é lé ngà aji rɔ-é tɔ ngá nà. ³⁶ Asgar-je kàrè 'sɔki Jeju tɔ. Dɛ 'ree kî man nduu kí masi d'adi-é, ³⁷ ɔ 'panè: «Kinə 'to ngar lə jipi-je rəmɔ, i ya 'aji rɔ-i adi j'oo nà!» ³⁸ 'Ndangi ta bəgrə-ti 'bɔ dɔ-é-ti taá 'panè: ɛ kanlé, to ngar lə jipi-je.

³⁹ Bokaya-je kí 'bɔ-dé kagdəsi-je-ti lé, ɛ kí káre pa ta sɔki-né Jeju panè: I ya b́a 'to Kristi lé al wa? I ya 'aji rɔ-i ɔ jè 'aji-ji tɔ ngá nà! ⁴⁰ Ngà ɛ kí káre lé b́a ndangi-é panè: I lé, 'bəl Lubə al wa? Ta kí 'gangi dɔ-i-ti kinlé, ɛ ya 'gangi dɔ-é-ti tɔ al wa? ⁴¹ Jɛ lé, ta kí 'gangi dɔ-ji-ti kinlé to tó-é ya, kdɔtalə to kullə ra-ji-je ya b́a j'a j'ugə kurə-é tin. Ngà ɛ kanlé, né kí maji al káre ya kàrè ɛ ra al. ⁴² Go-ti, ɛ təl idə Jeju panè: Ndɔ kí à ree kî kɔbɛ lə-i rəmɔ, 'adi mɛɛ-i ole dɔ-m-ti. ⁴³ Jeju ilə-é-ti panè: 'Oo maji, m'a kidə-i rəsi; bɔne kin ya 'a kisi sə-m nati bɛ kisi maji-ti lə Lubə.

Koy Jeju

Mát 27:45-56; Mar 15:33-41; Jq 19:28-30

⁴⁴ Loki kàdì à kə jam dɔ bɛ-ti je bè ya rəmɔ, lo ndul ndi-ndi dɔ dow-je-ti kí dɔnangi-ti nè lay sar ya kàdì kí mutə kí losɔlo asi-né. ⁴⁵ Né uti kəm kàdì adi lo ndul ndi-ndi ɔ kubi gangi mɛɛ key lə Lubə til danə lo joo.

⁴⁶ Jeju ilə bəbi ndi-é nangi panè: «Bəbi-m, m'ulə ndil-m mɛɛ ji-i-ti.» Loki Jeju pa ta kin bè ya rəmə, uwə ta-é nati. ⁴⁷ Loki njəkun dɔ kuti asgar-je kí bu oo né kí ra né kin bè lé, ɔsi gaji Lubə panè: «Tɔgrɔ-ti ya, dingəm kinlé, to dow kí njururu.»

⁴⁸ Loki kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy kí 'ree d'a lo né-je-ti kinlé, d'oo né-je kí ra né lé bè rəmə, 'tində kàdì-dé taá-taá 'təl-né ki ɓee. ⁴⁹ †Dow-je lay kí 'gə Jeju rəm, dené-je kí d'i siə dɔnangi Galile-ti nu ya 'dan-é 'ree siə lé, d'a ngərəngi ɓá d'a d'oo né-je kí isi ra né lé.

Ta kí ɔbi dɔ dubi Jeju

Mat 27:57-61; Mar 15:42-47; Jq 19:38-42

⁵⁰ Dingəm madi isi nɔɔ to kí káre dan 'boy-je-ti kí njégangta-je lə jipi-je, ri-é lə Jojepi, to dow kí maji, ɓá to dow kí njururu rəm tɔ. ⁵¹ Jojepi lé, ta-é asi-nə sə-dé dɔ ndu-ti kí d'un kinlé al rəm, ɓá ində rɔ-é nati sə-dé dɔ kullə ra-dé-je-ti kin al rəm tɔ. E to dow kí Arimate, ɓebo-ti lə jipi-je; e isi ngəbi kɔɓe lə Lubə kí à ree. ⁵² Jojepi ɔw rɔ Pilati-ti dəji-é nin Jeju lé. ⁵³ Beɓa e ɔr-é kagdəsi-ti, ɓir-é kà takubi ngá ɓá ɔw ilə-é ɓe nin-ti kí to mbal ɓá 'ɔki. To lo kí d'ilə nin-ti al ya ɓəy. ⁵⁴ Nɔɔ-é-ti kinlé, to ndɔ koo go né-je kɔɔ ndɔ taakoo, adi lo aa ya rəmə à to ndɔ taakoo.

⁵⁵ Dené-je kí d'i kà Jeju dɔnangi Galile-ti nu 'ree siə lé, 'dan Jojepi, ə d'a d'oo ɓadi lé rəm, 'tən d'oo se nin Jeju lé toki kilə ɓe-ti ban wa? ⁵⁶ Dɛ 'təl d'ɔw ɓee lə-dé kɔɔ koo go nɔkagi-je, kà ubi-je kí ətɪ maji-maji kɔɔ ree kungi dɔ nin-ti lé. Nɔɔ taakoo-ti lé, dɛ 'taakoo titi kí ndukun lə Lubə ɔji-né lé ya tɔ.

† 23:49 23:49 Luk 8:2,3

24

Ta kí sòbì dɔ tɔsì kí Jèju tɔsì ndəl ində lo tɛɛ

Mat 28:1-10; Mar 16:1-11; Jq 20:1-10

¹ Nɔɔ Dimasi k̀̀ ndoɔge rati ya dené-je 'tɛɛ k̀̀ ubi-je kí ətì maji-maji kí 'ra kete lé, ji-dé-ti d'ɔw-né dɔɔbadi-ti, ² rəmə d'oo kí ər kí d'uti-né ta ɔadi lé toki 'nduburu kilə rangi. ³ Bəba loki d'andi ɔe nin-ti rəmə, d'oo nin 'Babe Jèju lé al. ⁴ Loki d'a kí lo ta igi-dé səl ɔəy ya rəmə, dingəm-je joo kí d'ulə kubi-je kí ndɔy ngilingi-ngilingi rɔ-dé-ti 'tɛɛ sə-dé busi, ⁵ adi ɔəl ində bandi-dé bati gangi ə d'ulə dɔ-dé nangi; ngà dingəm-je lé d'idə-dé 'panè: Dow kí isi kəm lé, kɔɔ ri ɔá 'sangi-é dan nin-je-ti wa? ⁶ †[E tɔsì ndəl ində lo tɛɛ, adi ɛ goto nè ngá.]* Adi mɛɛ-si ole dɔ ta-ti kí ndɔki idə-si loki ɛ isi-né dɔnangi Galile-ti ɔəy lé. ⁷ Ndɔki ɛ panè: Tò kadi d'a kilə Ngon lə dow ji njəramajal-je-ti, kadi 'ɔə-é kagdəsi-ti, ə ndɔ kí njəkungi-ti mutə lé, à tɔsì ndəl kində lo tɛɛ. ⁸ Bəba mɛɛ dené-je lé ole dɔ ta-je-ti lə Jèju.

⁹ Dɛ d'osi təl dɔɔbadi-ti, d'ɔw d'ɔr poy né-je kinlé lay d'adi njéndó né-je liə kí dɔgi gidi-é káre lé rəm, ɔá d'adi ndəgi dow-je kí rangi rəm tɔ. ¹⁰ Dené-é-je lé, to Mari kí Magdala, k̀̀ Jan, k̀̀ Mari kí kɔ Jaki ɔá dené-je madi kí d'a sə-dé nati lé, d'ɔr poy-é d'adi njəkɔwkulə-je lé tɔ. ¹¹ Ngà ta-je kí dené-je 'pa lé, njəkɔwkulə-je d'oo k̀̀ ta mbə bè, adi 'taa ta lə-dé al. ¹² Ngà Piyər ubə nangi j̄ taá ay ngɔdi ɔw dɔɔbadi-ti, ə loki dʉgi nangi gɔ lo ɔe nin-ti rəmə, takubi-je ya par ɔá ɛ oo. Né kí ra né kinlé, ra adi lo ta igi-é səl adi ɛ ɔsi yɔɔɔɔ ya təl ɔw ɔe.

† 24:6 24:6 Mat 16:21; 17:22,23; 20:18,19; Mar 8:31; 9:31; 10:33,34; Luk 9:22; 18:31-33 * 24:6 24:6 Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndàngi k̀̀ ji-dé k̀̀ ta grɛki.

*Ta kɪ sɔbi dɔ njéndó né-je kɪ joo d'isi d'ɔw kɪ Emayusi
Mar 16:12-13*

¹³ Mɛɛ ndɔ-é-ti kɪ káre kinlé ya, dow-je joo dan njéndó né-je-ti lə Jeju d'isi d'ɔw kɪ mɛɛ ɓe-ti kɪ 'ɓa-é Emayusi kɪ to ɓe kɪ kɪ ɓebo Jorijalɛm kɔw-ti lé, à kasi kulə mɛtər dɔgi gidi-é joo je bè. ¹⁴ Njéndó né-je kɪ joo kinlé, 'pa-nə ta dɔ né-je-ti lay kɪ ra né lé taá-taá dɔ rəbi-ti. ¹⁵ Ə loki d'ɔw 'pa-nə ta-je lé taá-taá 'naji-né-nə ta-ti bè-bè rəmə, Jeju ya ingə-dé ə uwə sə-dé rəbi nati. ¹⁶ Ngà kəm-dé ijə dɔ-é-ti al. ¹⁷ Jeju dəji-dé panè: To ta ri ɓá ɔwi 'naji-nə-ti taá-taá bè wa? Ə dɛ 'təl d'a nangi kɪ rɔkati kanə. ¹⁸ Ngà ɓá ɛ kɪ káre kɪ 'ɓa-é Kléopasi pa siə panè: 'Dé! I ya kɪ kár-i-rè 'to dow kɪ 'isi ɓebo Jorijalɛm-ti nè ya é i 'panè 'gə né kɪ ra né mɛɛ ndɔ-je-ti kɪ nè kinlé al! ¹⁹ Ɔ dəji-dé panè: To ri ɓá ra né wa? Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: To ta lə né kɪ tɛɛ dɔ Jeju-ti kɪ to dow kɪ Najareti-ti kɪ to njɛpata kɪ ta Lubə-ti, kɪ ɛ ɔji tɔgi-é mɛɛ kullə ra-é-je-ti, kɪ mɛɛ ta pa-é-je-ti takəm Lubə-ti rəm, takəm dow-je-ti lay rəm. ²⁰ Ya rəmə dow-je lə-ji kɪ 'to njəkun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɪ 'boy-je lə-ji d'ilə-é-ji Pilati-ti adi gangta koy dɔ-é-ti adi 'ɓə-é kagdəsi-ti lé! ²¹ Jɛ j'ində mɛɛ-ji dɔ-é-ti kɪ ɛ ɓá à taa Israyel-je kilə-dé taá; lay bin ya rəmə né-je kin ra né ɓone to ndɔ kɪ njəkungi-ti mutə ngá tin! ²² Bè ya kàrè, dené-je madi kɪ dan-ji-ti, 'ree 'pa ta kɪ ɔr ndil-ji ɓəy tɔ. Dené-je lé, 'tɛɛ kɪ ndɔge rati ya d'ɔw dɔɓadi-ti; ²³ ngà d'ingə nin-é al. Rəmə 'təl 'ree d'idə-ji 'panè malayka-je 'tɛɛ sə-dé busi ə d'idə-dé 'panè Jeju lé, isi kəm.

²⁴ Loki 'pa bè lé, dow-je kɪ nə-je dan-ji-ti d'i d'ɔw dɔɓadi-ti ə d'oo né-je titi kɪ dené-je 'pa-né lé ya. Ngà ɛ rəmə, dɛ d'oo-é al. ²⁵ Bɛɓa Jeju idə-dé panè: Əiyəə, səi dow-je kɪ négə lə-si goto kan! Səi kɪ 'tadi ti-ti dɔ ta-

je-ti lay kí njépata-je kí ta Lubə-ti 'pa kan! ²⁶ Tò kadi Kristi† lé, à kingə kɔ-je kin b́á à kingə-né riβa ya al wa?

²⁷ Go-ti, Jeju i do ndukun-je-ti lə Moiyiji sar tɛɛ-né do mbete-je-ti lə njépata-je kí ta Lubə-ti ya ɔr-dé mɛɛ ta-je lay kí mbete kí aa njay pa sɔbi-né do-é.

²⁸ Ngà loki 'ree 'tɛɛ ngɔsi kɪ ngonbɛ kí njéndó né-je kí joo d'isi d'ow-ti lé, Jeju ra né toki dow kí ɔw kɪ dəə taá bè. ²⁹ Ngà dɛ d'ɔgi-é nangi 'panè: «'Isi sə-ji nè, kdɔtalə, kàdɪ ɔw do kur-ti, adi ndɔ kàrè ɔw kil rəm ngá. Bɛβa ɛ ɔw kəy isi sə-dé.»

³⁰ Loki isi sə-dé ta nékuso-ti rəmə, un mbè ra oiyo Lubə b́á uwə gangi danə ə adi-dé. ³¹ Bɛβa kəm-dé ijə yərərə adi 'gə-é ya rəmə, ɛ goto jeke dan-dé-ti. ³² Ə dɛ 'dɔji-nə ta 'panè: «Kete kí ɔw pa ta adi-ji dɔrəbi-ti ɔr-ji-né mɛɛ ta-je kí mɛɛ mbete-ti kí aa njay lé, mɛɛ-ji ole wuti-wuti titi-nə né kí to pər b́á ɔ-ti bè ya al wa?»

³³ Bɛβa d'ijə tajinati nè ya d'ɔsi təl d'ow bɛbo Jorijaləm-ti gogi ə d'ingə njéndó né-je kí dɔgi gidi-é káre nati kɪ madi-dé-je kí 'kəw-nə. ³⁴ Dɛ d'idə dɛ kí joo lé 'panè: «Tɔgrɔ-ti ya, 'Babe tɔsi ndəl ində lo tɛɛ ə tɔji rɔ-é adi Simɔ oo-é!»

³⁵ Bɛβa njéndó né-je kí joo lé d'ɔr poy né kí tɛɛ do-dé-ti rebəə rəm, gə kí 'gə Jeju loki ɛ gangi-né mbè adi-dé lé rəm tɔ.

Jeju tɛɛ busi do njéndó né-je-ti liə

Mar 16:14-18; Jə 20:19-29

³⁶ Loki njéndó né-je kí joo lé, d'isi pa ta-je kin bè-bè ya rəmə daji rɔ Jeju ya tɛɛ busi dan-dé-ti ə pa sə-dé panè: «Kadi lapiya nəy sə-si.» ³⁷ Rəmə bəl ində bandi-dé bati gangi, kɔ dɛ 'gir kí to 'mɛ dow b́á d'oo-é. ³⁸ Ngà Jeju

† 24:26 24:26 Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

pa sə-dé panè: Kdo ri bá do-si təl-né bè wa? Kdo ri bá mœ̃-si ra joo bè wa? ³⁹ Ooi ji-m-je kì nja-m-je lé é̃n, to ma ya; ɔ̃di rɔ-m ə ooi. 'Mɔ̃ dow lé, tal rɔ-é kì singə rɔ-é goto. Ngà ma lé, sɔ̃i ooi maji kí tal rɔ-m kì singə rɔ-m tò nè. ⁴⁰ Ẽ pa ta kin bè tɔ̃ji-dé-né ji-é-je kì nja-é-je. ⁴¹ Rəmə rɔ-dé nəl-dé mbing adi d'oo kí né kí tɔ̃grɔ-ti al bəy, bá ndil-dé tœ̃ say adi Jeju dəji-dé panè: ɔ̃wi kì nékuso nè nɔ̃ɔ̃ wa? ⁴² Beba d'un dəbi kanji kí nungə d'adi-é. ⁴³ Ẽ taa ə uso takəm-dé-ti nè ya.

⁴⁴ Go-ti, idə-dé panè: Kí ndɔ̃ki m'isi-né sə-si bəy lé, m'idə-si m'panè: «Ta-je lay kí 'ndàngi sobi do-m mœ̃ mbete ndukun-je-ti lə Moiyiji, kì mœ̃ mbete-je-ti lə njépata-je kí ta Lubə-ti, kì mœ̃ mbete pa-je-ti lé, tò kadi né-é à ra né ya.» ⁴⁵ Beba ẽ tœ̃ kəm-dé adi 'gə-né mœ̃ ta-je kí mœ̃ mbete-ti kí aa njay; ⁴⁶ ə idə-dé panè: Ooi, ta kí 'ndàngi é̃n: Kristi à kingə k̃ɔ̃, à tɔ̃si ndəl kində lo tœ̃ kì ndɔ̃ kí njèkungi-ti mutə; ⁴⁷ ə ta kí sobi do kinə panjiyə-je kí maji al kadi Lubə inə-né go majal-je lə dow-je kɔ̃gi lé, d'a kulə gin-é do bebo Jorijaləm-ti ya d'a kilə mbə-é kì ri Jeju kadi gin dow-je lay kí dɔ̃nangi-ti nè. ⁴⁸ Sɔ̃i ya 'toi njékoo né-é-je kì kəm-si kdo kadi 'pai ta-é. ⁴⁹ † kí sobi do-m ma lé, kadkare kí Bəbi-m un mindi-é kadi n'adi-si lé, m'a kulə siə kadi-si. Ngà sɔ̃i rəmə, isi bebo Jorijaləm-ti nè ya sar kadi ingəi tógi kí à k̃i dɔ̃ra-ti ree do-si-ti kin bəy bane.

Kɔ̃w Jeju dɔ̃ra-ti

Mar 16:19-20; Knj 1:4-12

⁵⁰ † Beba Jeju ɔ̃r-dé ɔ̃w sə-dé gidi bebo-ti ngosi kì be kí Betani, bá ɔ̃y ji-é k̃i taá ə tɔ̃r ndi-é do-dé-ti. ⁵¹ Loki ẽ a tɔ̃r ndi-é do-dé-ti bè ya bəy rəmə, ẽ inə-dé ə Lubə un-é

† 24:49 24:49 Knj 1:4 † 24:50 24:50 Knj 1:9-11

ɔw siə dɔrɑ-ti. ⁵² Ngà de rəmə loki d'osi dɔ-dé nangi nɔ̄-é-ti lé, 'təl d'ɔw bebo Jorijalɛm-ti gogi kɪ rɔnəl kɪ nɑ̄, ⁵³ ə de d'isi takəy-ti lə Lubə kɪ dɔkaglo-je lay ya 'tɔy Lubə.

Ta lə Lubə Kunmindī kī Sigi

Mango: Ta lə Lubə Kunmindī kī Sigi (New Testament)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Mango)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Jun 2022 from source files dated 28 May 2022

96bdbd07-24d6-556c-9e7c-7269c72880cd